

BATI ANADOLU BEYLİKLERİ DÖNEMİNDE EVLİLİKLERİN SİYASETE ETKİSİ

Yusuf ÇENESİZ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Ramazan ALTINAY

Ağustos, 2022

**BATI ANADOLU BEYLİKLERİ DÖNEMİNDE EVLİLİKLERİN SİYASETE
ETKİSİ**

Yusuf ÇENESİZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Ramazan ALTINAY

**Uşak
Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Ağustos, 2022**

ÖZET
BATI ANADOLU BEYLİKLERİ DÖNEMİNDE EVLİLİKLERİN SİYASETE
ETKİSİ

Yusuf ÇENESİZ

Tarih Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ağustos 2022

Danışman: Prof. Dr. Ramazan ALTINAY

Bu tez çalışmasının amacı Türkiye Selçuklu Devleti'nin son döneminde ortaya çıkmaya başlayan Batı Anadolu Beyliklerinin gerçekleştirdikleri evliliklerin sebepleri, bu evliliklerin beyliklerin kökenleri ile bağlantısının olup olmaması, evliliklerin beyliklerin siyaseti üzerine etkisini ve evliliklerin sonuçlarını ortaya koymaktır. Bu çalışmada beylikler döneminden bahseden İbn Battuta ve El-Ömeri gibi kaynaklardan, Osmanlı döneminde eser veren Aşıkpaşazâde, Neşrî, Enverî, Hasan el-Bayati gibi tarihçilerin eserlerinden, Bizans İmparatorluğu'nda eser veren Dukas, Pachymeres gibi tarihçilerin eserlerinden ve modern tarihçilerin yaptıkları çalışmalardan yararlanılmıştır. Bahsedilen bu kaynaklardan elde edilen bilgiler ile Batı Anadolu Beyliklerinin kökenleri ve siyasi tarihleri incelenmiş ve sonrasında beyliklerin yaptıkları evlilikler incelenerek bu evliliklerin sebepleri ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Batı Anadolu Beylikleri, Köken, Siyasi Tarih, Evlilik, Siyaset.

ABSTRACT**THE EFFECT OF MARRIAGES ON POLITICS IN THE PERIOD OF
WESTERN ANATOLIAN PRINCIPALITIES**

Yusuf ÇENESİZ

Department of History

Uşak University Graduate Education Institute, August 2022

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Ramazan ALTINAY

The aim of this thesis is to reveal the reasons for the marriages of the Western Anatolian Principalities, which started to emerge in the last period of the Türkiye Seljuk State, whether these marriages have a connection with the origins of the principalities, the effect of marriages on the politics of the principalities and the results of the marriages. In this study, sources such as Ibn Battuta and El-Omeri who talked about the period of principalities, the works of historians such as Aşıkpaşazâde, Neşrî, Enverî, Hasan el-Bayati, who wrote in the Ottoman period, the works of historians such as Dukas and Pachymeres who wrote in the Byzantine Empire, and the works of modern historians were used. With the information obtained from these sources, the origins and political history of the Western Anatolian Principalities were examined, and then the marriages of the principalities were examined and the reasons for these marriages were revealed.

Keywords: Western Anatolian Principalities, Political History Orijin, Marriage, Politics.

ÖN SÖZ

Bu tez çalışmasında Batı Anadolu Beyliklerinin kuruluş ve varoluş mücadelelerinde Bizans İmparatorluğu, diğer beylikler, bölgedeki güçlü dini ve sosyal aktörler ve gayrimüslim devletler ile kurdukları siyasi ilişkilerde evliliğin etkisinin ortaya konması amaçlanmıştır.

Temizin ilk bölümde Batı Anadolu Beyliklerinin kökenleri ve siyasi tarihleri yapılan evliliklerin sebep sonuç ilişkisini ortaya koymak için incelenmiştir. Beyliklerin kökenlerinin incelenmesi ise yaptıkları beyliklerin evliliklerde kökenlerinin herhangi bir etkisinin varlığı incelenmiştir. Temizin ikinci bölümde ise beyliklerin birbirleri ile yaptıkları evlilikler çeşitli başlıklar altında sınıflandırarak incelenmiştir. Tezin üçüncü bölümünde daha çok beyliklerin gayrimüslimler ile yaptıkları evlilikler incelenmiştir.

Öncelikle belirtmek isterim ki, bu tez çalışmasında ortaya çıkabilecek her türlü hata şahsıma aittir.

Tez konusunun tespitinde, araştırılmasında, yazılmasında desteğini esirgemeyen saygıdeğer danışmanım Prof. Dr. Ramazan ALTINAY'a teşekkürlerimi sunarım.

Tez süreci boyunca desteklerini gördüğüm hocalarım Dr. Leyla KILIÇ AKSU, Hasan Hüseyin GÖK, H. Ceren DAĞDEVİREN, arkadaşlarım M. Cem KOÇOĞLU, Serap ALACÜCÜK ve Mehmet E. ÖZTEKE'ye teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatımda maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen aileme teşekkürlerimi arz ederim.

Yusuf ÇENESİZ

Uşak, 2022

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Yusuf ÇENESİZ

Lisans Öğretimi : Uşak Üniversitesi Tarih Bölümü

Yüksek Lisans Öğretimi : Uşak Üniversitesi

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faliyetleri : ALTINAY, R. ve ÇENESİZ, Y. (2022). “Beylikler Döneminde Trajik Bir Evlilik Üzerine Mikro Tarih Çalışması: Aydınöğlu Cüneyd Bey’in Kızının Evliliğı, Avrasya Beşeri Bilim Araştırmaları Dergisi (Baskıda)

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖN SÖZ.....	iv
ÖZ GEÇMİŞ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: BEYLİKLER VE KÖKEN MESELESİ.....	3
1.1. SÂHİB ATAĞULLARI.....	3
1.2. GERMİYAN BEYLİĞİ.....	8
1.3. MENTEŞE BEYLİĞİ.....	15
1.4. İNANÇOĞULLARI BEYLİĞİ.....	21
1.5. KARASI BEYLİĞİ.....	24
1.6. OSMANLI BEYLİĞİ.....	28
1.7. AYDINOĞLU BEYLİĞİ.....	32
1.8. SARUHAN OĞLU BEYLİĞİ.....	39
2. BÖLÜM: BEYLİKLER ARASI SİHRİYET İLİŞKİLERİ: SONRADAN KURULAN AKRABALIKLAR.....	43
2.1. TÜRKİYE SELÇUKLULARI İLE BEYLİKLER ARASINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN EVLİLİKLER.....	43
2.2. BEYLİKLERİN BİRBİRLERİYLE KURDUKLARI SİHRİYET İLİŞKİLERİ.....	45
2.3. KÜÇÜK BEYLİKLERİN DAHA GÜÇLÜ BİR BEYLİK İLE KURDUKLARI SİHRİYET İLİŞKİLERİ.....	48
2.4. BEYLİK-İÇİ EVLİLİKLER.....	57
2.5. BEYLİK BEYİ/ŞEHZADESİ VE DİĞER BEYLİĞİN HATUNUN EVLENMESİ.....	59
2.6. DİĞER EVLİLİKLER.....	59
3. BÖLÜM: GAYRİMÜSLİMLER İLE SİHRİYET İLİŞKİLERİ.....	61
3.1. BEYLİKLER İLE BİZANS ARASINDA SİHRİYET İLİŞKİLERİ.....	61
3.2. BULGARLAR İLE KURULAN SİHRİYET İLİŞKİLERİ.....	66
3.3. SIRPLAR İLE KURULAN SİHRİYET İLİŞKİLERİ.....	67
3.4. BEYLİK, LATİNLER VE BİZANS ARASINDA BAHSİ GEÇEN FAKAT GERÇEKLEŞMEYEN EVLİLİKLER.....	69
SONUÇ.....	72
KAYNAKÇA.....	75

GİRİŞ

Büyük Selçuklu Devleti'nin kurulması ile birlikte konar-göçer Türkler Türkistan'dan sel gibi gelerek Selçuklu Devleti'nin topraklarına yerleşmeye başlamıştır. Selçuklu Devleti'nin topraklarında konar-göçer Türkler ile yerli halk arasında huzursuzluk meydana gelmiştir. Bu sebepten dolayı yerli halk yeni gelen konar-göçer Türkleri Büyük Selçuklu Sultanı Tuğrul'a şikayetler gitmiştir. Büyük Selçuklu Devleti ileri gelenleri bu gelen konar-göçer Türk kitlelerini o dönem Bizans toprakları olan Anadolu'ya yönlendirmişlerdir (Turan, 2016: s. 47-48). Konar-göçer Türk akınlarını engellemek isteyen Bizans İmparatoru IV. Romanos Diogenes 1068'de ordusunu toplayarak bu Türklerin üzerine bir sefer yapmışsa da istediği sonucu elde edememiştir. Bu seferden sonra Constantinopolis'e dönen İmparator bu Türklerin üzerine ordu sevk etse de başarılı olamamıştır. Topraklarına gelen bu insan akınını durdurmak isteyen IV. Romanos Diogenes 13 Mart 1071'de büyük bir ordu toplayarak sefere çıkmıştır. Bu dönemde Fâtımîler üzerine sefere çıkan Büyük Selçuklu Sultanı Alp Arslan bu seferini yarıda keserek üzerine gelen IV. Romanos Diogenes'i engellemeye çalışmıştır. Sultan Alp Arslan bu savaşı önlemek için IV. Romanos Diogenes'e elçiler göndermiş olsa da bu girişiminde başarılı olamamıştır. 26 Ağustos 1071'de Büyük Selçuklu ordusu ve Bizans İmparatorluğu ordusu karşı karşıya gelmiştir. Bu savaşın sonunda Sultan Alp Arslan zaferle ayrılmıştır (Sevim, 2003: s. 481-482). Malazgirt savaşından sonra yenilen Bizans İmparatorluğu'nun zayıf düşmesini fırsat bilen konar-göçer Türkler Anadolu'ya akın akın girmeye başlamışlardır. Anadolu'ya gelen konar-göçer Türklerin yanında Büyük Selçuklu merkezine isyan etmiş ya da onlar ile arası kötü olan beyler ve hanedan soyundan kimseler de gelmiştir. Anadolu'ya gelen Büyük Selçuklu hanedanından Kutalmışoğlu Süleymanşah 1075'de İznik merkezli Türkiye Selçuklu Devletini kurmuştur (Turan, 2016, s.67). 11. yüzyılda kurulan Anadolu'da Türkiye Selçuklu Devleti 14. yüzyıla kadar hüküm sürmeyi başarabilmiştir. Cengiz Han'ın önderliğinde yükselen Moğol İmparatorluğu Orta Asya'yı ele geçirmişlerdir. Cengiz Han'ın ölümünden sonra da genişlemeye devam eden Moğol İmparatorluğu, Türkiye Selçuklu Devletini de tehdit eder hale gelmiştir. 1243 yılında Moğollar ile Türkiye Selçuklu Devleti Köseadağ Savaşı'nda karşı karşıya gelmişlerdir. Türkiye Selçuklu ordusunu Sultan II. Gıyaseddin Keyhüsrev, Moğol ordusunu da Baycu Noyan komuta etmiştir. Köseadağ'da iki tarafın öncü birliklerinin çarpıştığı muharebe sonucunda Türkiye

Selçuklu askerlerinin yenilmesi Sultanı korkutmuştur. Sultan II. Gıyaseddin Keyhüsrev gece vakti elbiselerini değiştirerek maiyeti ile birlikte savaşın olduğu yeri terk ederek Tokat kalesine kaçmıştır. Sultanın kaçtığını öğrenen Türkiye Selçuklu ordusu da dağılmıştır. Savaşı kaybeden Türkiye Selçuklu Devleti, Moğollar ile barış yapmış ve onların yüksek hâkimiyetini tanımışlardır. Moğolların vasalı durumuna düşen Türkiye Selçuklu Devleti bundan sonra iç karışıklar ve isyanlar ile mücadele etmiştir (Sümer, 2002, s. 272-273). Moğolların yükselişi ile birlikte fetihleri Orta Asya'dan Doğu ve Orta Avrupa kadar uzanmıştır. Moğolların önünden kaçan konar-göçer Türklerin bir kısmı Anadolu'ya gelmişlerdir. Moğolların, Türkiye Selçuklu Devletini yenerek vasalı konumuna indirgemeleri üzerine Anadolu'daki konar-göçer Türkler Moğollara karşı koymaya çalışmışlardır. Moğollara karşı çeşitli isyan başlatan konar-göçer Türkler mücadelelerinde başarıya ulaşamamışlar ve Türkiye Selçuklu Devleti'nin batısına uc topraklarına doğru göç etmişlerdir (Turan, 2016, s. 523). Zamanla Bizans İmparatorluğu'nun güçten düşmesi ile birlikte bölgede beylikler kurulmaya başlamıştır.

1. BÖLÜM: BEYLİKLER VE KÖKEN MESELESİ

1.1. SÂHİB ATAÖĞULLARI

Sâhib Ataoğulları Beyliği 13. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmış ve 14. yüzyılın ilk yarısına kadar siyasi varlığını sürdürmüştür. Sâhib Ataoğulları Beyliği, Türkiye Selçuklu Devleti'nin devlet adamlarından Fahreddin Ali'nin oğullarının Lâdik (Denizli), Honas ve Karahisar-ı Devle (Afyon)'ye uc emiri olarak atanmaları ile kurulmuştur. Sâhib Ataoğulları Beyliği, Germiyan Beyliği tarafından ilhak edilmesi ile birlikte tarih sahnesinden çekilmiştir.

Sâhib Ataoğulları'nın hüküm sürdükleri coğrafya zamanla değişime uğramıştır. Sâhib Ata Fahreddin Ali'nin sağlığında oğulları Taceddin Hüseyin ve Nusretüddin Hasan, Sultan Rükneddin IV. Kılıç Arslan tarafından emâret-i vilâyet-i uc (Uc vilayeti emirliği)'a atanmışlardır. Sultan, Taceddin Hüseyin ve Nusretüddin Hasan'a Kütahya, Sandıklı, Gorgorum (Beyşehir) ve Akşehir'i hassa olarak vermiştir (Aksarayî, 2000, s. 56). Sâhib Ata 1271-1272 yıllarında, sabık Sultan II. İzzeddin Keykavus'a yardım ettiği gerekçesi ile vezirlik makamından alınmıştır. Sâhib Ata vezirlik makamından alındıktan Osmancık Kalesine hapsedilmiştir (Merçil, 2008, s. 515). Sâhib Ata Osmancık Kalesinde bir süre hapis kaldıktan sonra İlhanlı sarayına giderek orada yargılanmış ve aklanmıştır. Sâhib Ata bir kaç yıl dinlendikten sonra İlhanlı sarayına gitmiş ve çeşitli hediyeler sunmuştur. Sâhib Ata 1275'de yeniden Türkiye Selçuklu Devletinin vezirlik makamına getirilmiştir. Sâhib Ata'nın tekrar vezirlik makamına gelmesi ile birlikte 1275'de oğulları Taceddin Hüseyin ve Nusretüddin Hasan Lâdik, Honas, Karahisar-ı Devle subaşılığına atanmışlardır (Turan, 2016, s. 551; Merçil, 2008, s. 518; İbn Bîbî, 2021 s. 228-231). Sâhib Ataoğulları Beyliğinin temelleri bu coğrafya da atılmıştır. Bundan sonra Sâhib Ataoğulları Beyliği bölgede Germiyanlılar ile girişmiş oldukları mücadele neticesinde 14. yüzyılın ilk çeyreğinde Karahisar-ı Devle ve çevresinde küçük bir alana sıkışıp kalmıştır. Sâhib Ataoğulları varlıklarını sürdürebilmek için Germiyanlılar ile iyi geçinmek zorunda kalmışlardır. Ömerî, Sahip Ataoğlunun sadece Karahisar-ı Devle ve çevresinde hüküm sürdüğünden bahsetmektedir (El-Ömerî 2014, s. 158-159).

Sâhib Ataoğulları Beyliğine ismini veren Sâhib Fahreddin Ali, Konya'ya yerleşmiş köklü bir aileden gelmektedir. Sâhib Fahreddin Ali'nin babası Hüseyin el-Konevî'dir. Sâhib Fahreddin Ali, Türkiye Selçuklu Devleti'nde bilinen ilk görevi olarak emîr-i dâdlık yapmıştır. Daha sonra Fahreddin Ali vezirlik makamına yükselmiş ve yaklaşık kırk yıl boyunca devletin çeşitli kademelerinde görev yapmıştır. Fahreddin Ali servetini hayır işlerine harcadığı için "ata" unvanı almıştır. Bu nedenle Sâhib Ata olarak da anılmaktadır (Merçil, 2008, s. 515-516).

Türkiye Selçuklu Devleti'nin Moğol tahakkümü altında olduğu dönemde Sultan Rükneddin IV. Kılıç Arslan tahta geçmiştir. Sultan IV. Kılıç Arslan, Sâhib Ata'nın oğulları Taceddin Hüseyin ve Nusretüddin Hasan'ı uc vilâyeti emirliğine atanmışlardır. Kütahya, Sandıklı, Gorgorum ve Akşehir onlara hassa olarak verilmiştir (Aksarayî, 2000, s. 56). Sâhib Ata, IV. Kılıç Arslan'ın vezirliği görevini yapmıştır. Vezirlik görevini sürdüren Fahreddin Ali'yi bertaraf etmek isteyen Muineddin Pervane'nin başını çektiği hizip fırsat kollamaya başlamıştır. Muineddin Pervane, Fahreddin Ali'yi tahtını kaybetmiş ve Kırım'da yaşayan sabık Sultan II. İzzeddin Keykavus'a yardım ettiği gerekçesiyle tutuklatmıştır. Tutuklanan Sâhib Fahreddin Ali Osmancık Kalesine hapsedilmiştir. Sâhib Ata'nın oğlu Taceddin Hüseyin de gözetim altında tutulmuştur. Sâhib Fahreddin Ali yargılanmak için İlhanlı sarayına götürülmüş ve yargısında suçsuz bulunmuştur. Suçsuz bulunan Fahreddin Ali'ye herhangi bir devlet görevi verilmemiş ve evine gönderilmiştir. Sâhib Fahreddin Ali birkaç yıl kadar dinlendikten sonra tekrar İlhanlı sarayına gitmiş Abaka Han'a çok miktarda hediyeler sunmuştur. Sâhib Fahreddin Ali verdiği bu hediyelerin de tesiri ile tekrar eski görevi olan Türkiye Selçuklu Devleti vezirliğine getirilmiştir. Sâhib Ata'nın oğulları da 1275 yılında Lâdik, Honas ve Karahisar-ı Devle subaşılığına getirilmişlerdir (Turan, 2016, s. 551; Merçil, 2008, s. 518; İbn Bîbî, 2021, s. 228-231). Sâhib Ataoğulları Beyliği 1275 yılında bir uc beyliği olarak kurulmuştur.

Türkiye Selçuklu Devleti'nde ortaya çıkan Hatiroğlu isyanında, Hatiroğlu Şereffeddin Karamanlılar ve uc Türkmenlerinin de desteğini almıştır. Türkiye Selçuk Devletinde çıkan bu isyanı İlhanlıların eliyle son verilmiştir (Aksarayî, 2000, s. 77-84). Karışık vaziyetteki uc'a subaşı olan Sâhib Ata'nın oğulları bölgeye tam anlamıyla hâkim olamadan Türkiye Selçuklu topraklarında Cimrî (Siyavuş) hadisesi vukû bulmuştur. Cimrî'yi destekleyen Karamanlılar, Eşrefoğlu ve Menteşe Türkmenlerinin de içlerinde bulunduğu birçok Türkmen, Cimrî'nin etrafında

birleşmişlerdir. Cimrî ve beraberindekiler Konya'nın kapısını ateşe vererek şehri ele geçirmişlerdir (Anonim Selçuknâme, 2014, s. 49-50).

Cimrî'nin ve taraftarlarının Konya'yı yağmaladıklarını işiten Sâhib Ataoğulları Karahisar-ı Devle'de kendilerine bağlı uc askerlerini toplamışlardır. Sâhib Ataoğulları bu askerlere ek olarak uc Türkmenleri ile Germiyanlılara elli bin dirhem dağıtarak onlardan da asker temin etmişlerdir. Sâhib Ata'nın oğulları vücuda getirdikleri bu kuvvetle birlikte Konya'nın yardımına koşmuşlardır. Sâhib Ataoğullarının üzerlerine geldiğini öğrenen Karamanoğlu Mehmed ve Cimrî onları karşılamak üzere yola çıkmışlardır. İki ordu karşılaştığında Sâhib Ata'nın oğulları Taceddin Hüseyin ve Nusretüddin Hasan öldürülürken para ile toplanan Germiyanlılar savaşa dahil olmamış ve savaş alanını terk etmişlerdir. Sâhib Ataoğulları karşısında galibiyetle ayrılan Karamanoğlu Mehmed Bey ve Cimrî, Karahisar-ı Devle'ye gelmişlerdir. Cimrî ve Karamanoğlu Mehmed Bey bu müstahkem kaleyi kuşatmışlar ancak ele geçiremeden geri dönmüşlerdir. Oğullarının öldürüldüğünü öğrenen Sâhib Fahreddin Ali, Sultan III. Gıyaseddin Keyhüsrev'in ordusu ve ile Konya üzerine yürümüştür. Sultanın bu ordusunu İlhanlılar da destek birlik göndermiştir. Konya'da hüküm süren Cimrî ve Karamanoğlu Mehmed Bey gündüzleri Konya'da devleş işleri ile meşgul olmuşlar, geceleri ise Konya yağmasından topladıkları ganimetleri Filubad'a taşımışlardır. Cimrî ve Karamanoğlu Mehmed Bey, Konya'ya doğru bir ordunun geldiğini işitseler de bunu Konya halkından gizlemişlerdir. Cimrî ve Karamanoğlu Mehmed Bey, Abî-Germ (Ilgın)'deki subaşıyı öldürmek için şehirden ayrıldıktan sonra geri dönmek istemişler ise de Konya halkı ve ileri gelenleri kapıları kapatmışlar içeri girmelerine izin vermemişlerdir. Karamanoğlu Mehmed Bey ve Cimrî buradan ayrılarak Karamanoğlu topraklarının yolunu tutmuşlardır. Karamanoğlu Mehmed Bey, Cimrî'yi Karamanoğulları Beyliği topraklarının daha iç taraflarındaki kalelere göndermiştir. Cimrî'yi gönderen Karamanoğlu Mehmed Bey üzerine gelen Türkiye Selçuklu ordusu ile savaşmıştır. Bu savaşın neticesinde Karamanoğlu Mehmed Bey, kardeşleri ve amcazâdeleri ile birlikte öldürülmüştür (İbn Bîbî, 2021, s. 247-250).

Cimrî ise Karamanoğlu Mehmed Bey'in ölümünden sonra mücadeleye devam etmiştir. Cimrî Türkiye Selçuklu Devletine karşı devam ettirdiği mücadelede bozguna uğramış ve Germiyanlı askerlerin onu tanınması sonucu yakalanmıştır. Cimrî, Germiyanlılar tarafından Sultana teslim edilmiş ve derisi diri diri yüzölüp saman doldurulmuştur. Sultan, Cimrî'nin isyanını bastırdıktan sonra Borgulu (Uluborlu)'ya

gelmiş, Lâdik ve Honas'da hüküm süren Ali Bey'i itaatsizlikten dolayı Karahisar-ı Devle'ye gönderilmiştir. Ali Bey, Karahisar-ı Devle'de ölmüştür (İbn Bibi, 2021, s. 251-253; Anonim Selçuknâme, 2014, s. 51). Cimrî hadisesinde Sâhib Ataoğulları'nın takındığı tavır bize şunu göstermektedir ki, Sâhib Fahreddin Ali'nin Türkiye Selçuklu Devleti'nde sahip olduğu konum beyliğin taraf seçmekteki kararlarına etki etmiştir (Gök, 2012, s. 140).

Sâhib Ata'nın oğullarının ölmesinden sonra Nusretüddin Hasan'ın oğlu Şemseddin Mehmed Bey, Sâhib Ataoğulları Beyliğinin başına geçmiştir (Uzunçarşılı, 1969, s. 151). Anonim Selçuknâme, Şemseddin Mehmed Bey'in Sâhib Ata'nın kızının oğlu olduğunu söylemektedir (Anonim Selçuknâme, 2014: s. 55). Türkiye Selçuklu Devletinde Sultan III. Gıyaseddin Keyhüsrev'in ortadan kaldırılması, Sultan II. Mesud'un Türkiye Selçuklu tahtına geçmesi ile birlikte tekrar iç karışıklıklar meydana gelmiştir (Turan, 2016, s. 605). Uc bölgesinde bulunan Germiyanlılar, Gorgorum vilayetine saldırmışlardır. Sultan II. Mesud, Türkiye Selçuklu ordusu ve Nebşi oğlu Baltu Noyan komutasındaki Moğol takviye kuvvetleriyle bölgeye doğru harekete geçmiştir. Daha sonra Sâhib Fahreddin Ali de Sultan II. Mesud'u takip etmiştir. Türkiye Selçuklu ordusu ve Germiyan ordusu arasında gerçekleşen savaşta birçok Germiyanlı bey esir düşmüştür. Germiyanlılar esir Germiyanlı beylerin tutulduğu Türkiye Selçuklu ordusunun karargahına baskın yapmışlardır. Bu baskın ile esir Germiyanlı beyler kurtarılmıştır. Sultan II. Mesud Germiyanlıların baskının ardından orduyu tekrar toplamış, Germiyan topraklarına giderek burada yağma ve tahribat yapmış ve buradan Kayseri'ye gitmiştir. Sultanın Kayseri'ye gitmesini fırsat bilen Germiyanlılar tekrar ordu toplamışlardır. Germiyanlıların ordu topladığı haberini alan Sâhib Ata'nın torunu Şemseddin Mehmed Bey, Germiyan ordusunun karşısına çıkmıştır. Şemseddin Mehmed Bey ile Germiyanlılar mücadeleye girişmişlerdir. Bu mücadelede Şemseddin Mehmed Bey, Bozguş Bahadır tarafından öldürülmüştür (1287). Şemseddin Mehmed Bey'in ordusu ise mağlup edilerek dağıtılmıştır. Sâhib Ata torununun ölüm haberini almasıyla birlikte Selçuklu ve Moğol askerleriyle Germiyan ordusunun üzerine yürümüştür. Sâhib Ata, Bozguş Bahadır'ı ile karşı karşıya gelmiş ve Bozguş Bahadır'ı bozguna uğratmıştır. Bozguş Bahadır'ı bozguna uğratan Sâhib Ata, Germiyan topraklarında büyük tahribatlar yapmıştır. Daha sonra Germiyanlılar barış görüşmeleri için Konya'ya gelerek anlaşma sağlamışlar ve Germiyan-Selçuklu mücadelesi sükuta ermiştir (31 Temmuz 1288). Sâhib Ata torununun ölümünden bir sene sonra kendisi

de İlhanlı Hanının yanından dönerken yolda vefat etmiştir (2 Kasım 1288) (Anonim Selçuknâme, 2014, s. 55-56).

Şemseddin Mehmed Bey'in ölümünden sonra beyliğin başına Nusretüddin Ahmed geçmiştir. Nusretüddin Ahmed'in Müzafferüddin Devle adında da bir kardeşi vardır. Nusretüddin Ahmed babasının ölümünden sonra beyliğin başına küçük yaşta geçmiş olduğu için beyliğin idaresini amcası yürütmüştür (Deniz, 2018, s. 172). Türkiye Selçuklu Devleti'nin iç karışıklıklarla iyice sarsıldığı dönemde, Karamanoğulları'ndan Halil Bahadır büyük bir ordu ile Konya üzerine yürümüştür. Şehirde direnenler öldürülmüş ve şehir yağmalanmıştır. Bunun üzerine şehir ileri gelenleri Lâdik'ten Sâhib Ata'nın torunlarını yardıma çağırılmışlardır. Sâhib Ata'nın torunu uc askerleriyle gelerek üç gün savaşmışlardır. Nihayetinde Halil Bahadır'ı geri püskürtmüşler ve birçok ganimet ele geçirmişlerdir (Anonim Selçuknâme, 2014, s. 64-65; Merçil, 2008, s. 518).

Nusretüddin Ahmed 1302'de Sultan II. Mesud'un İlhanlı hükümdarı Gazan Han tarafından tekrar sultan ilan edilmesi üzerine Karahisar-ı Devle'de isyan etmiştir. Nusretüddin Ahmed'in isyanı üzerine Sultan II. Mesud, Abuşka Noyan ile Karahisar-ı Devle'yi kuşatmıştır. Karahisar-ı Devle Kalesi düşmeden Gazan Han'ın ölümü üzerine bu kuşatma kaldırılmıştır (1304) (Merçil, 2008, s. 518).

Anadolu'daki huzursuzluğu yatıştırmak ve İlhanlı hâkimiyetini sağlamlaştırmak etmek amacıyla İlhanlılar tarafından Anadolu valisi olarak gönderilen Emir Çoban Erzincan'ın batısındaki Karanbük'e gelmiştir. Emir Çoban'ın geldiğini öğrenen Anadolu'daki bazı beyler onun huzuruna gelerek itaatlerini arz etmişlerdir. Sâhib Ataoğulları da itaatlerini bildiren beylerin arasında bulunmuştur (1314) (Aksarayî, 2000, s. 251-252; Merçil, 2008, s. 518).

Nusretüddin Ahmed, Germiyan Beyi I. Yakub Bey'in kızı ile evlenmiştir. Nusretüddin Ahmed bu evlilik sayesinde İlhanlıların Anadolu valisi Timurtaş'a karşı koyabilmiştir. Timurtaş, uc beylikleri üzerine seferler düzenlemiştir. Nusretüddin Ahmed, Eretna Bey'in komutasında Karahisar-ı Devle'yi kuşatıldığında Germiyan Bey'i I. Yakub Bey'in yanına gitmiş ve kuşatma kaldırılincaya kadar burada kalmıştır. Nusretüddin Ahmed'in Germiyanlılar ile yaptığı evlilikten sonra Germiyanlıların tabiyetinde yaşamış ve 1341'de öldüğü tahmin edilmektedir. Nusretüddin Ahmed'in ölümünden sonra Sâhib Ataoğulları Beyliğinin toprakları Germiyanlılar tarafından ilhak edilmiştir (El-Ömerî, 2014, s. 151; Merçil, 2008, s. 518).

Sâhib Ataoğulları Beyliği, Sâhib Ata'nın Türkiye Selçuklu Devletinin devlet adamı olması sebebiyle, Türkiye Selçuklu Devleti'nin yardıma ihtiyaç duyduğu her vakit devletin yanında yer almıştır. Sâhib Ataoğullarının, İlhanlıların ve Türkiye Selçuklu Devleti'nin yanında yer aldığı için Karamanoğulları, Germiyanlılar ve diğer konar-göçer Türkler ile münasebetleri Türkiye Selçuklu merkezi yönetiminin politikası güdümünde olmuştur (Ayönü, 2018, s. 92).

1.2. GERMİYAN BEYLİĞİ

Germiyan Beyliği, Türkiye Selçuklu Devleti'nin uc kesiminde kurulmuştur. Germiyan Beyliği çıkarları uyuşuyorsa Türkiye Selçuklu merkezinin siyaseti doğrultusunda hareket etmiş, beyliğin Türkiye Selçuklu Devleti ile çıkarları uyuşmuyorsa karşı karşıya gelmekten çekinmemiştir. Germiyan Beyliği çevresindeki beylikler tarafından saygı duyulan bir konumdaydı. Germiyan Beyliği döneminde yazılan kaynaklarda da beyliğe saygı duyulması konusuna vurgu yapılmıştır. Germiyan Beyliği'nin kurulduğu dönemle birlikte Bizans İmparatorluğu topraklarına doğru genişlemiştir.

Germiyan beyliğinin kurulduğu coğrafya ile ilgili Ömerî, Germiyan Beyliği'nin başkenti Kutay (Kütahya)'dır. Germiyan Beyliğinin yedi yüz kasabası veya kalesi bulunmaktadır (El-Ömerî, 2014, s. 156). Camiü'd-Düvel'den aktaran Uzunçarşılı, Germiyan Beyliğinin hâkim olduğu bölgeleri “*Germiyan beyliğinin merkezi olan Kütahya'dan başka Uşak, Gediz, Armutlu, Gököyük, Selendi, Kula, Tavşanlı, Banaz, Işıklı, Baklan, Tonuzlu, Honaz, Dazkırı, Geyikler, Eşme, Homa, Eğrigöz (Emed), Simav, Şeyhli*” (Uzunçarşılı, 1969, s. 40-41) şeklinde vermiştir. Bu sınırlar zaman zaman değişikliklere uğramış olsa da beyliğin muhtemel doğal sınırları bunlar olabilir.

Germiyan beyliğinin adı bir aşiret adıdır. Daha sonra kurulan beyliğe Germiyan Beyliği denilmiştir (İbn Bibi, 2021: s. 169; Uzunçarşılı, 1969, s. 39). Germiyan Aşiretinin kökeni, Germiyanlılar, Harezmşah Celaleddin Mengüberti ile Harezm bölgesinden Anadolu coğrafyasına gelmiştir. Germiyan Aşireti, Celaleddin Mengüberti'nin Anadolu coğrafyasından çekilmesinden sonra Türkiye Selçuklu Devleti hizmetine girerek bölgede kalmıştır (Uzunçarşılı, 1969, s. 39; Varlık, 1974, s. 9). Cahen, Germiyan Aşiretinin kökeninin Kürt ve Türk karışımı olabileceğini

söylemektedir (Cahen, 1979, s. 306). Divitçioğlu, Germiyanlılar, Kitanların önünden kaçarak Harezm'e gelen Otuz Tatarların bir alt-boyu olan Kayların Harezm'de bulunan Türkler ile karışmış olabileceğini söylemiştir. Buradan anlaşılacağı üzere Germiyanlıların Türk-Moğol karışımı bir aşiret olabileceğini söylemektedir (Divitçioğlu, 2008, s. 47). Öztuna, Germiyanlıların, Oğuzların hangi boyundan geldiği bilinmese de Karamanoğulları gibi Avşar boyundan olabileceğini söylemiştir. (Öztuna, 2005, s. 67).

Germiyan Aşireti tarih sahnesinde ilk olarak Baba İshak isyanında Türkiye Selçuklu Devleti'nin yanında yer almış olarak görmekteyiz. İbn Bibi'nin anlatımıyla Germiyanlı Alishir oğlu Muzafferüddin, Baba İshak'ın destekçileriyle kanlı bir mücadele verdikten sonra hezimete uğramıştır. Pes etmeyen Alishir oğlu Muzafferüddin Malatya civarındaki Kürt ve Germiyanlılardan asker toplayarak tekrar Baba İshak'ın destekçileri ile çarpışmış ve bir kez daha hezimete uğramıştır (İbn Bibi, 2021, s. 169). Bu olaydan sonra Germiyanlılardan Kerimüddin Alishir'i, IV. Kılıçarslan'ın tek başına tahta çıkışında tesadüf etmekteyiz. Kerimüddin Alishir ile birlikte birçok Türkiye Selçuklu devlet adamı sabık Sultan II. İzzeddin Keykavus'un taraftarı olduğu gerekçesiyle Muineddin Süleyman Pervane'nin etkisiyle ortadan kaldırılmışlardır. Kerimüddin Alishir'in ortadan kaldırılması ile ilgili Uzunçarşılı, 1264 yılını vermiştir (İbn Bibi, 2021, s. 223.; Uzunçarşılı, 1969, s. 40).

Germiyanlılar Türkiye Selçuklu Devleti tarafından Kütahya ve çevresine 1275 yılı civarında başı boş konar-göçer Türklere karşı devletin yanında yer almaları için yerleştirilmişlerdir (Cahen, 1979, s. 306). Varlık, Germiyanlıların Kütahya'ya 1277'den önce bölgeye gelmiş olabileceklerini ifade etmektedir (Varlık, 1974, s. 15).

Sâhib Ataoğulları Cimrî hadisesi esnasında Germiyanlılar ve uc Türkmenlerinden elli bin dirhem karşılığında asker toplamıştır. Germiyanlılar, Sâhib Ataoğulları ve Cimrî arasındaki savaşa dahil olmadan savaş alanını terk etmişlerdir (İbn Bibi, 2021, s. 246-247). Germiyanlıların, Sâhib Ataoğulları ile Cimrî'nin savaşına dahil olmadan çekilmesi üzerine Sâhib Ata'nın evladları öldürülmüştür. Cimrî hadisesinin başında Germiyanlılar, Türkiye Selçuklu Devleti ile ittifak içinde görülmemişlerdir (Turan, 2017, s. 55). Karamanoğlu Mehmed Bey'in ölümünden sonra da Cimrî taht mücadelesine devam etmiştir. Cimrî taht mücadelesine devam ederken Germiyan-Türkiye Selçuklu Devleti yakınlaşması tekrar sağlanmış ve Germiyanlılar, Cimri'nin karşısında yer almıştır. Nihayetinde Germiyanlı Alishiroğlu Hüsameddin, Cimrî'yi yakalayarak Sultana teslim etmiştir (Turan, 2017, s. 56).

Cimrî hadisesinden sonra Germiyanlılar, Sultan II. Mesud'a karşı mücadeleye girişmişler ve Gorgorum'a saldırmışlardır. Germiyanların saldırısı üzerine Türkiye Selçuklu ve Moğol ordusu Germiyanlılara karşı harekete geçmişlerdir. İki taraf karşı karşıya geldiğinde Germiyanlılar bozguna uğramıştır. Türkiye Selçuklu ordusunun yaptığı kıyımdan sonra bazı Germiyan beyleri esir alınmışlardır. Türkiye Selçuklu ordusu tarafından esir alınan Germiyan beyleri Sultanın ordugahında serbestçe dolaşabildikleri için Germiyanlılara haber ulaştırmışlardır. Germiyanlılar Sultanın ordugahına baskın verip tutsak Germiyanlı beyleri kurtarmışlardır. Sultan II. Mesud ordusunu tekrar toplamış, Germiyan topraklarına gitmişse de Germiyanlılar Sultanın ordusunun karşısına çıkmamıştır. Karşısında Germiyanlıları bulamayan Sultan II. Mesud Germiyan topraklarını yağmalamış ve Kayseri'ye dönmüştür. Germiyanlılar, Sultan II. Mesud'un bölgeyi terk etmesi üzerine tekrar ordu toplayarak harekete geçmişlerdir. Sâhib Ata'nın torunu Şemseddin Mehmed Bey, Germiyanlıların ordu toplandığını öğrenmiş ve kendi ordusuyla onların karşısına çıkmıştır. Şemseddin Mehmed Bey, Germiyanlı Bozguş Bahadır'a yenilmiş ve öldürülmüştür. Şemseddin Mehmed Bey'in öldürülmesi üzerine Sultan II. Mesud ve Sâhib Ata tekrar Germiyanlıların üzerine sefer yapmışlarsa da Bozguş Bahadır askerleriyle birlikte kaçmıştır. Sultan II. Mesud, Germiyan topraklarını yağmalamış ve oradan Karahisar-ı Devle'ye geçmiştir. Sultan Karahisar-ı Devle'den ayrıldıktan sonra Konya'ya dönmüştür. Bundan sonra Germiyan ileri gelenleri ve Bedreddin Murad, Türkiye Selçuklu Devleti ile barış görüşmeleri için Konya'ya gelmişlerdir. İki taraf arasındaki görüşmelerin neticesinde barış tesis edilmiştir (1288) (Anonim Selçuknâme, 201, s. 55-56).

Germiyanlıların, Türkiye Selçuklu Devleti ile yapmış oldukları barış uzun süreli olmamış ve tarafların arasındaki savaş tekrar başlamıştır. Moğol destekli Türkiye Selçuklu ordusu ile Lâdik civarında savaşa tutuşan Germiyan Beyi'nin torunu Bedreddin Murad savaşta öldürülmüştür. Sultan bu savaştan sonra Lâdik'i, Sâhib Ata'nın kızından olma en küçük torununa verilmiştir (Anonim Selçuknâme, 2014, s. 57). Germiyanlılar ile Türkiye Selçukluları'nın mücadelesi hakkında 1291-1299 arasında bilgi bulunmamaktadır. Varlık, Germiyan Beyliğinin kesin olarak hangi tarihte bağımsızlığını ilan ettiğini söyleyemese de bu tarihin 1300 olabileceğini tahmin etmektedir (Varlık, 1974, s. 31-32). Uzunçarşılı, beyliğin bağımsız hareket etmesinin tarihini 1303 olarak vermiştir (Uzunçarşılı, 1969, s. 41).

Germiyanoglu Beyliği'nin kurulduğu dönemde kontrol ettiği topraklar için Uzunçarşılı, C mi 'd-düvel'den naklen, “*Germiyan beyliğin merkezi olan Kütahya'dan başka Uşak, Gediz, Armutlu, G k y k, Selendi, Kula, Tavşanlı, Banaz, Işıklı, Baklan, Tonuzlu, Honaz, Dazkırı, Geyikler, Eşme, Homa, Eğrigöz (Emed), Simav, şeyhli*” (Uzunçarşılı, 1969: s. 40-41) gibi yerleşkeleri vermiştir.

Germiyan Beyliği bağımsızlığını kazandıktan sonra Türkiye Selçuklu Devleti'nin uc bölgesindeki en güçlü beyliklerinden biri haline gelmiştir. XIV. yüzyılın başlarında Osmanlılar hariç tüm Batı Anadolu Beylikleri Germiyan Beyliği'ne t bi idiler (Varlık, 1974, s. 33). Bu beyliğin en güçlü olduğu dönem I. Yakub Bey'in dönemidir.  mer  *Mes liku'l Ebsâr*'da Germiyan Beyliği ile ilgili bilgi vermektedir. şeyh Haydar Uryan'ın Germiyan Beyliği hakkındaki anlatısına göre; Germiyan Beyi iyi bir bey ve sözü diğer Türk beyleri tarafından dinlenmektedir. Türk beyleri, Germiyan Beyi'ne g  leri mukabilinde yardımcı olmaktadır. Germiyan Beyliğinin kırk bin kadar muharip askerleri bulunmaktadır. (El-Ömerî, 2014, s. 146). El-Ömerî'ye aktaran Balaban'ın Germiyan Beyliği hakkındaki anlatısına göre; Germiyan Beyi'nin sözü geniş Türk topraklarında geçmektedir. Germiyan Beyi, Türk beylerinin en büyüğüdür ve diğer Türk beylerini tahakküm altında tutmaktadır. Germiyan Beyliğinin, başkenti Kutay (Kütahya)'dır, yedi yüz kasabası veya kalesi olduğu söylenir. Germiyan Beyliğinin ekonomik faaliyetleri beyliğin büyük sürüleri vardır ve Germiyan topraklarından gümüş ile şap madenleri çıkarılmaktadır. Germiyan Beyliğinin iki yüz bin askerinin bulunduğunu, bu askerlerin savaşta kolay kolay safları terk etmediklerinden ve silah kullanmakta ki h nerlerinden de bahsetmektedir (El-Ömerî, 2014, s. 156-159). Uzunçarşılı, Ömerî de geçen bu iki yüz bin askerin sadece Germiyanlılara ait olmadığını bu sayının Germiyan Beyliğine t bi beyliklerin birlikleri ile birlikte bu sayıya ulaşılabildiğini söylemektedir (Uzunçarşılı, 1969, s. 41).

Uzunçarşılı, Pachymeres'den naklen, I. Yakub Bey Menderes civarında olan Tripolis şehrini muhasara etmiş ve şehri a  bırakarak ele geçirmiştir. I. Yakub Bey Tripolis (bugün Denizli'nin Buldan kazası yakınlarında bir harebe)'i ele geçirdikten sonra çevrede fetih hareketlerine devam etmiştir (Uzunçarşılı, 1969, s. 41). I. Yakub Bey fetihlerine devam ederken, Philadelphie (Alaşehir)'y  muhasara altına almış ve şehri a  bırakma yoluna gitmiştir (Pachym r s, 2019, s. 89-90). Ay n ; Pachymeres, Muntaner ve Gr goras'dan naklen, Bizans İmparatorluğu'nun kiraladığı Roger de Flor'un kumandasındaki Katalan Kumpanyası Alaşehir'in yardımına koşmuştur. I.

Yakub Bey üzerine gelen Katalanların haberini alınca şehir muhasarasına kafi miktarda asker bırakarak Katalanları karşılamak üzere harekete geçmiştir. İki taraf arasında gerçekleşen çarpışmada I. Yakub Bey yenilmiş ve geri çekilmiştir. I. Yakub Bey'in yenildiğini duyan Alaşehir muhasarasındaki Germiyan askerleri muhasarayı kaldırmış ve Germiyan topraklarına dönmüşlerdir (Ayönü, 2009, s. 43). Uzunçarşılı'nın Kütahya'daki Vâcidiyye Medresesi Kitabesinden naklen verdiği bilgiye göre bölgeye gelen Katalanlar Kula'yı da ele geçirmişlerdir. I. Yakub Bey Katalanların dönmesiyle birlikte Alaşehir'e tekrar gelmiş, şehri vergiye bağlamıştır (1314) (Uzunçarşılı, 1969, s. 42). I. Yakub Bey subaşı Aydınolu Mehmed Bey'i İzmir ve civarına Rumlarla mücadele etmesi için göndermiştir (Varlık, 1974, s. 39).

1314 yılında İlhanlılar, Emir Çoban'ı Anadolu valisi tayin etmişlerdir. Emir Çoban, Karanbük'e geerek kışlağını kurmuştur. Emir Çoban, Karanbük'te Türk beylerinden itaatlerini bildirmeleri için gelmelerini beklemiştir. Germiyan beyleri Emir Çoban'a itaat bildirmek için Karanbük'e giden beyler arasında bulunmuştur. Germiyanlılar itaatlerini arzetmişler, hediyeler vermişler ve oradan ayrılmışlardır (Aksarayî, 2000, s. 251-252). Emir Çoban'dan sonra Anadolu valisi olan oğlu Timurtaş Karahisar-ı Devle hâkimi Nusretüddin Ahmed'in ve yakınındaki beyliklerin topraklarını işgal edince Nusretüddin Ahmed de kayınpederi olan I. Yakub Bey'e sığınmıştır. Bu şekilde hem hayatını kurtarmış hem de ömrünün sonuna kadar beyliğin başında kalmıştır (El-Ömerî, 2014, s. 158-159).

I. Yakub Bey döneminde Germiyan Beyliği en güçlü dönemini yaşamıştır. I. Yakub Bey döneminde Germiyanlılar ile Osmanlıların ilişkileri pek iyi olmamıştır. Türkiye Selçuklu Sultanı, Germiyanlılar ile arasının kötü olduğu dönemde Eskişehir ve İnönü'yü Osmanlı'ya vermiştir (Varlık, 1974, s. 43; Neşrî, 2013, s. 39). I. Yakub Bey döneminde, Osman Bey Leblüce üzerine seferine çıkarken oğlu Orhan Bey ve yeni Müslüman olan Köse Mihal'i Karacahisar'da bırakmıştır. Germiyan topraklarından gelen Çavdar Tatarları, Orhan Bey'in Karacahisar'da olmadığı bir vakit gelip Karacahisar pazarını yağma etmiştir. Eskişehir'de olan Orhan Bey haberi alır almaz Karacahisar'a gelmiştir. Orhan Bey Çavdar Tatarlarının bazılarını yakalayarak ellerindeki ganimeti almış ve babasını beklemiştir. Osman Bey geldiğinde Orhan Bey'in elinde olan Çavdar Tatarlarını bir daha topraklarına saldırmamaları üzerine yemin ettirmiş ve onları serbest bırakmıştır (Aşıkpaşazâde, 2020, s. 34-36).

Uzunçarşılı, I. Yakub Bey'in ölümü ile ilgili 1327'den sonra olabileceğini söylemektedir (Uzunçarşılı, 1969, s. 43-44). Varlık, I. Yakub Bey'in ölümünün tarihini 1340 olarak vermektedir. Sebep olarak da 1340 yılında Mısır ile mektuplaştığını ifade etmektedir (Varlık, 1974, s. 44).

I. Yakub Bey'in ölümünden sonra Germiyan Beyliğinin başına Mehmed Bey geçmiştir. I. Yakub Bey'in ölümüyle birlikte Germiyan Beyliğinde doğan güç zaafiyetinde Aydınolu Beyliği serbest kalmıştır. Mehmed Bey, Çağşadan ve Çelebi gibi lakaplar ile de anılmaktadır. Mehmed Bey'in, Musa adında bir de kardeşı vardır. Mehmed Bey döneminde daha önce Katalanların ele geçirdiği Kula, Rumlardan tekrar geri alınmıştır. Simav kasabası da Bizans İmparatorluğundan alınmıştır (Uzunçarşılı, 1969, s. 44-45). Mehmed Bey döneminde Hamidoğlu Beyliği içinde bulunduğu Karamanoğlu tehlikesine karşı Germiyan Beyliğinin yüksek hâkimiyetini tanımıştır. Mehmed Bey 1361 yıllarına gelindiğinde vefat etmiştir. Mehmed Bey'den sonra Germiyan Beyliğinin başına Süleyman Şah geçmiştir (Varlık, 1974, s. 49-51).

Süleyman Şah aynı zamanda Şah Çelebi olarak da bilinmektedir. Süleyman Şah'ın Germiyan Beyliğinin başına geçtiği ilk yıllarda sorun yaşamamıştır. Süleyman Şah da babasının politikasını takip ederek Karamanoğullarına karşı Hamidoğlu Beyliğini desteklemiştir. Germiyan Beyi Süleyman Şah, Karamanoğulları tarafından toprakları işgal edilen Hamidoğlu'nun topraklarını Karamanoğullarından geri almıştır. Karamanoğulları, Germiyanlılara karşı Osmanlılar ile ilişkilerini geliştirmek için evlilik yolu aramışlardır (Uzunçarşılı, 1969, s. 45-46). Süleyman Şah, Karamanoğulları ile Osmanlı yakınlaşmasını görmüş ve iki gücün arasında kalmak istememiştir. Süleyman Şah çareyi kızı ile I. Murad'ın oğlu Bayezid'i evlendirmekte bulmuştur. Bu düğüne Anadolu'dan birçok beylik ve Mısır sultanı da davet edilmiştir (Aşıkpaşazade, 2020, s. 64-67). Bu evlilikten sonra Süleyman Şah, Kütahya'yı çeyiz olarak Osmanlı'ya vermiş ve Kula'ya çekilerek burada ömrünü tamamlamıştır 1387 (Varlık, 1974, s. 65-66). Uzunçarşılı, bu düğünün tarihini 1388 yılı olarak vermektedir (Uzunçarşılı, 1969: s. 46).

Süleyman Şah'ın ölümünden sonra Germiyan Beyliğinin başına geçmiş olan II. Yakub Bey'in ilk birkaç yılı sorunsuz geçmiştir. II. Yakub Bey, 1389 I. Kosova Savaşı'nda diğer Batı Anadolu beylikleri ile birlikte Osmanlı ordusuna yardımcı kuvvetler göndermiştir. I. Kosova Savaşının neticesinde Osmanlılar savaşı kazanmış olsa da I. Murad'ın şehit düşmüştür. Karamanoğulları, Germiyan, Hamidoğlu, Kadı Burhaneddin, Saruhan ve Menteşe beyleri, Osmanlı tahtına geçen Yıldırım

Bayezid'e karşı ittifak yapmışlardır. Yıldırım Bayezid'e karşı yapılan ittifaktan istifade eden II. Yakub Bey de kız kardeşinin çeyizi olarak Osmanlılara verilen toprakları geri almaya çalışmıştır. Osmanlı'nın başına yeni geçen Yıldırım Bayezid önceliği Rumeli'ye vermiştir. Yıldırım Bayezid Rumeli'deki düzeni sağladıktan sonra Anadolu'ya gelmiş ve kendisi aleyhinde çalışan beyliklerin topraklarını tek tek ele geçirmeye başlamıştır. Bu durumdan II. Yakub Bey de nasibini almış ve İpsala Kalesine hapsedilmiştir. Germiyan Beyliği de Osmanlı tarafından 1390'da ilhâk edilmiştir (Uzunçarşılı, 1969, s. 47).

1399'da İpsala Kalesi'nden kaçan II. Yakub Bey, Aydınolu, Menteşeoğlu ve İsfendiyar Bey'in elçisi ile Timur Han'ın huzuruna giderek ondan yardım istemiştir. Aşıkpaşazâde'ye göre *"Timur'u asıl kıskırtanlar Tahtaran ve Germiyanogludur."* II. Yakub Bey, Timur Han ile Yıldırım Bayezid 1402'de Ankara Savaşın'da karşılaştığında Timur Han'ın yanında yer almıştır. Yıldırım Bayezid'in ordusundaki Germiyan Beyliği askerleri II. Yakub Bey'in Timur Han'ın yanında olduğunu görünce onun tarafına katılmışlardır. II. Yakub Bey, Yıldırım Bayezid'i savaş alanında tanımış ve onun esir edilmesine sebep olmuştur. Savaşın sonunda Timur Han tarafından Yıldırım Bayezid'in ele geçirdiği beyliklerin topraklarını tekrar eski sahiplerine iade etmiştir (Aşıkpaşazade, 2020, s. 79-80; Dukas, 2020, s. 57-58).

Ankara Savaşı'ndan bir süre sonra Yıldırım Bayezid'in da ölmesiyle birlikte ülke oğulları arasında paylaşılmıştır. Yıldırım Bayezid'in oğlu Süleyman Çelebi'ye karşı Aydınolu, Karamanoğulları ve Germiyan beyleri ittifak yapmıştır. Bu ittifak, Süleyman Çelebi'ye karşı Ayasuluğ'da karargah kurmuştur. Süleyman Çelebi bu ittifakın üzerine yürümüş, Aydınolu Cüneyd Bey, Süleyman Çelebi'nin huzuruna giderek affını istemiş ve ona katılmıştır. Aydınolu Cüneyd Bey'in karargahta olmadığını gören Karamanoğlu ve Germiyan Beyleri Ayasuluğ'dan ayrılmışlardır. II. Yakub Bey bu ittifaktan sonuç çıkmayacağını anlayınca Osmanlı şehzadelerinden Çelebi Mehmed'in tarafına geçmiş ve tekrar Osmanlı'nın yüksek hakimiyetini kabul etmiştir. Osmanlı-Germiyan yakınlaşması Karamanoğulları ile Germiyanlıların arasını açmıştır. Karamanoğlu, Germiyan topraklarını yakıp yıkmış ve Kütahya'yı muhasara etmiştir. II. Yakub Bey memleketini terk etmek zorunda kalmıştır. Karamanoğlu Kütahya'yı ele geçirdikten sonra Bursa'yı kuşatmıştır. Rumeli'deki işlerini yoluna koyan Çelebi Mehmed, Bursa üzerine hareket etmiştir. Çelebi Mehmed'in Bursa'ya geldiğini öğrenen Karamanoğlu bölgeyi terk etmiştir. Çelebi Mehmed sayesinde tekrar beyliğine kavuşan II. Yakub Bey, Çelebi Mehmed'e

Karamanoğulları üzerine yaptığı seferde iaşe ve levâzım desteği sağlamıştır (Uzunçarşılı, 1969, s. 48-49).

II. Yakub Bey, Çelebi Mehmed'in ölümünden sonra Osmanlı tahtına geçen II. Murad ile iyi geçinmiştir. II. Murad diğer Anadolu Beyliklerini Osmanlıya dahil etse de Germiyan Beyliğine dokunmamıştır. Nihayetinde II. Yakub Bey ölümünden önce beyliğini II. Murad'a vasiyet etmiş ve bir yıl sonra da ölmüştür. II. Yakub Bey'in ölümünden sonra Germiyan toprakları Osmanlıya dahil olmuştur (Aşıkpaşazade, 2020, s. 117-118; Uzunçarşılı, 1969, s. 51).

1.3. MENTEŞE BEYLİĞİ

Menteşe Bey'in adıyla anılan bu beylik Adalar Denizinin kıyısında kurulan Türk beyliklerinden birisidir. Mentese Beyliği, Karia bölgesine hâkim olduktan sonra Sakız, Rodos gibi adalara akınlar düzenlemiştir. Bizans İmparatorluğu'nun gönderdiği generalleri ile mücadele eden Mentese Beyliği aynı zaman da Rodos şövalyeleri ile de çetin mücadeleler vermiştir. Timur'un tekrar canlandığı ve bir süre daha siyasi varlığını koruyabilen Batı Anadolu Beyliklerinden birisidir.

Menteşe Beyliği'nin kurulduğu ve hâkim olduğu coğrafya için Ömerî, beyliğin başında Mentese oğlu Orhan Bey bulunmaktadır. Mentese Beyliğin merkezi Foke (Fenike)dir. Mentese Beyliğinin kuzeydoğusunda Defnose Adası (Kuşadası), tam karşısında ise Sakız Adası bulunmaktadır. Foke hâkiminin elli kasabası, iki yüz kadar kalesi ve hisarı bulunmaktadır (El-Ömerî, 2014, s. 168). Wittek, Mentese Beyliği'nin Karia coğrafyasında hüküm sürdüğünü ve Karia (Bugün Muğla) coğrafyasının adını daha sonra Osmanlı kaynaklarında "Menteşe" adıyla görüyoruz demektedir (Wittek, 1999, s. 27). Uzunçarşılı, Mentese Beyliğinin coğrafyası için, Mentese Türkleri, 1261'den sonra Pamfilya (Antalya) kıyılarından gemiler ile Karia sahillerine akınlar düzenlemişlerdir. Mentese Beyliği 1278 yılında Tralles (Aydın) ve Tisa (Güzel hisar)'yı fethetmiştir. Mentese Beyliği'nin, Foke'den Tralles'e kadar uzanan bir coğrafya da hüküm sürmüş olduklarından söz etmektedir (Uzunçarşılı, 1969, s. 70-71). Mentese Beyliği daha sonra Tralles'den çekilmek zorunda kalmışlardır. Karia olarak bahsedilen coğrafya Meneteşe Beyliği'nin doğal sınırları konumuna gelmiştir.

Menteşe Beyliği'nin kökeni hakkında Şikârî, Mentese Bey'in adını Ali Mentese olarak vermiştir. Mentese Bey'in babası Hacı Bahaeddin'in de köken olarak Kürt olduğunu söylemektedir. Mentese Bey'in babası Kürtlerden ordu kurarak Sivas'ı ele geçirmiş ve şehrin başında Ali Mentese'yi bıraktıktan sonra bölgeden ayrılmıştır. Karaman Beyi Nureddin'in Sivas'ı ele geçirmek için Kosun adlı bir beyi görevlendirmiştir. Kosun Bey şehre girmiş ve şehrin kapılarını açılmıştır. Karamanoğlu Beyi Nureddin ve beraberindekiler açılan kapılardan girerek şehri fethetmişlerdir. Karamanoğlu Beyi Nureddin, Ali Mentese Bey'e hil'at giydirmiş ve göndermiştir. Ali Mentese Bey daha sonra Karamanoğlu'nun yanında yer almıştır (Şikârî, 2005, s. 104-105). Wittek'ten naklen, Şikârî'den yazan Müneccimbaşı'da Mentese Bey'in Kürt aslından olduğunu ifade etmektedir (Wittek, 1999, s. 172-175). Wittek, Şikârî ve ondan yazan Müneccimbaşı'nın bir tarafa bırakılması gerektiğini ifade etmektedir. Wittek, Mentese Beylerinden Ahmed Gazi'nin mezar taşından Mentese Bey'in kökenini ortaya koymuştur. Wittek'in okuduğu mezar taşına göre, *Ahmed Gâzi ibn İbrahim. ibn Orhan. İbn Mes'ud. İbn Mentese. İbn Elbistan. İbn Karabay.* olarak vermiştir (Wittek, 1999, s. 52). Uzunçarşılı Ahmed Gazi'nin mezar taşında Elbistan'ın babasını Kuru Bey aktarmıştır (Uzunçarşılı, 1969, s. 70-71). Uzunçarşılı, ailenin bilinen ilk atası olarak kitabedeki ismi Kuru Bey olarak zikretmiş ancak Wittek, bu ismi Karabay olarak zikretmiştir. Turgut, Mentese Bey'in kökeni hakkında, Bolu Viranşehir'deki Kırdivanı vakıf kaydında geçen Kır Bey oğlu Mentese ve Süleyman Bey ifadelerine rastlamıştır (Turgut, 2016, s. 65). Turgut, bu vakıf defterinden yola çıkarak Mentese Bey'in babası Kır Bey'in ünlü Harezmli komutan olan Kayır Han olabileceğini tahmin etmektedir (Turgut, 2016, s. 65).

Tarihi kayıtlarda Mentese Bey, Cimrî hadisesinde görülmüştür. Mentese Bey, Karamanlar ve Eşref Bey ile birlikte Cimrî'nin yanında Konya gitmiştir (Anonim Selçuknâme, 2014, s. 50). Mentese Bey'in Karia bölgesine gelmesinden önce Pamfilya ve Likya (Pamfilya'nın batı tarafı) kıyılarında beylik yapmıştır. Mentese Bey'in 1261'den başlayarak Karia adalarına ve kıyısına gemilerle gelerek akınlar yaptığı düşünülmektedir (Uzunçarşılı, 1969, s. 70). Mentese Bey Karia'yı denizden yaptığı akınlar ile elde tutamamıştır. Mentese Bey bölgeyi elde tutabilmek için Anadolu'nun içlerinden Batı Anadolu'ya doğru hareket eden konar-göçer Türkler ile anlaşmıştır. Mentese Bey bu konar-göçer Türklerin desteğini alarak Karia'yı fethedip elinde tutmayı başarmıştır. Mentese Bey'in, damadı Sasa Bey de fetihlerini yaparken kayınpederinden farklı davranmamıştır (Wittek, 1999, s. 46). Mentese Bey'e Türkiye

Selçuklu Sultanı II. Mesud tarafından beylik verilmiştir (Yazıcızâde Ali, 2017, s. 740-741). Bizans İmparatoru VIII. Mikhail, Karia'nın ve Batı Anadolu'nun tamamının Türkler tarafından fethinin gerçekleşmesini engellemek için oğlu Andronikos'u bir orduyla birlikte görevlendirmiştir. Andronikos bölgeye gelmiş ve Nif (Kemalpaşa)'te bulunduğu sırada yeni tahkim edilmiş olan Tralles (Aydın) Menteşe Bey tarafından fethedilmiştir (Uzunçarşılı, 1969, s. 70). Pachyméres, Tralles'in fethi ile ilgili; Tralles'in Salpakis komutasında Türklerden oluşan bir birlik tarafından kuşatılarak açlığa ve susuzluğa terk edilmiş olduğunu belirtmektedir. Nif'te olan Andronikos'tan da destek alamayan Tralles, Salpakis ile anlaşarak teslim olma yoluna gitmiştir (Pachyméres, 2019, s. 61-62). Wittek, bu Salpakis'in sahil beyi'nden gelebileceğini ifade etmektedir (Wittek, 1999, s. 29-30). Turgut, Salpakis'in Menteşe Bey'in kardeşi olan Süleyman Bey olabileceğini ifade etmektedir (Turgut, 2016, s. 58-59) Menderes nehrinin şimal kısmının fethine Menteşe Bey'in damadı Sasa/Sasan Bey devam etmiştir. Ephesus (Ayasuluğ), Tire (Thyraion), Birgi (Pyrgion) ve civarını fethetmiştir (Wittek, 1999, s. 38).

Menteşe Bey, 1282'den sonra vefat etmiştir. Menteşe Bey'in naaşı Meğri (Fethiye)'ye defnedilmiştir. Menteşe Bey'in vefatından sonra Menteşe Beyliğinin Ulubey'i olarak Mesud Bey'i görmekteyiz. Kardeşi Kirman ise Foke taraflarında hüküm sürmüştür. Daha sonra bu Kirman'ın neslinden gelenler Menteşe hâkimiyetinden çıkmışlar ve Hamidoğulları'nın yüksek hâkimiyetini tanımışlardır (Uzunçarşılı, 1969, s. 70-71).

Mesud Bey döneminde Bizans İmparatoru II. Andronikos, ünlü General Aleksios Filanthrôpinos'u Menteşe'nin elinde bulunan toprakları geri alması için bölgeye göndermiştir. Bölgeye gelen General ilk dönemlerde Menteşe Türklerine karşı başarılı olmuştur. General zamanla bu Türklerden kendisine paralı asker dahi devşirmiştir. Ancak General Aleksios daha sonra bölgede kendisini Bizans İmparatoru olarak ilan etmiştir. İsyançı General Anadolu'daki diğer Bizanslı komutanlardan yeterli desteği görmediği için yakalanmış ve gözlerine mil çekilmiştir. Aleksios Flanthrôpinos'dan sonra Bizans İmparatorluğu tarafından bölgeye Îoannis Tarkhaneiôtis gönderilmiştir. Ancak Tarkhaneiôtis ciddi başarılar sağlayamadan ordudaki iç çekişmeler sebebiyle bölgeden ayrılmak zorunda kalmıştır (Ayönü, 2016, s. 7-8).

Mesud Bey döneminde Aydınolu Mehmed Bey, Sasa Bey'i ortadan kaldırmış ardından Aydınolu Beyliğini kurmuştur. Aydınolu Mehmed Bey'in kurduğu bu

beylik, Menteşe Beyliği'nin Menderes nehrinin şimaline ilerleyişini engellemiştir. Mesud Bey'e karada fetih yolu kapanınca adalara ve Rodos'a doğru genişleme zarurietini doğmuştur (Ayönü, 2016, s. 11). Mesud Bey Rodos'un önemli bir kısmını ele geçirmiş ve Girit ile ticari ilişkiler kurmuştur (Merçil, 2004, s. 152). Memlük Sultanlığı'nın Akka'yı fethetmesi ile yurtsuz kalan Sen Jean Şövalyeleri buradan Kıbrıs'a geçmişlerdir. Kıbrıs'ta uzun süre kalmayan Sen Jean Şövalyeleri, Papa ve Fransa Kralı'nın yoğun uğraşları ile Rodos'a gelmişlerdir (Uzunçarşılı, 1969, s. 72). Rodos, Hristiyanlık için çok değerli bir kale olarak görülmüştür. Adalar Denizi'nin güneyindeki adaları Türk akınlarından korumak ve Avrupa'dan gelen tüccarların soluklanıp ikmal yapabileceği bir üs mahiyetindeydi (Heyd, 2000, s. 18). Bu sebeple 1308 yılında Sen Jean (Hospitalier) Şövalyeleri Rodos'a yerleşmişlerdir (Merçil, 2004, s. 152). Rodos'a yerleşen şövalyeler Cenevizlilerin ticaret gemilerine el koyunca Cenevizliler, Mesud Bey'i Rodos'a karşı kışkırtmışlar ve Rodos'a çıkması karşılığında elli bin scudi teklif etmişlerdir. Ancak daha sonra Papa, Cenevizlileri bu tutumdan vazgeçirmiştir (Witteck, 1999: s. 57).

İlhanlı Devleti'nin Anadolu valisi Emir Çoban'ın Anadolu'ya gelmesi ile birlikte itaatlerini arzeden Türk beylikleri arasında Menteşe Beyliği de gösterilmektedir (Uzunçarşılı, 1969, s. 72).

Mevlana'nın torunu Ulu Arif Çelebi, Menteşe Beyi Mesud Bey'in sağlığında Menteşe Beyliği topraklarını ziyaret etmiştir. Mesud Bey ve oğlu Şücaeddin Orhan başta olmak üzere bölge halkını da kendi müridi yapmıştır (Eflâki, 2020, s. 620-621). Uzunçarşılı, bu ziyaretin 1319'dan önce gerçekleştiğini; Wittek, 1320'den önce olabileceğini ifade etmektedir (Uzunçarşılı, 1969, s. 72.; Wittek, 1999, s. 60).

Mesud Bey'in vefatı 1319 tarihinden önce gerçekleşmiş olabilir. Mesud Bey'in ölümünden sonra Orhan ve İbrahim adındaki iki oğlu mücadeleye girişmişlerdir. Orhan Bey bu mücadeleden galip çıkmıştır. Mesud Bey'den sonra beyliğin başına Orhan Bey başa geçmiştir. Orhan Bey, Rodos'a başarısız bir askeri hareket gerçekleştirmiştir. Orhan Bey'in başarısız Rodos seferinden başka askeri harekât bilgisine sahip değiliz (Uzunçarşılı, 1969, s. 72.; Wittek, 1999, s. 62-63).

Orhan Bey döneminde Menteşe Beyliğine gelen İbn Battuta, Muğla'da Orhan Bey'in oğlu İbrahim Bey ile görüşmüştür. Muğla'dan ayrılan İbn Battuta Orhan Bey'in yanına Milas'a geçmiştir. Şehirdeki Ahiler ve ileri gelenleri de öven İbn Battuta, Şücaeddîn Orhan Bey için boyu posu, temiz ahlakı ve zekasıyla tanınmış biri olarak betimlemiştir (İbn Battuta, 2020, s. 411-412).

Ömerî, Orhan Bey, Foke hâkimi, elli kasabası, iki yüz kale ve hisarı vardır. Orhan Bey'in ordusunda yüz bin veya daha fazla askeri vardır. Orhan Bey savaşçı birisi ve neredeyse girdiği her savaştan galip çıkmış olarak anlatılmaktadır (El-Ömerî, 2014, s. 168). Uzunçarşılı, Ömerî'nin yazdığı dönemde, Foke (Fenike) mıntıkasının ve başında bulunan Kirman'ın oğlu Zervan'ın, Menteşe Beyliğine bağlı olduğunu ve daha Hamidoğullarının hâkimiyetine girmediğini ifade etmektedir (Uzunçarşılı, 1969, s. 73).

Orhan Bey'in ölüm tarihi bilinmemekle birlikte 1344'ten önce olduğu tahmin edilmektedir. Orhan Bey'in ölümünden sonra yerine oğlu İbrahim Bey geçmiştir. İbrahim Bey, Aydınoğlu Umur Bey'in, İzmir'in Liman Kalesini Haçlılardan geri alma çabasına yardım etmek için askeri hazırlıklara başlamıştır. İbrahim Bey'in hazırlandığı sırada Aydınoğlu Umur Bey İzmir'in Liman Kalesi'ne yapılan bir saldırıya öncülük ederken şehit düşmüştür. Papalığın organize ettiği Haçlı Donanması Menteşe Beyliğinin elinde olan Palatia (Balat) limanının önlerine gelmiştir. Haçlı Donanmasının Menteşe Beyliği'ni tehdit etmesi üzerine Girit dukası Marino Morsini'nin araya girmiştir. Girit Dukasının çabaları ile 1352-1355 yılları arasında Venedikliler ile Menteşe Beyliği arasında Menteşe Beyliği aleyhinde ağır bir muahede akdetmişlerdir (Uzunçarşılı, 1969, s. 74). İbrahim Bey'in ölümü ile ilgili; Merçil, 1355, Uzunçarşılı, 1360 veya bu tarihten az evvel, Wittek, 1360 veya bu tarihten az bir zaman önce öldüğünü düşünmektedirler (Merçil, 2004, s. 153.; Uzunçarşılı, 1969, s. 74.; Wittek, 1999, s. 70-71).

İbrahim Bey'in ölümünden sonra beylik evlatları arasında paylaşılmıştır. Musa Bey, Milas, Peçin ve Balat, Mehmed Bey, Muğla ve Çine, Ahmed Gazi, Marmaris ve Makri bölgelerinde hüküm sürmeye başlamıştır. Merçil, Ulubey olarak Musa Bey'i göstermektedir. Wittek, bir Ulubey'in varlığından söz etmekte ancak kim olduğunu söyleyememektedir (Merçil, 2004, s. 153.; Wittek, 1999, s. 74).

Bu üç kardeşten Musa Bey'in 1375'deki ölümünden sonra Ahmed Gazi Ulubey olarak, Milas ve Beçin'i ele geçirmiş, ondan kalan Balat'ta ise Mehmed Bey ve onun oğlu Mahmud Bey hüküm sürmüştür. Osmanlı ile Germiyan arasındaki düğüne katılan Menteşe Beyi, Balat Beyi Mehmed Bey yahut oğlu Mahmud Bey olabilir. I. Kosova Savaşı sonrasında Osmanlılara karşı Karamanoğulları, Aydınoğlu ve Germiyan beyleri ittifak yapmıştır. Osmanlı'ya karşı yapılan bu ittifak Yıldırım Bayezid tarafından yenilmiş ve ittifaka katılan beyliklerin toprakları ele geçirilmiştir. Yıldırım Bayezid bu toprakları ele geçirirken Menteşe oğlu Mahmud Bey'in de

hüküm sürdüğü toprakları elinden almıştır. Yıldırım Bayezid, Mahmud Bey ile helalleşmek için Bergama'da mülk olarak arazi vermiştir. Mahmud'un babası Muğla ve Çine beyi Mehmed Bey bu olaylar üzerine memleketini terk ederek Candaroğlu İsfendiyar beyin yanına kaçmıştır 1389 veya 1390 (Uzunçarşılı, 1969, s. 74-76).

Ahmed Gazi "Sultan es'sevâhil, emir-i muazzam, emîr-i kebîr" gibi unvanlar ile anılmıştır. Deniz gazalarına önem veren Ahmed Gazi, Kıbrıs Kralı ve Venediklilerin Rodos'ta kuvvetli bir donanma bulundurmalarına neden olmuştur. Ahmed Gazi ve Venedikliler arasındaki gerginlik daha sonra yumuşamış ve barış sağlanmıştır. Ahmet Gazi'nin 1391'de ölmesi üzerine naaşı Beçin'deki türbesine defnedilmiştir. Menteşe Beyliği 1391'de Yıldırım Bayezid tarafından ele geçirilmiştir (Uzunçarşılı, 1969, s. 76-77).

Yıldırım Bayezid'in Batı Anadolu'daki beylikleri ortadan kaldırması üzerine İsfendiyar Bey'in yanına kaçmış olan beyler buradan Candaroğlu'nun elçisi ile birlikte Timur Han'ın yanına gitmişlerdir. Menteşeoğlu, Timur Han'ın yanına giderken saçını sakalını kestirerek gitmiştir. Timur Han'ın Anadolu'ya gelmiş ve Yıldırım Bayezid ile 1402 Ankara Savaşı'ndan galip çıkmıştır. Timur Han, Batı Anadolu'daki beylikleri tekrar ihya etmiştir. Menteşe Beyliği de Timur Han'ın tekrar canlandığı beyliklerden biridir (Aşıkpaşazâde, 2020, s. 80- 85). Menteşe Beyliği, Mehmed Bey ile oğlu İlyas Bey'e verilmiştir. Timur Han'ın tahsildarları Menteşe Beyliğine gelip hayvan, nakti ve çeşitli levazımları Timur Han'ın karargâhına götürmüşlerdir. İlyas Bey'in babası Mehmed Bey'in ne zaman öldüğü ve nereye defnedildiği hakkında bilgimiz yoktur (Uzunçarşılı, 1969, s. 77-78).

İlyas Bey'in Menteşe Beyliği'nin Ulubey'i olarak başına geçmesi yaklaşık 1403 yılına tekâbul etmektedir. İlyas Bey'in, Menteşe Beyliğine gelen Venedik elçisi Leonardo Delloporta ile 24 Temmuz 1403'te bir ticari anlaşma imzaladığını görmekteyiz (Emecen, 2012, s. 219). İlyas Bey Ulubey olduktan sonra kendi adına 1403 tarihli para da bastırmıştır (Uzunçarşılı, 1969: s. 78).

İlyas Bey'in başta olduğu dönemde komşu Aydınoğlu Beyliğinde çıkan taht mücadelesinde Cüneyd Bey, II. Umur Bey'i yenmiş ve yurdundan çıkarmıştır. II. Umur Bey de akrabası olan Menteşe Beyi İlyas Bey'in yanına gelmiş ve ondan yardım istemiştir. İlyas Bey, II. Umur Bey ile birlikte hareket ederek Aydınoğlu Beyliğine gelmiştir. İlyas Bey, Ayasuluğ'u kuşatmış, kalede direnen Karasubaşı'yı teslim almış ve II. Umur Bey'i beyliğinin başına geçirmiştir. İlyas Bey, Karasubaşı ile birlikte memleketine dönmüştür. İlyas Bey, Karasubaşı'yı Karia'daki bir kaleye

hapsettiyse de Cüneyd Bey onu oradan kurtarmıştır. Cüneyd Bey, II. Umur Bey'i de ortadan kaldırarak beyliğe tek başına hâkim olmuştur (Dukas, 2020, s. 66-67.; Emecen, 2012, s. 219-220.). İlyas Bey, Aydınolu Cüneyd Bey ile arasını iyi tutmuştur. İsa Çelebi'nin kardeşi Çelebi Mehmed'e karşı giriştiği savaşta Aydınolu Cüneyd Bey'in de gayretleri ile Saruhan, Aydın, Menteşe ve Teke beyliklerinden askeri destek sağlamıştır. İsa Çelebi ve Çelebi Mehmed arasında gerçekleşen savaşın sonunda İsa Çelebi'nin Çelebi Mehmed'e yenilerek Karamanoğulları'nın yanına kaçması neticesinde kalan beylikler Çelebi Mehmed'e itaatlerini arzemişlerdir (Neşrî, 2013, s. 190-192). İlyas Bey, Osmanlı şehzadelerinin iktidar mücadeleleri arasında var olma çabası gütse de bu mücadeleden sağ çıkmayı başarmıştır. İlyas Bey Osmanlı Devleti'nin Fetret Devri'nin bitmesi ile birlikte Osmanlı'ya bağlı bir şekilde beyliğine devam etmiştir. İlyas Bey 1421 senesinde vefat etmiş ve Balat'taki caminin yanına defnedilmiştir (Uzunçarşılı, 1969, s. 79-80). İlyas Bey'in ölümünden sonra oğulları Tokat'a gönderilmiştir. Buradan bir oyun ile Ahmed kaçarak Mısır'a kadar gitmiş ve oradan Acem'e geçmiştir (Aşıkpaşazade, 2020, s. 111-112). Aşıkpaşazade böyle dese de Uzunçarşılı, bu konuda iki kardeşin de babalarının ölümünden sonra Menteşe ilini yönettiğini adlarına kesilmiş paralar olduğundan bahsetmektedir. Beylik 1424'te Sultan II. Murad tarafından ele geçirilinceye değin sürmüştür. Nihayetinde Sultan Murad beyliğe son vermiştir (Uzunçarşılı, 1969, s. 81).

1.4. İNANÇOĞULLARI BEYLİĞİ

İnançoğulları Beyliği, Moğolların, Türkiye Selçuklu Devletini tahakküm altına almalarından sonra devletin uc topraklarına doğru göç eden konar-göçer Türkler tarafından kurulmuştur. Batı Anadolu'ya göç eden bu konar-göçer Türkler İnançoğulları Beyliği daha kurulmadan önce Moğollar ile mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Moğollar ile giriştikleri mücadeleyi kaybetmişler ve dağılmışlardır. Bu konar-göçer Türkler'den bir kısmı da İnançoğulları Beyliğini Ladik ve çevresinde kurmuşlardır.

İnançoğullarının kökeni ile ilgili Oğuzların Kayı boyunun hâkim unsur olma ihtimali bulunmaktadır (Baykara, 2000, s. 264). İnançoğulları Beyliği, Moğolların önünden kaçarak Türkiye Selçuk Devleti'nin uc bölgesi Denizli, Honas ve Dalaman'a gelmiş olan iki yüz bin nüfusa sahip konar-göçer Türklerdir. Bu konar-

göçer Türk kitlelerinin başında Mehmed Bey, kardeşi İlyas Bey, damadı Ali Bey, Sevinç Bey ve Salur Bey bulunmaktadır. Bu beylerin arasında eşitler arasında birinci olan Mehmed Bey'dir. Mehmed Bey sık sık Konya'ya gidip gelerek Sultan II. İzzeddin Keykâvus'a karşı tabiyetini göstermiştir. Ancak bir zaman sonra Mehmed Bey'in Sultanın Rum asıllı dayıları ile arası açılmış ve onlarla savaşmıştır. Sultan ile Mehmed Bey'in bu sebepten araları açılrsa da Sultan II. İzzeddin Keykâvus'un Moğollar tarafından desteklenen Sultan IV. Rükneddin Kılıç Arslan ile olan savaşında Sultan II. İzzeddin Keykâvus'un yanında yer almıştır. Sultan II. İzzeddin Keykâvus'un ülkeyi terk etmesinden sonra Mehmed Bey onun davasına sahip çıkmış ve Sultan Rükneddin IV. Kılıçarslan'ı kabul etmemiştir. Sultan IV. Kılıçarslan ve Alıncak Noyan, Mehmed Bey'in üzerine yürümüşlerdir. Mehmed Bey karşısındaki güç ile mücadele edemeyeceğini anlamış ve anlaşma yoluna girmek istemiştir. Mehmed Bey, Hulagü Han'a elçi gönderip tâbiyetini bildirmiş, vergi vermeyi ve bir şihne bulundurmayı kabul etmiştir. Hulagü Han bunu kabul etmiş ancak Mehmed Bey'e güvenmemiştir. Hulagü Han, Mehmed Bey'i huzuruna istemiş ancak Mehmed Bey bunu kabul etmemiştir. Bunun üzerine Hulagü Han, Mehmed Bey'in damadı Ali Bey'e Türkmenlerin beyliğini teklif etmiştir. Ali Bey bunu kabul etmiş ve Moğol askerlerini, Mehmed Bey'in topraklarına sokmuştur. Mehmed Bey ile Moğollar arasında gerçekleşen savaşta Mehmed Bey yenilmiş ve dağlara çekilmiştir. İlyas Bey ve Salur Bey başta olmak üzere birçok Türkmen Beyi esir edilmiştir. Mehmed Bey daha sonra aman verilmesi karşılığında teslim olsa da Borgulu Kalesi'nde öldürülmüştür. Mehmed Bey'in öldürülmesinden sonra konar-göçer Türklerin başına Ali Bey geçmiştir. Ali Bey ve büyük nüfusu Türkiye Selçuklu merkezine sıkı bir şekilde bağlanmıştır (Turan, 2016, s. 531-534).

Uzunçarşılı, Lâdik 1276 yılında Germiyanlıların eline geçtiğini belirtir. Germiyanlılar, Lâdik'in başına Germiyan ailesinden uc beyi olarak Ali Bey adında birisini getirmişlerdir (Uzunçarşılı, 1969, s. 55). Baykara ve Turan, 1261'de İnanoğulları Beyliğinin temellerinin Mehmed Bey tarafından atıldığını, beyliğe ismini veren İnanç Bey'in de Ali Bey'in oğlu olduğunu ifade etmişlerdir (Turan, 2016, s. 534.; Baykara, 2000, s. 263). Ali Bey bundan sonra Cimrî hadisesinde karşımıza çıkmaktadır. Cimrî'nin ortaya çıkışı ve devleti iç savaşa sürüklediği dönemde Ali Bey, Türkiye Selçuklu Devleti'ne itaat etmemiştir. Türkiye Selçuklu merkezine itaat etmediği için Ali Bey, Cimri hadisesinin sukuta erdirilmesinden sonra yakalanarak Karahisar-ı Devle'ye gönderilmiş ve burada ölmüştür (İbn Bîbî, 2021, s. 253).

Ali Bey'in ölümünden sonra Lâdik, Sâhib Ataoğulları'na bırakılmıştır. 1277'de Germiyanlılar Lâdik'i almışlar ve burayı Germiyan Beyinin kız kardeşinin oğlu Bedreddin Murad'a bırakmışlardır. Germiyan-Türkiye Selçuklu mücadelesi esnasında Bedreddin Murad'ın öldürülmesi üzerine Lâdik tekrar Sâhib Ataoğulları'nın eline geçmiştir (1289). Germiyan Beyi I. Yakup Bey, Lâdik'i ele geçirmiş ve başına Ali Bey'in oğlu Şücaeddin İnanç Bey'i getirmiştir (Uzunçarşılı, 1969, s. 55-56). Baykara, Ali Bey'in ölümünden sonra Lâdik topraklarına adı bilinmeyen bir Türkmen Beyinin atandığından söz etmektedir. 1290'lı yıllarda yörede bulunan Tuğrul Bey adında birisinin ve konar-göçer Türklerin başlattığı isyanı İlhanlı Geyhatu Han bastırmıştır. Geyhatu Han, Tuğrul Bey'in isyanını bastırdıktan sonra isyana katılmayan Şücâüddin İnanç Mehmed Bey'i Lâdik beyliğine getirmiştir (1292) (Baykara, 2000, s. 264).

İnanç Bey'in sağlığında İnançoğulları Beyliği'ne gelen İbn Battuta bölgede yol güvenliği olmadığı için Tavas kalesinde konaklamıştır. Kendisi kaleye geldiğinde kale kumandanı olan İlyas Bey kale etrafında hırsızlığı önlemek için devriyeye çıkmıştır. Kale surları içinde kalan İbn Battuta ve yanındakilerin ihtiyaçları kale kumandanı tarafından karşılanmıştır (İbn Battuta, 2020, s. 410-411).

1334'te İnanç Bey'in ölümünden sonra beyliğin başına Murad Arslan Bey geçmiştir. Murad Arslan kendi döneminde ilmi hayata önem vermiş ve ilim üzerine yapılan çalışmaları desteklemiştir. Murad Arslan'ın ölümünden sonra yerine oğlu İshak Bey geçmiştir. 1390 yılında Yıldırım Bayezid, Germiyan Beyliği topraklarını ilhak etmiş ancak İshak Bey'e dokunmamıştır. İshak Bey'den sonra yerine kimse geçmemiş ve topraklarının idaresi Germiyan Beyliğine kalmıştır (Uzunçarşılı, 1969, s. 56-57).

İnançoğulları Beyliği'nin ilk zamanlar büyük bir konar-göçer Türk nüfusu üzerinde hâkimiyeti bulunmuştur. Ancak İnançoğulları Beyliği erken tarihte başkaldırması sebebiyle ezilmiştir. İnançoğulları Beyliğinin zamanla güçlerini ve nüfuzlarını kaybetmesi ile birlikte hâkimiyetleri altındaki nüfus üzerindeki etkisi de Hamidoğullarına geçmiştir. İnançoğulları zamanla Denizli ve çevresinde küçük bir alanda hâkim olmuştur (Baykara, 2000: s. 264).

1.5. KARASI BEYLİĞİ

Karası Beyliği Balıkesir, Bergama ve Çanakkale civarında kurulmuş olan Batı Anadolu Beyliklerinden birisidir. Karası Beyliği, Osmanlılar ile olan coğrafi yakınlığından dolayı Osmanlı'nın Rumeli'ye geçişi için önemlidir. Bizans İmparatorluğu üzerine ve Rumeli'ye yapmış olduğu deniz gazaları neticesinde 1334 Haçlı Donanmasını üzerine çekmiştir. Karası Beyliği bu Haçlı Donanması ile girdiği savaş neticesinde ağır kayıplar vermiştir. Karası Beyliği gaza ehli bir ümeraya sahip ve Rumeli'ye yakın bir coğrafi konumda olması nedeniyle orası ile yakın ilişkiler kurmuştur.

Karası Beyliğinin hüküm sürdüğü coğrafi konumu için Ömerî, Balıkesir Beyi Demirhan Bey'in topraklarını şu şekilde aktarmıştır: *“İkinci şeritte yer alan dördüncü memlekettir. Beyliğin sahibi Demirhan b. Karesi'dir. Toprakları Orhan Bey'in topraklarına bitişiktir ve kuzeye doğru uzanmaktadır. Kasis dağı tam orta kesiminden batıya doğru uzanır. Kuzeyinde Sinop şehri vardır. Sinop'a gidenler bu beyliğin topraklarından geçip giderler”* (El-Ömerî, 2014, s. 165).

“İkinci şeridin beşinci ülkesidir. Ülkenin beyi Karesi oğlu Yahşi adında biridir. Biraz önce sözünü ettiğimiz Demirhan'ın kardeşidir. Ülkesi, kardeşinin ülkesinin batısında yer alır ve kuzeye doğru uzanır. Güneydeki şehirlerinin bazıları Tonguzlu'nun kuzeyinde kalır. Yahşi Bey'in on beş kadar kasabası, bir o kadar da kalesi vardır. Bu kalelerin tamamı tuzlu denize (Ege Denizine) bakan yüksek dağlar üzerinde kurulmuştur.” Ömerî, Yahşi Bey'in topraklarını yukarıdaki şekilde ifade etmiştir. (El-Ömerî, 2014, s. 165).

Uzunçarşılı, Karası Beyliği'nin hüküm sürdüğü toprakları; Balıkesir, Bergama, Sındırgı, Bigadiç, İvrindi, Fırt (Susıgırlık), Aydıncık, Başgelenbe (Soma'da bir köy), Kemer Edremit (Burhaniye), Edremit, Ayazmend (Altınova) ile Bigadiç, Ayvacık, Ezine (eski Eolia ve Truva tarafları), Mendeorya (Balıklı) olarak vermiştir (Uzunçarşılı, 1969, s. 97).

Karası Beyliğinin kökeni hakkında çeşitli görüşler bulunmaktadır. Karası Beyliğinin kökenlerini net bir şekilde veren kaynak olmadığı için bu görüşler tahminden öteye gidememektedir. Karası Beyliğinin kökeni hakkında Yazıcızade Ali, Karası ve Saruhan, Sultan II. Mesud'un nökerlerinden olduğunu aktarmaktadır (Yazıcızâde Ali, 2017, s.741). Neşrî de Yazıcızâde Ali'nin kaydına benzer şeyler aktarmaktadır (Neşri,2013, s. 25). Uzunçarşılı, Karası Beyliği'nin kökenini Danişmendililere dayandırmaktadır (Uzunçarşılı, 1969, s. 96). Öden, Uzunçarşılı'nın

bu görüşünü detaylı şekilde ele aldıktan sonra Karası ailesinin Danişmend ailesinden gelebileceğini ifade etmektedir (Öden, 1999, s. 12). Divitçioğlu, Kutalmışoğlu Süleyman Şah, İznik'e Rumeli'den on beş bin kadar Kıpçak ve Horasan'dan bir o kadar Oğuz savaşıyı getirmiştir. Süleyman Şah bu Kıpçakları, Mysia'ya yerleştirmiştir. Süleyman Şah'ın getirdiği Kıpçaklar haricinde İznik Rum İmparatoru Vatatzes'in aileleri hariç on bin Kıpçak savaşıyı Menderes bölgesine yerleştirdiğinden bahsetmektedir. Süleyman Şah'ın getirdiği ve Mysia'ya yerleşen Kıpçaklar daha sonra Danişmendlilere katılmıştır. Danişmendlilere katılan Kıpçakların, Karasılar olabileceği kanısındadır. Sonuç olarak Karasılar ile Danişmendliler arasında hanedan düzeyinde bir ilişki olmasa da iki topluluk arasında sîhriyet kurulmuş olabileceğini ifade etmektedir (Divitçioğlu, 2008, s. 13-18).

Kalem Bey ve oğlu Karası Bey 1296 veya az sonra Germiyan kuvvetleri ile birlikte Balıkesir'i merkez yaparak Misya ve çevresini ele geçirmeye başlamışlardır (Uzunçarşılı, 1969: s. 96-97). Öden, Karası Beyliği'nin bağımsızlığı elde etmesi için 13. yüzyılın sonu 14. yüzyılın başı olabileceği yani 1300-1308 söylemektedir (Öden, 1999: s. 18-20). Bizans İmparatoru II. Andronikos konar-göçer Türklerin, Bizans İmparatorluğu'nun topraklarının aleyhinde genişlemesini engellemek için oğlu IX. Mikhaıl ile Alanları Batı Anadolu'ya göndermiştir. Ancak IX. Mikhaıl Batı Anadolu da herhangi bir olumlu sonuç elde edememiştir (Öden, 1999, s. 21-22). 1304'te II. Andronikos tarafından tutulan Katalan Kumpanyası, Anadolu'ya geçmiş ve Artak (Erdek)'ta Karası kuvvetleri ile muharebe etmiştir (Uzunçarşılı, 1969, s. 97). Batı Anadolu'da bir süre kalan Katalanlar, Karası ve diğer Batı Anadolu Beylikleri ile mücadele etmişlerdir. Katalan Kumpanyasının lider Roger de Flor 1305'te IX. Mikhaıl'ın emriyle katledilmiştir. Liderleri katledilen Katalan Kumpanyası, Batı Anadolu'yu terk ederek Rumeli'ye geçmiş, bölgeyi yağmalamış, Atina ve çevresinde küçük hükümetler kurmuşlardır. Karası Beyliği, Katalanların bölgeden ayrılması ile birlikte Edremit ve Bergama'yı ele geçirilmiştir (Öden, 1999, s. 23-24).

Karası Beyliği'nin oluşturduğu güç merkezi çevresine Rumeli'den Sarı Saltuk Türkleri başında bulunan Ece Halil'in Karası Beyliğine gelmiştir. Karası Beyliği, Moğolların önünden kaçan Türkleri de himaye ederek nüfusunu arttırmıştır (Uzunçarşılı, 1969, s. 97). Öden, Ece Halil üzerinde detaylıca durmuş ve onun 1312 yılı sonlarında Gelibolu'da gerçekleşmiş olan olaylar neticesinde çıkan muharebede kılıçtan geçirilmiş olduğunu ve Karası Beyliğine geçemediğini ifade etmektedir

(Öden,1999, s. 29). Karası Beyliğinin etrafında toplanan bu güç ve coğrafi konumu sayesinde Adalar Denizi'nde gerçekleştirdiği gazalar mümkün olmuş olabilir.

Karası Bey'in ve babası Kalem Bey'in ne zaman vefat ettikleri bilinmese de 1328'den önce vefat ettikleri düşünülmektedir (Öden,1999, s. 31; Uzunçarşılı, 1969, s. 98). Osmanlı kaynaklarında Karası ailesinde Aclan olarak geçen kişinin kimliği üzerinde tartışma vardır. Bu konuda Uzunçarşılı, Mortman'ın dediği gibi Aclan Bey'in, Yahşi Bey olamayacağını, Yahşi Bey ve Demirhan'ın kardeş olduklarını ifade etmektedir (Uzunçarşılı, 1969, s. 98). Öden, Yahşi Bey'in Aclan Bey olabileceği kanaatindedir (Öden, 1999, s. 34). Ömerî, Karası Beyliğinin, Balıkesir Beyi Karasıoğlu Demirhan ve Bergama Beyi Karasıoğlu Yahşi Bey'in kardeş olduklarını söylemektedir (El-Ömerî, 2014, s. 164-165). Kantekuzenos, Demirhan Bey'in Yahşi Bey'in oğlu olduğundan bahsetmiştir (Öden, 1999, s. 46). Uzunçarşılı, Karası Bey'den sonra Karası Beyliğinin ikiye bölündüğünü belirtmiştir (Uzunçarşılı, 1969, s. 99). Öden, Karası Bey'in ölümü üzerine beyliğin durumu ile ilgili şunu belirtmektedir; Demirhan Bey'in, Yahşi Bey'in oğlu olduğunu kabul edersek Yahşi Bey'in bu durumda Ulubey olması gerekmektedir (Öden, 1999, s. 45).

Yahşi Bey'in Ulubeyliği döneminde Demirhan Bey, Çanakkale Boğaz'ından Rumeli'ye asker çıkartarak yağma yapmıştır. Yahşi Bey ise Adalar Denizi'nin kuzeyine deniz gazaları yapmıştır (Mükrimin Halil, 1930, s. 33). Türklerin, Adalar Denizi'ndeki faaliyetlerinden sıkılan Papalık, Venedik, Ceneviz'in gibi güçlerin başını çektiği ittifak 1334'te Haçlı Donanmasını kurmuşlardır. Haçlı Donanması, Bizans'ın üzerine düşen altı gemi ile katılamaması nedeniyle otuz dört gemiden meydana gelmek zorunda kalmıştır. Haçlı Donanmasının başına Venedikli Pietro Zeno getirilmiştir. Adalar Denizi'ne yapılan akınlara son vermek isteyen Haçlı Donanması, Yahşi Bey'in donanmasıyla Edremit Körfezinde şiddetli bir savaşa tutuşmuştur (Öden, 1999, s. 40-41). Bu savaşın sonucunu Sanudo, Bourbon Dükü I. Louis'e yazdığı mektupta Haçlı Donanmasının, Yahşi Bey'in liderliğini yaptığı iki yüz gemilik Türk donanmasını Edremit körfezinde yok ettiğini yazmıştır (Çavuşdere, 2017, s. 106-107). Bu savaşta Yahşi Bey'in damadı da şehit olanlar arasındadır (Öden, 1999, s. 41). Bu galibiyetten sonra Haçlı donanması İzmir'e gitse de buradan bir netice elde edemedi ayrılmıştır.

Yahşi Bey, Edremit Körfezinde gerçekleşen savaştan sonra 1341'de İmparator III. Andronikos'un ölümünden sonra Gelibolu'ya akın yapmıştır. Yahşi Bey Gelibolu'da Kantakuzenos'un gönderdiği birlikler ile giriştiği mücadeleyi kaybetmiş ve geri

dönmek zorunda kalmıştır. Yahşi Bey daha sonra tekrar Gelibolu'ya geldiyse de bu sefer Kantakuzenos ile bizzat yaptıkları muharebeyi kaybetmiş ve anlaşma yaparak geri dönme zorunda kalmıştır (Mükrimin Halil, 1930, s. 44-45). 1341'den sonra tarihi kayıtlarda Yahşi Bey'in izi rastlanamamaktadır. Yahşi Bey'in bu tarihten kısa bir süre sonra ölmüş olabileceği düşünülmektedir. Öden ölümü ile ilgili 1343 olabileceği kanısındadır (Öden, 1999:, s. 44). Ancak XVI. Yüzyıla ait bir tahrir defterindeki vakıf kaydına göre, Bergama'da bir vakıf yeri Karasıoğlu Yahşi Bey'den 1345-1346 yıllarında satın alınmıştır (Öden, 1999, s. 60).

Demirhan Bey'in Bizans topraklarına yaptığı akınların durdurulması için İmparator III. Andronikos 1328 yılında Çanakkale'deki Pegai (Kara Biga) şehrine gelerek burada Demirhan Bey ile görüşmüştür. İki taraf arasındaki görüşmede akınlar ve savaş olmayacağı konusunda anlaşmışlardır. İmparator, Demirhan Bey'e hediyeler vererek oradan ayrılmıştır. Kantakuzenos, Demirhan Bey'in bu anlaşmaya sadık kaldığını ifade etmektedir (Öden, 1999, s. 47-48). Cenevizli Balaban'ın Ömerî'ye aktardıklarına göre; Demirhan Bey savaşçı ve uyanık birisidir. Demirhan Bey'in hükmettiği Balıkesir'de ipek üretiminin olduğundan bahsetmektedir. Yahşi Bey için yirmi bin atlı savaşçısı vardır, piyadesinin yoktur. Yahşi Bey'in gemilerinin ve askerlerinin harekete daima hazır bulunmaktadır şeklinde ifade etmektedir (El Ömerî 2014, s. 165). İbn Battûta, Yahşi Bey'in memleketi Bergama'ya geldiğinde, Yahşi Bey'in "Han" unvanından ve Yahşi Bey'in yayla da olduğundan söz etmektedir (İbn Battûta, 2020, s. 427-428). İbn Batuta Bergama'dan, Balıkesir'e geçer, Balıkesir için Demirhan Bey'in babası zamanında kurulmuş olduğundan ve Demirhan Bey'in döneminde geliştiğinden söz etmektedir. Bu şehrin kalabalık nüfusu olduğunu, cami yapımında olduklarından bahsetmektedir. Şehri idare eden Demirhan Bey için ise meymenetsiz demektedir. (İbn Battûta, 2020, s. 428).

Karası Beyliği'nin Osmanlı tarafından ilhâkı ile ilgili, Âşıkpaşazade ve Neşri benzer şeyler ifade etmektedir. Aclan Bey öldükten sonra Orhan Bey'in yanında bulunan Dursun adındaki oğlu ve Aclan Bey'in memleketinde diğer oğlu Demirhan Bey hüküm sürmeye başlamıştır. Halk Demirhan Bey'i istememiştir. Bu durum üzerine Dursun Bey, Orhan Bey'den yardım istemiş; "Edremit, Bergama ve Balıkesir senin olsun, Kızılca Tuzla ve Mahramı'yı bana ihsan et" demiştir. Bunun üzerine Orhan Bey, Dursun Bey ile birlikte Balıkesir'e gitmiş ve burada bulunan Demirhan Bey Bergama Kalesine kaçmıştır. Dursun Bey kaçan kardeşinin peşinden kaleye gitmiş ve onunla görüşmek istediği sırada kaleden gelen ok yüzünden ölmüştür. Bu

durumdan sonra Orhan Bey bu toprakların kendisinin olduğunu ifade etmiş ve halkın isteği ile Demirhan Bey kaleden and alarak çıkmıştır. Demirhan Bey iki yıl Bursa’da yaşamış ve veba salgını sırasında ölmüştür (Âşıkpaşazade, 2020, s. 52-53; Neşrî, 2013, s. 70-72). Karası Beyliğini ilhakının tarihi ile ilgili Uzunçarşılı, 1345’den başlayarak 1363’e kadar sürdüğünü ifade etmektedir (Uzunçarşılı, 1969, s. 101). Öden ise 1345 veya bir-iki yıl sonrası olabileceğini ifade etmektedir (Öden, 1999, s. 62).

Süleyman Bey, Bizans kroniklerinde “Asya satrapı”, “Karası Frigyası satrapı” ve “Truva satrapı” şeklinde geçmektedir (Öden, 1999, s. 62). Süleyman Bey’in babası Demirhan Bey’in sağlığında Truva (Çanakkale) taraflarında valilik yapmış olduğu ve onun Bursa’ya sürülmesinden sonra da yerinde kaldığı düşünülmektedir. Süleyman Bey, aynı zamanda Bizans kumandanı Vatas (Vatatzes)’in damadı olmuştur. Süleyman Bey, Kantakuzenos ile dost olmuş ve ona yardım etmiştir. Ayrıca Saruhanoğlu Süleyman Bey ve Umur Bey’in Kantakuzenos’a yardım için topraklarından geçmesine izin vermiştir. Süleyman Bey bununla yetinmemiş ve Saruhanoğlu Süleyman Bey ile Aydınoğlu Umur Bey’in karşı kıyıya geçebilmeleri için de donanmasını vermiştir (Uzunçarşılı, 1969, s. 99-100). Karasıoğlu Süleyman Bey’in vefatı ile ilgili Öden, 1345’den sonra vefat etmiş olabileceğini ifade etmektedir (Öden, 1999, s. 67). Uzunçarşılı, 1357 senesinde de Truva hâkimi olduğunu ifade etmektedir (Uzunçarşılı, 1969, s.100). Karası Beyliği’nin topraklarının Osmanlılar tarafından ilhâk edilmesinden sonra dahi Süleyman Bey kendi hüküm sürdüğü bölge de varlığını sürdürmüştür. Bu varlığını Osmanlılara bağlı olarak mı yoksa müstakil bir beylik miydi? Bunun için kesin bir cevap veremiyoruz.

1.6. OSMANLI BEYLİĞİ

Moğolların batıya doğru genişlemesi üzerine konar-göçer Türk kitleleri önlerinden kaçarak batıya doğru bir göç akını başlamıştır. Bu konar-göçer Türk akını içerisinde Osmanlı’nın kurucusu Osman Bey’in de ataları bulunmaktadır. Osman Bey’in atası Ertuğrul Gazi’nin Türkiye Selçuklu hizmetine girmesi üzerine anlatımlar mevcuttur. Bizans İmparatorluğu sınırında kurulan bu beylik zaman içerisinde büyük bir imparatorluk haline gelecektir. Biz bu imparatorluğun beylik sürecini ve gelişmesini aktaracağız.

Osmanlı Beyliğinin kurulduğu ve genişlediği coğrafya olarak, Ertuğrul Bey, Söğüt ve Domaniç'e yerleşmişlerdir (Uzunçarşılı, 1988, s. 103; İnalçık, 2007, s. 444). Orhan Bey döneminde Bursa, İznik ve Karasi toprakları ele geçirilmiştir. Orhan Bey'in oğlu Süleyman Paşa Rumeli'ye geçmiştir. I. Murad döneminde ise Rumeli'de fetihler yapılmıştır. Yıldırım Bayezid, Batı Anadolu beyliklerinin topraklarını ele geçirse de Timur Han 1402 Ankara Savaşı sonrasında Batı Anadolu beyliklerini tekrar canlandırmıştır. Ancak II. Murad döneminde Batı Anadolu Beyliklerinin toprakları tekrar Osmanlı tarafından ele geçirilmiştir.

Osmanlı Beyliğinin kökeni üzerine yazılı çeşitli kaynaklar mevcuttur. Bunları elimizden geldiğince değinmeye çalıştık. Osmanlı'nın kökeni hakkında Ahmedî, Osmanlıların kökeninden bahsetmez iken Sultan Alaeddin'in askerlerini toplayıp Gündüz Alp ve Ertuğrul ile birlikte gazaya gittiğini Oğuz'dan pek çok kişinin ona katıldığını ifade etmektedir (Ahmedî, 2018, s. 568-570). Yazıcızâde Ali, Osmanlıların kökeni ile ilgili Kayı boyundan olduğunu ifade etmektedir (Yazıcızâde Ali, 2017, s. 713-714). Aşıkpaşazâde, Neşrî, Şükrullah ve Oruç Beğ Osman Bey'in soyunu Oğuz Kağan'ın oğlu Gök Han'a dayandırmaktadır (Aşıkpaşazâde, 2020, s. 14-15; Neşrî, 2013, s. 28-29; Oruç Bey, 2011, s. 21; Şükrullah, 2011, s. 203). El Bayati, Osmanlı'nın kökenini Oğuz Kağan'ın torunu Kayı Han'a dayandırmaktadır. Osman'ın atalarından bahseden El Bayati; Tuğrul, Selçuklular zamanında Mâhân'da yöneticilik yapmaya başlamıştır. Cengiz Han'ın zuhuru ve Harzemşahların üzerine yürümesi ile Tuğrul'un soyundan gelenler bölgeden ayrılmış ve Ahlat'a gelmiş olduklarından söz etmektedir (Hasan El Bayati, 2017, s. 13-45). Osmanlıların kökeni üzerine çalışma yapan modern tarihçilerden Gibbons, Osmanlı'nın sadece Asya'dan gelen Türkler ile kurulmadığını, bu imparatorluğun kurulduğu ve genişlediği coğrafyadaki topluluklar ile kaynaşarak yeni bir Osmanlı milleti vücuda getirmiş olduğunu ifade etmektedir (Gibbons, 2017, s. 42). Köprülü, Osmanlıların kökeni ile ilgili, Osman'ın atası Ertuğrul'un Kayılara mensup ehemmiyetsiz bir aşiretin başında bulunmuş olabileceğini ifade etmektedir (Köprülü, 2017, s. 95). Wittek, Osmanlı'nın kökeni ile ilgili Osmanlı tarihçilerinin yazdıklarının uydurma olduğu kanaatindedir (Wittek, 2013, s. 9-29). Wittek'e göre, Osmanlıların kökenini Ahmedî'de de geçen gaza ideolojisi ile hareket eden gazi Osmanlı beylerine dayandırmaktadır (Wittek, 2013, s. 26-27). Togan, Osmanlıların kökeni ile ilgili, Osman'ın atalarının Anadolu'ya, Mahan'dan Cengiz Han'ın ordularının önünden kaçarak gelmişler ve I. Alaeddin Keykubad'a bağlanmışlardır. Osmanlıların Oğuz boyu olan Kayı olmaktan

ziyade uzak doğudan gelen bir boy olan Kay'lerden olabileceğini belirtmiştir (Togan, 1981, s. 322-323). Köprülü, Togan'ın görüşüne karşı çıkmış ve Kayıların daha önceden de Anadolu'ya geldiklerini ileri sürmüştür. Örnek olarak da Artukluların köken olarak kayı olduğunu ifade etmiştir (Köprülü, 2017, s. 159). İmber, Osmanlı'nın kökeni ile ilgili yazılan Osmanlı kaynaklarının hayal mahsulü olduğunu ifade etmektedir (İmber, 1999, s. 22). Emecen, Osmanlının kökeni ile ilgili yazılan kaynaklardaki bilgilerin İbn Bîbî'de geçen Harzemli komutanların olaylarının benzemesine dikkat çekmiştir (Emecen, 2012, s. 32-35). Osmanlı'nın kökeni ile ilgili görüşlere baktığımız da çeşitli fikir ayrılıkları bulunmaktadır. Ancak bunun yanında Moğolların önünden kaçarak Anadolu'ya geldikleri üzerine bir fikir birliği var gibi görünmektedir.

Ertuğrul Bey obası ile birlikte önce Ankara'nın batısında yer alan Karacahisar'a yerleşmiştir. Ertuğrul Bey daha sonra buradan ayrılarak uc kesiminde bulunan Söğüt, Domaniç'e yerleşmiş olması ile ilgili çeşitli anlatımlar vardır. Ertuğrul Bey'in vefatından sonra Osman Bey amcası Dündar Bey ile iktidar mücadelesine girmiş ve başarı ile ayrılmıştır (Uzunçarşılı, 1988, s. 101-104). İncılık, Osmanlı'nın kuruluş tarihini 1302 Koyunhisar Savaşını vermektedir (İncılık, 2007, s. 448-449). Osman Bey, Şeyh Edebalı'nın kızı ile evlenmiştir (Aşıkpaşazâde, 2020, s. 20). Osman Bey kendi çevresindeki Bizans Tekfurları ile mücadeleye girmiş ve onların bazılarının topraklarını ele geçirmiştir. Bazı Bizans Tekfurları da Osman Bey'in tarafına geçmiştir. Osman Bey ele geçirdiği toprakları oğlu Orhan Bey ve çevresindeki gazi alplere dağıtmıştır (İncılık, 2007, s. 445). Osman Bey, İznik'i kuşattığında, kaleyi kurtarmaya gelen bir Bizans birliği ile girişmiş olduğu 1301-1302'de ki Bapheus (Koyunhisar) Savaşı'nı kazanmıştır (İncılık, 2007, s. 448-449). Osman Bey, Bizans ile mücadelesine devam etmiş, Bursa'yı kuşatmış daha sonra bu kuşatmayı oğlu Orhan Bey'e bırakmıştır. Osman Bey vefatından sonra oğlu Orhan Bey tarafından Bursa'ya defnedilmiştir (Aşıkpaşazâde, 2020, s. 39-45).

Osman Bey'den sonra 1324'te beyliğin başına Orhan Bey geçmiştir. Orhan Bey Bursa fethettikten sonra İznik kuşatması üzerine yoğunlaşmıştır. Bursa'nın düşmesinden sonra Bizans İmparatorluğu İznik'i kurtarmak için ordu göndermiştir. Bizans'ın gönderdiği ordu ile Orhan Bey arasında Palekanon Savaşı gerçekleşmiş ve Orhan Bey bu savaşı kazanmıştır (İncılık, 2007, s. 376). Orhan Bey bundan sonra İzmit'i fethetmiş ve Karası Beyliğinin iç çekişmesinden yararlanarak bu beyliği topraklarına katmıştır. Orhan Bey Karası Beyliği'ni ele geçirdikten sonra Adalar

Denizi'ne ulaşmıştır. Adalar Denizi'ne ulaşan Osmanlı Beyliği, 1341'de Bizans'ta çıkan iç savaşıdan faydalanmıştır. Orhan Bey, Bizans'ın iç savaşında taraflardan biri olan Kantakuzenos'un kızı ile evlenmiş ve Kantakuzenos'a oğlu Süleyman Paşa komutasında yardımcı birlikler göndermiştir (İnalcık, 2007, s. 377-378).

Orhan Gazi'nin 1361 yılında vefat etmesi üzerine yerine oğlu I. Murad geçmiştir (Uzunçarşılı, 1988, s. 158-159). I. Murad döneminde Ankara fethedilmiş, Osmanlı'nın Rumeli'deki fütuhata devam etmiştir (Uzunçarşılı, 1988, s. 163-186). Nihayetinde I. Murad 1389 I. Kosova Savaşında şehit düşmüştür (İnalcık, 2006, s. 162).

Sultan I. Murad'ın şehit düşmesinin neticesinde savaş alanında kardeşi Yakup'u idam ettirerek tahta geçen Yıldırım Bayezid, babası ve kardeşinin naaşlarını Bursa'ya getirerek defnettirmiştir (İnalcık, 2006, s. 162). Yıldırım Bayezid, I. Kosova savaşının ardından Sırp Kralı ile anlaşmış ve onun kız kardeşi ile evlenmiştir. Anadolu'ya geçen Yıldırım Bayezid kendisine karşı Karamanoğulları önderliğinde toplanmış olan beylikleri bertaraf etmiş ve Karamanoğlu Alaeddin Ali Bey'i barış istemeye mecbur etmiştir. Yıldırım Bayezid Batı Anadolu Beyliklerinden alınan topraklarının başına oğullarını geçirmiştir (Uzunçarşılı, 1988, s. 260-268). Toprakları alınan beylerden bazıları Timur'dan yardım istemek için yanına gitmişlerdir (Aşıkpaşazâde, 2020, s. 80). Yıldırım Bayezid Anadolu ile meşgul olurken Rumeli'de bulunan akıncı beyler fetihler gerçekleştirmişlerdir. Bu durumdan faydalanan Eflak Prensi Mircea Osmanlı'nın Balkanlardaki bazı topraklarını almış ve Osmanlı topraklarına akınlar yapmıştır (İnalcık, 1992, s. 232). Yıldırım Bayezid Balkanlara giderek fetihler gerçekleştirmiştir. Yıldırım Bayezid İstanbul'u kuşatma altına almıştır. 1396 yılında Osmanlı üzerine bir Haçlı Seferi düzenlenmiştir. Macarların önderliğinde Avrupa'nın birçok yerinden toplanan Haçlılar ile Yıldırım Bayezid Niğbolu'da karşı karşıya gelmiştir. Yıldırım Bayezid Niğbolu Savaşını kazanmıştır (1396) (Uzunçarşılı, 1988, s. 279-289). Yıldırım Bayezid 1402'de Ankara Savaşında Timur Han'a esir düşmüş ve esaret hayatındayken vefat etmiştir (İnalcık, 1992, s. 233).

Yıldırım Bayezid'in ölümünün ardından oğulları arasında taht mücadelesi başlamış ve bunun etkisiyle Osmanlı'nın Fetret Devri (1402-1413 yılları arasında) başlamıştır. I. Mehmed Çelebi bu Fetret Devrinde kardeşlerinin arasından sıyrılmış ve devleti tek elde toplamıştır. I. Mehmed, hem Timur Han'ın varisi Şahruh'a karşı

hem de çevresine karşı dikkatli ve dengeli bir siyaset takip etmiştir. I. Mehmed 1421’de Edirne’de vefat etmiştir (İnalcık, 2003, s. 391-394).

Sultan II. Murad’ın tahta geçmesi ile birlikte, Düzme Mustafa olarak bilinen Şehzade Mustafa ve Aydınoğlu Cüneyd Bey ile taht mücadelesine girmiştir. II. Murad bu mücadeleden başarı ile ayrılmıştır. II. Murad taht mücadelesini kazandıktan sonra doğudaki Şahruh nedeniyle dikkatli bir politika izlemek durumunda kalmıştır. II. Murad Avrupa’da ise ilerlemesine devam etmiş, Selanik’i ele geçirmiş ve ülkesini Balkanlara doğru genişletmiştir. II. Murad Anadolu’da Karamanoğulları, Balkanlar’da Macarlar ile mücadelesine devam etmiştir. II. Murad 1444’te Varna Muharebesini kazanmış, 1448’de de II. Kosova Savaşını kazanmıştır. II. Murad 1451’de de vefat etmiştir (İnalcık, 2006, s. 164-172).

1.7. AYDINOĞLU BEYLİĞİ

Aydınoğlu Beyliği, Mehmed Bey’in, Menteşe Bey’in damadı Sasa Bey’i bertaraf etmesi ile birlikte bugün Aydın ve İzmir’in bir bölümünde kurulmuştur. Aydınoğlu Beyliği doğal sınırlarına ulaştığında Adalar Denizi’nde gazalara başlamıştır. Özellikle Aydınoğlu Umur Bey’in yaptığı deniz gazaları neticesinde Adalar Denizi’nde faaliyet gösteren beylik üzerine iki Haçlı Seferi düzenlenmiştir. Aydınoğlu Beyliği, Umur Bey’den sonra deniz gazaları devam etse de çok etkili olduklarını söyleyemeyiz. Aydınoğlu İsa Bey döneminde Yıldırım Bayezid’in beylik topraklarını ilhak etmesi ile sukuta ermiştir. Ancak Timur Han’ın tekrar ihya ettiği beyliklerden olan Aydınoğlu Beyliği bir süre daha varlığını sürdürebilmiştir.

Aydınoğlu Beyliği’nin kurulduğu coğrafya olarak, Aydınoğlu Mehmed Bey, İzmir’in Yukarı Kalesi (Kadife Kale), Ayasuluğ, Tire, Sultan Hisarı, Bodemya’yı ele geçirmiştir. Daha sonra buraları oğulları arasında paylaşmıştır (Uzunçarşılı, 1969, s. 104). Aydınoğlu Beyliği Batı Anadolu’da doğal sınırlarına ulaştıktan sonra Adalar Denizinde Sakız Adası gibi birçok adayı haraçgüzar hale getirmiştir. Aydınoğlu Beyliği adalar haricinde Alaşehir’den de haraç almıştır.

Aydınoğlu Beyliğinin kökeni hakkında Şikari, Karamanoğulları’ndan Nureddin Bey Mut’u fethettikten sonra Bulgar Dağı’na yönelmiş ve burada bulunan Yahşi Han ile bir yıl savaşmıştır. Nureddin Bey ve Yahşi Han’ın savaşının neticesinde Yahşi Han ölmüştür. Yahşi Han’ın oğlu Aydın Bey, Nureddin Bey’in yanına gelerek onunla ahdleşmiş ve dosta dost düşmana düşman olmuşlardır (Şikâri, 2005, s. 106-

107). Yazıcızade Ali, Aydın Bey'in babasının adını Muhammed (Mehmed) Bey olarak vermiş ve Türkiye Selçuklu Devleti'nin bir Emir-üs-Sevâhil'i olduğunu söylemiştir (Yazıcızâde Ali, 2017, s. 740-741; Akın, 1968, s. 8). Divitçioğlu, Şikari'nin anlatımından yola çıkarak Bulgar Dağı'nda, Kıpçak, Bulgar, Türkmen savaşçılarının bulunduğunu ifade etmektedir (Divitçioğlu, 2008, s. 42). Turgut, Aydın Bey'in babası için Kır Bey/Kayır Han'ın oğlu olan Mehmed Bey olma ihtimalini ortaya koymuştur. Buna göre Aydın Bey'in babası ile Menteşe Bey'in kardeş olabileceğini ifade etmektedir (Turgut, 2016, s. 67-68).

Aydinoğlu Mehmed Bey'den önce Ayasuluğ ve Tire Menteşe Bey'in damadı Sasa Bey tarafından fethedilmiştir (Pachymeres, 2019, s.105-106). Düsturname'ye göre, Aydın-ilini ve Birgi'yi Aydınoğlu Mehmed Bey'den önce Sasa Bey fethetmiştir (Enverî, 1954, s. 46-47). Bizans İmparatorluğu, Türkleri Batı Anadolu'dan atmak için Katalan Kumpanyası'nı hizmetine almış ve onları Batı Anadolu'ya göndermiştir. Katalanlar bölgedeki Türkmenlerle mücadele etmişlerdir. Sasa Bey, Katalanlar ile tek başına mücadele edemeyeceğini anlamış ve Germiyan Subaşı Aydınoğlu Mehmed Bey'i bölgeye çağırmıştır. Sasa Bey ve Mehmed Bey bölgeyi ele geçirmek için birlikte çalışmışlar ancak bir süre sonra araları açılmıştır. Sasa Bey yakın zamanda Rodos'a yerleşmiş olan Sen Jean Şövalyelerinin desteği ile Aydınoğlu Mehmed Bey'in karşısına çıkmış ve ortadan kaldırılmıştır. Sasa Bey'i ortadan kaldırdıktan sonra Mehmed Bey, Aydınoğlu Beyliğini kurmuştur (Mükrimin Halil, 1930, s. 20-22). Yınanç, Sasa Bey'in ortadan kaldırılması ve Aydınoğlu Beyliği'nin kurulmasının tarihini 1310 tarihini vermektedir (Mükrimin Halil, 1930, s. 22). Akın, Aydınoğlu Beyliğinin kurulma tarihini 1308 olarak vermektedir (Akın, 1968, s. 25).

Aydinoğlu Mehmed Bey, beyliğini kurduktan sonra çevresindeki toprakları fethetmeye başlamış, Ayasuluğ (Selçuk), Tire, Bodemya ve Sultanhisar'ı ele geçirerek beyliğinin sınırlarını genişletmiştir (Merçil 1991, s. 239). Daha sonra beylik topraklarını oğulları arasında paylaştırmıştır. Ayasuluğ'u en büyük oğlu Hızır Bey'e, Yukarı İzmir kalesini Umur Bey'e, Bodemya (Bademiye)'yı İbrahim Bey'e, Tire'yi Süleyman Şah'a vermiştir. En küçük oğlu İsa Bey ise beyliğin merkezi olan Birgi de yanında kalmıştır (Enverî, 1954, s. 48-49). Mehmed Bey bundan sonra fetih ve gazaları oğullarına bırakmış kendisi ise beyliğin yönetimi ve imarıyla ilgilenmiştir. Nihayetinde Mehmed Bey 1334'te bir av kazasından sonra hastalanarak vefat etmiştir (Uzunçarşılı, 1969, s. 105).

Ömerî'ye anlatan Şeyh Haydar Uryan'ın aktarımına göre; *“Berkeri (Birgi) Aydın oğlu Mehmed'in yurdudur. 10.000 kadar süvarisi vardır. Bu Aydın oğullarının diğer beyliklerle bir akrabalığı olup olmadığını bilmiyorum. Tamamen ayırdır; kimseyle ittifakı veya dostluğu yoktur.”* (El-Ömerî, 2014, s. 145). Ömerî'nin diğer kaynağı olan Balaban'a göre, Aydınoğlu'nun altmış kasabası, 300 veya biraz fazla kalesi ve 70.000 atlı askeri vardır. Rumlarla ve Frenklerle savaşmış ve parlak zaferler kazanmışlardır. Denizde ve karada kafirlere karşı mücadele etmiştir (El-Ömerî, 2014, s. 167).

İbn Battuta seyahati esnasında Birgi'ye uğradığında, Aydınoğlu Mehmed Bey'in de yanına gitmiştir. Mehmed Bey hakkında erdemli olması, cömert olması ve asaleti gibi özellikleri ile diğer hükümdarların yanında öne çıktığından bahsetmektedir. Mehmed Bey'in oğlu Süleyman Şah'ın ise babası ile arasının açık olduğundan kayınatası Menteşeoğlu Orhan Bey'in yanında olduğunu aktarmaktadır. İbn Battuta, Hızır ve Umur Beyler ile de görüşmüştür. (İbn Battuta, 2020, s. 418-426).

Mehmed Bey 1317'de fethettiği İzmir'in Yukarı Kalesi olan Kadife Kale'yi oğlu Umur Bey'e vermiştir (Akın, 1968, s. 31). Yazıcızade Ali, Umur Bey'in, daha küçük yaşlardayken İlhanlıların Anadolu valisi olan Tirmurtaş ile görüştüğünü kaydetmiştir (Yazıcızade Ali, 2017, s. 741-742). Umur Bey, İzmir'in yöneticisi olduktan sonra Aşağı İzmir Kalesini kuşatmıştır. İki buçuk yıl kadar süren kuşatmanın sonucunda Liman Kalesinin kumandanı Cenevizli Martin Zaccaria kaleyi 1328 yılının sonu 1329 yılının başlarında teslim etmiş ve Sakız Adası'na geçmiştir. Umur Bey'in İzmir'in Liman Kalesi'nin fethi ile birlikte “Gazi” unvanını aldığı düşünülmektedir. Umur Bey bu fetihden sonra İzmir tersanesinde kendisine donanma hazırlatmıştır. Umur Bey'in tersanede kendisine özel bir kadırga ve askerlerini taşımak için yedi kayık hazırlatmıştır. Umur Bey kendisi için hazırlattığı kadırgaya “Gazi” adını vermiştir. Umur Bey ve kardeşi İbrahim Bey hazırlıklar bittikten sonra Bozcaada'ya deniz gazasına çıkmıştır. Umur Bey ve İbrahim Bey Bozcaada'dan elde ettikleri ganimetler ile birlikte İzmir'e geri dönmüştür (1329) (Enverî, 1954, s. 50-55; Akın, 1968, s. 34). Umur Bey'in Bozcaada seferi zamanında Hızır Bey, Eğriboz, Negroponte ve Atine havzasına deniz gazasına çıkmıştır (Mükrimin Halil, 1930, s. 25-26).

Umur Bey'in Bozcaada baskınının haberini alan Bizans İmparatoru III. Andronikos ve Kantakuzenos yeni kurulan donanma ile birlikte İzmir üzerine gelse de İzmir'e fiili bir saldırı yapmamışlardır. İmparator ve Kantakuzenos, Martin

Zaccaria'nın elinde bulunan Sakız'ın üzerine yürümüş, burayı ele geçirerek Presto adlı bir vali tayin etmiştir (Enverî, 1954, s. 54-56; Ostrogorsky, 2015, s. 467-468). İmparator III. Andronikos, Sakız'dan sonra Batı Anadolu'ya geçerek Saruhan Bey görüşmüş ve ittifak yapmıştır. İmparator'un hareketlerinden haberdar olan Aydınoğlu Mehmed Bey kendisi hasta olması sebebiyle bizzat gidememiştir. Ancak Mehmed Bey, İmparator'a bir heyet ve hediyeler göndererek ittifak yapmıştır. Batı Anadolu'da Türk Beylikleri ile ittifak yapan İmparator Foça'yı kuşatmış ve yüksek hâkimiyetini tanıtarak Constantinopolis'e dönmüştür (Mükrimin Halil, 1930, s. 26-27).

Umur Bey, Bizans İmparatoru III. Andronikos'un Sakız'a yaptığı sefer üzerine kardeşi Hızır Bey'den gemi ve asker desteği almıştır. Umur Bey ve kardeşi İbrahim Bey ve Hızır Bey'in desteği ile birlikte Sakız Adası'na akın yapmıştır. Umur Bey, İmparatorun atadığı Presto ile savaşmış ve onu kaleye çekilmeye mecbur etmiştir. Umur Bey, Sakız Kalesi hariç adanın her yerini yağmalamış ve geri dönmüştür (Enverî, 1954, s. 56-59).

Umur Bey, Saruhan Bey'in oğulları Timur ve Orhan Bey ile görüştüktan sonra gazaya karar kılmışlardır. Umur Bey, Saruhan Bey'in oğulları ile 1331'de Gelibolu'ya çıkmışlar ve burada Bizans Tekfuru olan Esen ile çarpışmışlardır. Aydınoğlu Mehmed Bey, Umur Bey'i Bizans İmparatorluğu ile yaptığı anlaşmayı hiçe saydığı ve Bizans topraklarına akın ettiği için Birgi'ye çağırarak izahatini istemiştir. Umur Bey de babasının yanına giderek itaatini bildirmiştir. İkili bir süre istişare etmişler ve daha sonra Umur Bey, İzmir'e dönmüştür (Enverî, 1954, s. 56-59; Akın, 1968, s. 35). Kantakuzenos Umur Bey'in seferini şöyle aktarmaktadır: Umur Bey, Semadrek Adası'na çıkmış ve yağma ettikten sonra Trakya sahillerini de yağma etmiştir. İmparatorun ordusu ile karşı karşıya gelmelerine rağmen iki tarafta savaşa tutuşmamış ve Umur Bey bölgeden ayrılmıştır. Düsturnâme de geçen Esen/Asan, Kantakuzenos'un kayınpederidir (Mükrimin Halil, 1930, s. 28).

Umur Bey, Birgi'den babasının yanından ayrılarak İzmir'e gelmiş, burada gemi inşa ettirmiş ve asker toplayarak Adalar Denizi'ne gazaya çıkmıştır. Umur Bey birçok adayı talan edip dize getirmiş ve Eğriboz adasını da haraçgüzar hale getirmiştir. Umur Bey, Mumdiniça Kalesi'nin Sahibesinden evlilik teklifi alsa da bu teklif kabul görmemiştir. Umur Bey bu seferinden sonra Mora üzerine sefere çıkmış ve Kuluri Adası'na asker çıkartarak yağmalamıştır. Umur Bey, İzmir'e geri döndüğünde Birgi'de babasının yanındayken Venedik, Bizans ve Kıbrıs'ın birleşik

donanmaları İzmir çevresinde keşif harekâtı yapmıştır (Mükrimin Halil, 1930, s. 29-32; Emece, 2012, s. 231). Umur Bey'in askerlerinin İzmir'deki tehlikeyi bertaraf etmesinden sonra babası, Umur Bey'i Birgi'ye çağırdığında yanına gitmiştir. Aydınoğlu Mehmed Bey Birgi'de av esnasında suya düşmüştür. Mehmed Bey, Birgi'ye getirilmiş ve burada vefat etmiştir (1334). Aydınoğlu Mehmed Bey'in ölümünün ardından kardeşleri Hamza, Osman, Hasan beyler Aydınoğlu Beyliğinin Ulubeyi olarak Gazi Umur Bey'i önermişlerdir. Umur Bey, Ulubeyliği ağabeyi Hızır Bey'e teklif etmiştir. Ancak Hızır Bey bu teklifi kabul etmemiş ve Ulubeylik Umur Bey'e verilmiştir. Umur Bey, üç gün Birgi'de kaldıktan sonra İzmir'e geri dönmüştür (Enverî, 1954, s. 77; Akın, 1968, s. 37-40).

Umur Bey, İzmir'e döndükten sonra Saruhanoğlu Süleyman Bey ile görüşmüştür. Umur Bey ve Saruhanoğlu Süleyman Bey 1334'ün Şubat ve Mart aylarında Mora üzerine iki yüz yetmiş altı gemi ile sefere çıkmıştır. Umur Bey ve Süleyman Bey birçok adaya uğramış, haracını almış ve yağma etmişlerdir. Umur Bey ve Süleyman Bey'in Adalar Denizi'ndeki bu faaliyetleri üzerine Venedik'in Adriyatik Donanması, Saruhanoğlu Süleyman Bey'in donanmasının üzerine yürümüştür. Venedik Donanması, Süleyman Bey'e ciddi kayıplar verdirmiş olsa da Umur Bey'in yardıma gelmesiyle birlikte geri çekilmek zorunda kalmışlardır. Gazi Umur Bey ve Süleyman Bey deniz gazalarını tamamlayarak geri dönmüşlerdir (Enverî, 1954, s. 78-81; Çavuşdere, 2017, s. 105-106). 1334'ün Eylül'ünde, Venedik, Papalık, Kıbrıs, Rodos ve Fransa'nın otuz gemiden vücuda gelmiş olan Haçlı Donanması Edremit Körfezi'nde Karası Beyi Yahşi Bey'in donanmasını hezimete uğrattıktan sonra İzmir önlerine gelmiştir. Haçlı Donanması, İzmir'in Liman Kalesi'ne çıkartma yapmak istediye de dişli bir savunma ile karşılaşınca geri çekilmek zorunda kalmıştır (Mükrimin Halil, 1930, s. 33-34).

Umur Bey, Haçlı Donanmasının Adalar Denizi'nde yüzdüğü sırada deniz gazalarına çıkmamış olsa da Bizans'ın Batı Anadolu'da kalmış nadir topraklarından Alaşehir'i kuşatmış ancak alamamış, haraca bağlayarak dönmüştür. Bizans İmparatoru III. Andronikos ve Demostikos Kantakuzenos, Midilli Adası'nı ele geçiren Foça Valisi Dominico Cattaneo'yu cezalandırmak bölgeye gelmiştir. İmparator ve Demostikos, Saruhan Bey ve Umur Bey ile görüşmek için onları Karaburun'a davet etmiştir. Umur Bey, Hızır Bey ile birlikte gelen davete gitmiştir. Saruhan Beyliği, Umur Bey ve Hızır Bey bu görüşmede Bizans İmparatorluğu'nun düşmanlarına karşı onları destekleyeceğini bildirerek İmparator ile anlaşmışlardır.

bozguna uğratmış ve çekilmeye zorlamıştır. Umur Bey, Humbert Danphin'i yenilgiye uğratması üzerine Rodos Şövalyeleri ile anlaşma umuduyla masaya oturmuştur. Umur Bey'in Rodos Şövalyeleri ile anlaşması Papa'nın engellemelerine takılmıştır. Umur Bey anlaşma yolunun kapalı olduğunu görünce İzmir'in Liman Kalesi'ni tekrar kuşatarak geri almaya çalışırken alnına isabet eden bir ok ile şehit düşmüştür (Uzunçarşılı, 1969, s. 108-109; Dukas, 2020, s. 33-34).

Gazi Umur Bey'in ölümünün ardından Aydınoğlu Beyliği'nin Ulubeyi Hızır Bey seçilmiştir. Aydınoğlu Mehmed Bey'in diğer iki oğlunun ölümleri; İbrahim Bey 1347'den önce, Süleyman Şah'ın ise 1349 olabileceği tahmin edilmektedir (Uzunçarşılı, 1969, s. 109-111).

Hızır Bey'in Ulubey olması ile birlikte beyliğin merkezi Ayasuluğ'a taşınmış ve Aydınoğlu Beyliği, Latinler ile ağır bir antlaşma yapmak zorunda kalmıştır. Aydınoğlu Hızır Bey'in, Latinler ile antlaşma yapılmasına rağmen deniz gazalarına son verilmemiş ve zaman zaman devam etmiştir. Hızır Bey'in bu anlaşması sayesinde Ayasuluğ Limanı Latinler ile yapılan ticaret sayesinde ticari olarak gelirini arttırmıştır (Akın, 1968, s. 52-55). Hızır Bey'in 1360'lı yıllarda ölümü üzerine yerine geçen kardeşi İsa Bey'in devri 1360-1390 başlamıştır. İsa Bey döneminde Memlük Sultanından Hristiyanlara karşı birlik olma çağrısı geldiği bilinmektedir (Akın, 1968, s. 56-57). Bu dönemde İsa Bey, Osmanlı Sultan'ı Murad Hüdavendigar'ın yaptığı I. Kosova muharebesine asker göndermiştir (Uzunçarşılı, 1969, s. 113).

Sultan Yıldırım Bayezid babasının ölümü üzerine Rumeli'deki işlerini yoluna koyduktan sonra Anadolu'ya geçmiştir. Yıldırım Bayezid, Alaşehir'i kuşattığında Aydınoğlu İsa Bey gelip itaatini bildirmiştir. Sultan Yıldırım Bayezid itaatini bildiren İsa Bey'i Ayasuluğ'dan Tire'ye nakletmiş ve İsa Bey'in kızı Hafsa Hatun ile evlenmiştir. İsa Bey'in vefatının Ankara savaşından önce olabileceği düşünülmektedir (Aşıkpaşazâde, 2020, s. 71; Uzunçarşılı, 1969, s. 113). Batı Anadolu Beyliklerinin Osmanlıların eline geçmesi üzerine Timur Han'ın yanına giden beyler arasında Aydınoğlu sülalesinden bir bey de bulunmaktadır. Aşıkpaşazâde, Aydınoğlu için çerçilik yaparak Timur Han'ın yanına gittiğini söylemektedir (Aşıkpaşazâde, 2020, s. 80). Ankara Savaşında Aydınoğlu'nun askeri ileri gelenlerinden biri karşı tarafta Aydınoğlu'nun ve kardeşinin olduğunu haber alınca komuta ettiği askerleri bırakıp beş yüz kadar askerle taraf değiştirmiştir (Dukas, 2020, s. 57).

Timur Han, Ankara Savaşı sonrasında Batı Anadolu beylerini tekrar eski memleketlerine getirdikten sonra ülkesine döndüğünde Aydınoğlu Beyliği'nde Cüneyd Bey ile II. Umur Bey arasında beylik mücadelesi başlamıştır. Bu mücadelede tutunamayacağını anlayan II. Umur Bey, akrabası olan Menteşe Beyi İlyas Bey'den yardım istemiştir. II. Umur Bey, İlyas Bey'den istediği yardımı alsa da nihayetinde kızı ile evlendirmek suretiyle Cüneyd Bey ile anlaşmak zorunda kalmıştır. II. Umur Bey ve Cüneyd Bey anlaştıktan kısa bir süre sonra II. Umur Bey ölmüştür (Dukas, 2020, s. 66-68).

Cüneyd Bey, Aydınoğlu Beyliği'ni tek başına yönetmeye başladığında Osmanlıların Fetret Devri'ndeki iktidar mücadelesinde şehzadeleri destekleyerek beyliğini devam ettirmeye çabalasa da başı hep derde girmiştir. En nihayetinde II. Murad devrinde savaşlarla geçen hayatı 1426'da akrabaları ile birlikte ortadan kaldırıldığında sona ermiştir (Uzunçarşılı, 1969, s. 115-118).

1.8. SARUHANOĞLU BEYLİĞİ

Manisa ve çevresinde kurulan Saruhanoğlu Beyliği, Batı Anadolu'nun denizci beyliklerinden birisidir. Saruhanoğlu Beyliği gerek tek başına gerekse Aydınoğlu beyliği ile birlikte Adalar Denizi'nde birçok gazaya çıkmışlardır. Saruhanoğlu Beyliği zaman zaman Bizans İmparatorluğu'nun iç siyasetine dahil olmuştur. 14. yüzyılın başında kurulan bu beylik 15. yüzyılda yıkılmıştır.

Saruhanoğlu Beyliği'nin hüküm sürdüğü coğrafya Ömerî'ye anlatan Balaban'ın aktarımlarına göre, “*Memleketin beyi Saruhan'dır. Başkenti Mağnisiya'dır. Kuzeybatı yönünde Yahşi Bey'in memleketine, güneyde ise Tonguzlu'ya mücavirdir. Hemen karşısında Kenul adası (Midilli) vardır. Bu beyin on beş kasabası, yirmi kalesi bulunmaktadır.*” (El-Ömerî, 2014, s. 166). Ömerî, Saruhanoğlu Beyliği'nin sınırlarını bu şekilde çizmiştir. Uzunçarşılı, Saruhanoğlu Beyliği'nin idare ettiği toprakların, “Manisa, Memenem, Gördes, Demirci, Nif (Kemal Paşa), Turgutlu, Tarhanyat (Ilıca), Gördük, Akhisar, Atala, Kayacık, Urganlı gibi şehirlerin olduğundan söz etmektedir (Uzunçarşılı, 1969, s. 84).

Saruhanoğlu Beyliği'nin kökeni hakkında İbn Bibi de geçen; Harezmşah Celaleddin Mengüberti'den sonra Anadolu'da kalan Harezmli kumandanlar arasındaki Saruhan'ın, Saruhan Beyliği'nin kurucusunun atası olabilir (İbn Bîbî,

2021, s. 136-138). Yazıcızade Ali, Saruhan ve Karası için Sultan II. Mesud'un nökerlerinden demektedir (Yazıcızâde Ali, 2017, s. 741). Şikari, Saruhan, Moğol kökenli ve Sultan Alaüddin'in kapıcılarından biridir. Saruhan daha sonra Sultan'ın yanından Karamanoğlu'nun safına katılmıştır (Şikari, 2005, s. 125-126). Şikari, Manisa çevresinde kurulan Saruhanoğlu Beyliği'nin atası olarak bu Saruhan'ı işaret etmektedir (Şikari, 2005, s. 144-145). Divitçioğlu, Saruhan'ın kökeni için, XI. yüzyılda Ponto Hazar'a sürülmüş Moğol asıllı Kıpçaklar'ın Dokuzoba boyunun başı Şaruhan'ın, İbn Bibi'de bahsi geçen Saruhan'ın atası olabileceğinden bahsetmektedir. Bu Kıpçakların bir kısmı önce Gürcü coğrafyasına daha sonra Harezmsah'a hizmet etmişler ve nihayetinde Türkiye Selçukluları'na katılmışlardır. Türkiye Selçuk Devletine katılan bu Kıpçaklardan Saruhan hariç her birinin ikta almış ancak Saruhan'ın alamamıştır. Saruhan'ın bu durumunu öğrenen Karamanoğlu Mehmed Bey'in Saruhan'ı yanına almıştır (Divitçioğlu, 2008, s. 27-36). Emecen, Şikari'nin Saruhan hakkında anlattıklarının Karamanoğulları'nın diğer beylikler karşısındaki üstünlük iddialarının yansıması olabileceğinin düşünülmesi gerektiğini ifade etmektedir. İbn Bibi'deki Saruhan'ın ise Erzurum bölgesinde kalmış olabileceğini ve bu aileden gelenlerin Osmanlı döneminde sancak beyliği yaptığını, Saruhan Bey'in ve aşiretinin Hizo hakimi olduğunu da ifade etmektedir. Emecen, Yazıcızâde Ali'nin aktardıklarını daha mâkûl bulmaktadır (Emecen, 2012, s. 160-163).

Saruhan Beyliği'ni kuran ve adını veren Saruhan Bey'in babasının adı bir vakıf kaydında Alpagu-Alpagı olarak geçmektedir. 1302'de Saruhan Bey Manisa'nın fethinden önce Manisa'da kamp kuran İmparatorun oğlu IX. Mikhail'in ordusunu kuşatmıştır (Emecen, 2012, s. 162-163). Batı Anadolu'da faaliyet gösteren Saruhan Bey, bu coğrafyaya gelen Katalanları, Danya Kalesi'nde muhasara ettiyse de başarılı olamamıştır. 1313'te Manisa'yı fetheden Saruhan Bey, Manisa'yı beyliğinin merkezi haline getirmiştir. Nif'i ise kardeşi Ali Bey'e vermiştir. Saruhan Bey, Manisa ve çevresini ele geçirdikten sonra Adalar Denizi'ne açılmıştır. Saruhan Bey gemiler inşa ettirerek Foça, Sakız, Naksos ve Midilli'yi vergiye bağlamıştır (Uzunçarşılı, 1969, s. 84).

Bizans İmparatoru III. Andronikos 1329'da Sakız Adası üzerine sefere çıktığında Saruhan ve Aydınoğlu Beyliği ile burada ittifak kurmuştur. (Emecen, 2012, s. 165). Saruhanoğlu Süleyman Bey, Aydınoğlu Umur Bey'in deniz gazalarının çoğuna katılmıştır. 1336'da İmparator, Foça seferinde Saruhan Bey ve Aydınoğulları'ndan yardım istemiştir. Saruhan Bey, bu yardım çağrısına Foça'daki Cenevizliler

tarafından esir tutulan oğlu Süleyman Bey ve yirmi dört gencin kurtarılması şartı ile yardım etmiştir. Saruhamanoğlu Süleyman Bey, Bizans'ın iç savaşı döneminde Kantakuzenos'a desteğe giden Umur Bey'e katılmıştır. Saruhamanoğlu Süleyman Bey, Umur Bey'in İzmir'in Liman Kalesi'nin el değiştirmesinden sonra da Kantakuzenos'un yardım için Karası topraklarından yapılan sefere katılmıştır. Süleyman Bey, Constantinopolis kuşatması başarısızlığa uğrayınca Rumeli'ye dönerlerken yolda hummaya yakalanmış ve ölmüştür. Umur Bey, Süleyman Bey'in cenazesini getirmiş ve babasına teslim etmiştir. Saruhan Bey ise oğlunun vefatından az bir zaman sonra yine aynı yıl içinde 1345'te vefat etmiştir (Uzunçarşılı, 1969, s. 85-86). Saruhan Bey'in bilinen oğulları, Süleyman, İlyas, Orhan, Devlet Han ve Timur'dur (Emecen, 2009, s. 171). Saruhan Bey'in oğlunun ölümünden sonra İmparatoriçe Anna, Saruhan Bey'e elçi göndermiştir. İmparatoriçe'nin elçisi geldiğinde Saruhan Bey ölmüştü ve yerine oğlu İlyas Bey geçmiştir. İlyas Bey, İmparatoriçe'ye askeri destek göndermiş; Umur Bey de Saruhamanoğlu İlyas Bey'in askerleri ile birlikte bir miktar asker göndermiştir. İki beyliğin gönderdiği bu ordu Rumeli'ye geçtiğinde taraf değiştirerek Kantakuzenos'un yanına geçmiştir (Emecen, 2012, s. 167-168).

Ömer-î'nin anlatısına göre; Saruhan Bey'in on beş kasabası, yirmi kalesi vardır. On bin atlı savaşçısı vardır (El-Ömerî, 2014, s. 166). İbn Battuta'nın anlatısına göre; İbn Battuta, Manisa'ya geldiğinde Saruhan Bey oğlunun mezarındaydı. İbn Battuta ayrıca Saruhan Bey'in Foça'dan yıllık vergi aldığından söz etmektedir (İbn Battuta, 2020, s. 426-427).

İlyas Bey döneminde, 1356'da Orhan Bey'nin oğlu Halil, Cenevizli korsanlar tarafından yakalanarak Foça'ya götürülmüş, Osmanlı Beyi Orhan Bey, İmparator VI. İoannis Paleologos'a oğlunun kurtarılmasını rica etmiştir. İmparator bu konuda Foçalılara ne dediyse de kabul ettirememiş ve Foça'ya gelmiş, denizden kuşatmıştır. Daha sonra Saruhamanoğlu İlyas Bey'i tarafına çekmeye çalışmıştır. İlyas Bey, İmparatoru yakalatıp hapsetmek istemiş olsa da imparator bunun haberini almış ve İlyas Bey'i gemisine davet edip onu hapsetmiştir. İlyas Bey, eşinin fidye ödemesi ile serbest kalmıştır (Uzunçarşılı, 1969, s. 86-87).

İlyas Bey 1362'de vefat etmiştir. Yerine Müzafferüddin İshak Bey beyliğin başına geçmiştir. İshak Bey'in Ulubeylik döneminde Memlük Sultanı'nın diğer Anadolu Beyleri gibi İshak Bey ile de Rodos'daki Şövalyelere bir sefer için mektuplaşması vardır. İshak Bey'in ölümü ile ilgili Uzunçarşılı, 1388'de vefat ettiğini ve yerine

Hızır Şah'ın geçtiğini, Orhan'ın Osmanlılara iltica ettiğini belirtmektedir (Uzunçarşılı, 1969, s. 87). Emecen, İshak Bey'den sonra Orhan'ın Saruhan Beyliği'nin Ulubeyi olduğunu, 1378/79 tarihli Orhan b. İshak adına darpedilmiş paranın İshak Bey'in vefatını gösterdiğini ifade etmektedir (Emecen, 2012, s. 188).

Orhan Bey ile Hızır Şah çekişmesi yaklaşık on yıl kadar devam etmiştir. Nihayetinde Hızırşah Ulubeyliği almış ve Osmanlı'nın I. Kosova Savaşı'na yardımcı kuvvetler göndermiştir. Hızırşah'ın Yıldırım Bayezid ile yakınlaşması neticesinde Orhan Bey, Osmanlılara karşı kurulan ittifaka katılmıştır. Yıldırım Bayezid'in Saruhan Beyliğini ilhak etmesi neticesinde Hızırşah'ın Demirci, Kemaliye, Kayacık taraflarına gitmiş olabileceği, Orhan'ın ise Timur'a sığınan Saruhan Bey'i olabileceği düşünülmektedir. 1402 Ankara Savaşı'ndan sonra Orhan Bey, Saruhanogulları Beyi olsa da kısa bir süre sonra Hızırşah beyliğinin kontrolünü tekrar ele geçirmiştir. Çelebi Mehmed'in Hızırşah'ı ortadan kaldırması ile birlikte beyliğin yan kollarından bazılarının gelip beyliği sürdürseler de 1425'e doğru ortadan kaldırılmışlardır (Emecen, 2012, s. 188-193).

2. BÖLÜM: BEYLİKLER ARASI SİHRİYET İLİŞKİLERİ: SONRADAN

KURULAN AKRABALIKLAR

Batı Anadolu Beyliklerinin yaptıkları evliliklerin en önemli sebebi siyasi evliliklerdir. Beylikler kendi nüfuz alanlarını genişletmek, siyasi emellerini sağlam temellere atmak, kendisinden askeri ve ekonomik olarak daha güçlü bir beyliğe karşı siyasi varlıklarını güvence altına almak için diğer beylikler ile evlilikler gerçekleştirmişlerdir. Batı Anadolu Beylikleri kurdukları bu akrabalık bağları sayesinde siyasi varlıklarını bir süre daha uzatmışlardır. Beyliklerin arasında gerçekleşen bu evlilikleri aşağıda çeşitli başlıklar altında toplayarak incelemeye çalışacağız.

2.1.TÜRKİYE SELÇUKLULARI İLE BEYLİKLER ARASINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN EVLİLİKLER

Batı Anadolu Beyliklerinin müstakil birer teşekkül olarak ortaya çıktıkları dönemde Türkiye Selçuklu Devleti'nin siyasi varlığını sürdürüyor olmasından dolayı Selçuklu hanedanlığı ya da bu hanedanlığa bağlı olan kimseler ile gerçekleştirmiş oldukları evlilikleri ilk önce ele almamız gerekmektedir.

Türkiye Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykavus'un Rum asıllı dayısı Kir Haye'nin kızı ile Sâhib Ata'nın oğlu Taceddin Hüseyin evlenmişlerdir. II. İzzeddin Keykavus Türkiye Selçuklu tahtında oturduğu dönemde Sultan Rükneddin IV. Kılıçarslan, Burdur Kalesi'nde hapis olarak tutulurken Kir Haye onun gardiyanlığını yapmıştır. Kir Haye gardiyanlığını yaptığını Sultan IV. Kılıçarslan'a kötü muamele yapmıştır. IV. Kılıç Arslan, Türkiye Selçuklu tahtına oturduktan sonra Burdur Kalesi'nden gardiyanı olan Kir Haye'yi kendisine kötü muamele yaptığı için öldürtmüş ve cesedini köpeklere yedirmiştir. Sâhib Ata ve ailesi Kir Haye'nin akıbetinden dolayı endişelendirmiştir. Sâhib Ata'nın bu endişesinin kaynağı sadece Kir Haye'nin başına gelenler değil, bunun yanında Kir Haye'nin öldürülmesine yakın bir zamanda IV. Kılıçarslan'ın Sâhip Ata'ya para cezası kesmiş olmasıdır (Aksarayî, 2000, s. 62). Bu evlilik; Sâhib Ata açısından kendi konumunu sağlamlaştırmak ve yükselmek için, II. İzzeddin Keykavus açısından güçlü bir devlet adamı olan Sâhib

Ata'nın sadakatini güvence altına almak amacı gütmüş olabilir. Ancak Sultan II. İzzeddin Keykavus'un tahtını kaybetmesinden sonra Sultanın dayısı ve maiyetinden biri olan Kir Hays'nin başına gelenler Sâhib Ata ve ailesini korkutmuş olmalıdır. Zira Sâhib Ata, sabık Sultanın bendeleri arasında bulunmuştur.

Türkiye Selçukluları ile beylikler arasında gerçekleşen diğer bir evlilik Karası ümerasından olduğu düşünülen Melik İshak ile Türkiye Selçuklu Sultanı II. Mesud'un Bizans sarayında bulunan kızı arasında gerçekleşmiştir. II. Mesud, Türkiye Selçuklu tahtını ele geçirmek için Kırım'dan, Anadolu'ya geçtiğinde direniş ile karşılaşmıştır. II. Mesud karşılaştığı direniş karşısında destek bulmak umuduyla Bizans İmparatoru ile görüşmek için Constantinopolis'e gitmiştir. II. Mesud, Constantinopolis'e geldiğinde İmparatorun şehirde olmadığını öğrenmiş eşi ve kızını şehirde bırakarak imparatorun peşinden Nif'e doğru harekete geçmiştir. II. Mesud, İmparatorun yanına Nif'e doğru giderken İmparator ile görüşmekten vazgeçmiştir. Sultan, kendi yoluna giderek Türkiye Selçuklu tahtına oturmuştur. Sultan II. Mesud Türkiye Selçuklu Sultanı olduktan sonra eşini Bizans sarayından yanına aldirmayı başarsa da kızı Bizans sarayında rehine olarak kalmıştır (Pachymeres, 2019, s. 111).

Melik İshak, Bizans'ın, Katalan Kumpanyası ile başının dertte olduğu dönemde Katalanlar ile birlikte hareket eden Bizans'ın, Türk paralı askerlerini, İmparatorun lehine çevirebileceğini düşünmüştür. Melik İshak bunun için Bizans İmparatoruna haber göndererek, Katalanların tarafına geçmiş olan Türk paralı askerlerini Katalanlardan ayrılmaya ikna etmek üzere çalışacağını bildirmiştir. Melik İshak, bu girişiminde başarılı olabilirse Bizans İmparatoruna yardım etmek için bölgede kalacağını, eğer İmparator, Melik İshak'ın yardımını istemezse Anadolu'ya geçmek istediğinden bahsetmiştir. İmparator, Melik İshak'dan gelen bu teklif üzerine ona bir Türk elçi göndermiştir. Melik İshak, İmparatorun elçisi ile görüşmüş ve bir anlaşmaya varmıştır. Buna göre; Melik İshak ile Sultan II. Mesud'un kızının evlenmesi, Melik İshak'ın Çanakkale boğazını geçerek buradaki Türkleri boyun eğdirmesi üzerine bir anlaşma yapılmıştır. Melik İshak yanındaki askerler ile birlikte Anadolu'ya geçmiştir. İmparator, Melik İshak'ın ardından merhum Sultan II. İzzeddin Keykavus'un, Bizans geleneklerine göre yetiştirilmiş olan oğlu Melik Konstantin ile Sultan II. Mesud'un kızını Pegai (Biga)'ya göndermiştir. Biga'da Sultan II. Mesud'un kızı, Melik İshak ile evlenmiştir. Melik İshak ve kardeşi daha sonra Katalanlar tarafından yakalanmış ve katledilmişlerdir (Pachymeres, 2019, s. 107-114). Öden, Bizans İmparatoru, Melik İshak'ın bu evliliği sayesinde Türkiye

Selçuklu tahtını hedeflemesinin erken bir hareket olduğunu düşünmüştür. Ancak İmparator, Türk paralı askerlerini, Katalan Kumpanyasından koparmayı hedeflediği için Melik İshak'ın bu evliliği gerçekleştirmesini sağlamıştır (Öden, 1999, s. 27-29). Melik İshak, Türkiye Selçuklu Devletinin gücünün ve nüfuzunun iyice kırıldığı bu dönemde Selçuklu hanedanlığından birisi ile bu evliliği gerçekleştirerek uc bölgesinde kendisine hâkimiyet alanı sağlama ve meşruiyet kazanabileceğini düşünmüş olabileceği, Selçuklu Devleti'nin gücü kalmasa da Selçuklu hanedanının hala Anadolu'daki Türkler arasında önemini koruduğunu düşünebiliriz.

2.2. BEYLİKLERİN BİRBİRLERİYLE KURDUKLARI SİHRİYET İLİŞKİLERİ

Batı Anadolu Beylikleri ya çevrelerindeki beylikler ile ya da kendilerinden daha nüfuzlu beylikler veya şahıslar ile evlilikler gerçekleştirmişlerdir. Bu sayede kendilerine herhangi bir düşmanca harekete karşı müttefik sağlamışlardır. İşte bu başlık altında beylikler arasındaki evliliklere değineceğiz.

Aydınoğlu Mehmed Bey, Beyliğini kurmadan önce Germiyan Beyliği'nde subaşı olarak görev yapmıştır. Mehmed Bey daha sonra kendi beyliğini kurmuştur. Muhtemelen Mehmed Bey'den sonra Germiyan Beyliğinin subaşılığı görevine gelen Sâdeddin Mübârek Kabız ile Aydınoğlu Mehmed Bey'in kızı evlenmişlerdir. Eflâkî'nin aktardığına göre Mevlana'nın torunu Arif Çelebi, Lâdik şehrindeki dostları ile birlikte Germiyan Beyi Alişiroğlu'nu (I. Yakub Bey) ziyarete gitmiştir. Ulu Arif Çelebi bu ziyaretinde Germiyan Beyinden gerekli itibarı görmeyince beyin yanından sinirli bir şekilde ayrılmıştır. Germiyan Beyi, Arif Çelebi'nin ardından beyliğin ileri gelen naiblerini göndermiştir. Arif Çelebi ardı sıra gelen Germiyanlı naiblerin sözlerine itibar etmemiştir. Germiyan Beyi, naiblerinin, Arif Çelebi'yi ikna edememesi üzerine Mehmed Bey'in damadı Sâdeddin Mübârek Kâbız'ı, Germiyan Beyi adına Ulu Arif Çelebi'den özür dileyip müridi olmak için göndermiştir. Germiyan Subaşı Sâdeddin Mübârek Kâbız, Ulu Arif Çelebi'nin yanına gelerek hizmetlerde bulunmuş ve Germiyan Beyi için merhamet dilemiştir. Subaşı Mübârek Kâbız'ın gelip af dilemesi neticesinde Arif Çelebi, Germiyan Beyini affetmiş ve ona külâhını göndermiştir. Ulu Arif Çelebi, daha sonra Kütahya'ya gittiğinde Germiyan Beyi, Çelebi'ye üç baş cins at, on top çuha, beş parça kemha, on parça sof ve bin adet nakit para ve beş yüz adet para da müritler için hediye vermiştir (Eflâkî, 2020, s.

676-677). Arif Çelebi'nin, Germiyan Beyliği'nin ileri gelenlerini dinlememesi ancak Sâdeddin Mübârek Kâbız'ı dinlemesinin sebebi olarak Aydınolu Mehmed Bey'in damadı olmasını düşünebiliriz. Zira Mevlana'nın oğlu ve Ulu Arif Çelebi'nin babası Sultan Veled, Mehmed Bey için “Bizim subaşımız” demiş ve “Sultanü'l-guzât” unvanını vermiştir. Mehmed Bey'in, oğlu Umur Bey de Mevleviler ile iyi geçinmiştir (Eflâkî, 2020, s. 678-679). Batı Anadolu Beyliklerinin devletleşme süreçlerinde üstlerinde hissettikleri Moğol ve Karamanoğlu nüfuzunu azaltmak ve yüksek İslam anlayışı ile temsil edilmek için Mevleviler ile yakın ilişkiler kurmuşlardır. Batı Anadolu Beyliklerinin, Mevleviler ile sağladıkları yakın ilişkileri onlara meşruiyet sağlamış ve Beyliklerin, Kahire'deki hilafet merkezi ve Memlük Sultanlığı ile irtibatlarını kolaylaştırmıştır (Emecen, 2012, s. 198-199). Bu sebeple Aydınolu ailesinin Mevleviler ile sıkı ilişkiler içerisinde olduklarını görmekteyiz. Mevleviler ile kurulan iyi ilişkiler Aydınolu Beyliğine başka ne gibi faydalar sağlamıştır kesin bilemesek de Mehmed Bey'in damadının, Germiyan Beyi için Ulu Arif Çelebi'ye yapmış olduğu ricacılığın kabulü konusunda işe yaradığını söyleyebiliriz.

Aydınolu Mehmed Bey'in oğullarından Süleyman Şah ile Menteşeoğlu Şûcaeddin Orhan Bey'in kızı evlenmiştir. İbn Battûta, Birgi'ye geldiğinde Süleyman Şah'ın, Aydınolu topraklarında değil, kayınpederi Menteşe Beyi Orhan Bey'in yanında olduğundan bahsetmiştir (İbn Battûta, 2020, s. 420). Alıç, Süleyman Şah'ın kardeşi Umur Bey ile ters düşmesi sebebiyle dostça ilişkiler kurduğu kayınpederinin yanına gittiğini ifade etmektedir (Alıç, 2021, s. 76-77). Mehmed Bey'in Aydınolu Beyliğini kurmadan önce Menteşe Bey'in damadı Sasa Bey'i ortadan kaldırmıştır. Mehmed Bey'in Sasa Bey'i ortadan kaldırmasından sonra Menteşeoğulları'nın, Mehmed Bey'e karşı herhangi bir düşmanca tavır takındıklarını görmemekteyiz. Ancak kaynaklarda iki beylik arasında herhangi bir düşmanlık emaresine rastlanılmasa da Mehmed Bey oğlu Süleyman Şah ile Orhan Bey'in kızını evlendirerek iki beyliğin arasındaki buzları eritmek ve iyi ilişkiler kurulmasını sağlamak istemiş olabileceği düşünülebilir. Nitekim gelişen olaylar bunu desteklemektedir.

Osmanlı Beyliği'nden Orhan Bey, Mahmud Alp'in kızı Eftandise Hatun ile evlenmiştir. Mahmud Alp hakkında bilgi bulunmamaktadır (Uluçay, 2001, s. 20). Mahmud Alp bu evlilik ile birlikte güçlenen Osmanlı ile iyi geçinmek ve giderek büyüyen bir gücün yanında yer almak istemiş olması düşünülebilir. Osmanlı

Beyliğinden I. Murad, Kızıl Murad'ın kızı Paşa Melek Hatun ile evlenmiştir (Öztuna, 2005, s. 111).

Germiyan Beyi Süleyman Şah, Mevlana Celaleddin Rumî'nin oğlu Sultan Veled'nin kızı Mutahhare Â'bide Hatun ile evlenmiştir. Bu evlilikten İlyas ve Hızır Paşalar ile Devlet Hatun dünyaya gelmiştir (Öztuna, 2005, s. 69). Bazı araştırmacılar, Süleyman Şah ile Sultan Velede'nin kızının evlenmesinin mümkün olmadığını ifade etmişlerdir (Öcalan, 2017, s. 23-24). Germiyan Beyliği ile Mevlana ailesi arasında gerçekleşen evlilikte Germiyan Beyliği siyasi meşruiyet sağlamak ve diğer beylikler nezdinde güçlü bulunan Mevlevî tarikatının desteğini almak istemiş olabilir.

Osmanlı Beyi Orhan Bey'in oğlu Süleyman Paşa'nın kızı Efenzed Hatun ile Candaroğlu Celaleddin Bayezid (Kötürüm Bayezid) evlenmiştir. Bu evlilikten İzzeddin İsfendiyar Bey dünyaya gelmiştir. Osmanlı bu evlilik sayesinde hem kuzeydoğu sınırlarını güvence altına almış hem de Candaroğlu Beyliği'nin içişlerine karışma imkanı bulmuştur. Nitekim Candaroğlu Bayezid Bey ile oğlu Süleyman Bey arasındaki mücadelede I. Murad, Süleyman Bey'i desteklemiştir. Kötürüm Bayezid ise bu evlilik ile aradığı ittifakı bulamamıştır (Parlaz, 2007, s. 18).

Batı Anadolu'da Osmanlı'nın giderek güç kazanması diğer beylikleri daha dikkatli, işbirlikçi ve savunmacı bir politika izlemeye sevk etmiştir. Bu nedenle Aydınoğlu İsa Bey'in oğlu II. Umur Bey, Menteşeoğlu Mehmed Bey'in kızı ile evlenmiştir (Öztuna, 2005, s. 76). Menteşeoğlu İbrahim Bey'in ölmesinin ardından kalan üç oğlu Musa, Mehmed ve Ahmed Beyler ülkeyi paylaşmış ve hüküm sürmüşlerdir. Ancak zamanla Musa Bey'in hüküm sürdüğü topraklar Ahmed Gazi'nin idaresi altına geçmiş ve Mehmed Bey ise Balat'ta hüküm sürmeye başlamıştır (Uzunçarşılı, 1969, s. 75). Mehmed Bey hem sınır komşusu olan Aydınoğullarına karşı sınırlarını güvenceye almak hem de kardeşi Ahmed Gazi'ye karşı caydırıcı bir ittifak kurmak için Aydınoğlu İsa Bey'in oğluna kızını verme yolunu tutmuş olabilir.

Beylikler arasında diğer evliliklere gelince Osmanlıdan Yıldırım Bayezid'in sağlığında şehzadesi Çelebi Mehmed ile Dulkadiroğlu Beyi Süli Bey'in kızı evlenmiştir. Çelebi Mehmed'den başka Kadı Burhaneddin de Süli Bey'in kızı evlenmiştir (Uzunçarşılı, 1969, s. 171). Süli Bey'den sonra beyliğin başına geçen Nâsırüddin Mehmed Bey'in kızı Emine Hatun ile Çelebi Mehmed evlenmişlerdir (Öztuna, 2005, s. 124). Süli Bey döneminde Dulkadiroğlu Beyliği ile Memlük Sultanlığı arasındaki mücadele sebebiyle bu evlilik Dulkadiroğlu Beyliği'ne güçlü

bir müttefik sağlamıştır. Süli Bey'in ortadan kaldırılmasından sonra Nâsırüddin Mehmed Bey'in kızı ile Çelebi Mehmed arasında yapılan evlilik sayesinde Çelebi Mehmed kardeşleri ile girdiği mücadelede kendisine bir müttefik kazanmıştır. Çelebi Mehmed, kardeşi Musa ile girdiği mücadelede Dulkadiroğlu Beyliğinden destek görmüştür. II. Murad döneminde ise Nâsırüddin Mehmed Bey, Karaman ve Memlûklere karşı Osmanlılar'dan destek görmüştür (Parlaz, 2007, s. 27-28). Yıldırım Bayezid, Batı Anadolu Beyliklerini kendi hâkimiyeti altına almasından sonra Anadolu'nun güneyinde bulunan Dulkadiroğlu Beyliği ile sıhriyet kurmuş ve onlar ile birlikte Anadolu beyliklerin üzerindeki Memlûk nüfuzunu kırmaya çalıştığı düşünülebilir. Çelebi Mehmed'in, Ankara Savaşı sonrasında ise Timur Han'ın Batı Anadolu'da yeniden canlandırdığı beyliklerden samimi bir ittifak göremeyeceği için daha önce ilişki kurduğu Dulkadiroğlu Beyliği ile bir yakınlaşma içine girdiğini düşünebiliriz.

Çelebi Mehmed'in üç kızı II. Murad devrinde Karamanoğulları Beyliği'nden İbrahim, İsa ve Alaeddin beyler ile evlenmişlerdir (Neşrî, 2013, s. 245). 1426 yılında Karamanoğlu İbrahim Bey ile evlenmiş olan Çelebi Mehmed'in kızı bu evlilikten Pir Ahmed Bey, Karaman Bey, Kasım Bey, Alaeddin Bey, Süleyman Bey, Nure Sufi bir de kız evlat dünyaya getirmiştir (Öztuna, 2005, s. 125-126). II. Murad, Karamanoğulları ile yapılan bu evlilikler sayesinde Osmanlı'yı en çok uğraştıran Anadolu Beyliği olan Karamanoğulları Beyliği'nin hanedanıyla akrabalık kurmak, aradaki çekişmeleri azaltmak ve Anadolu'da barışı sağlamak istemiş olabilir.

2.3. KÜÇÜK BEYLİKLERİN DAHA GÜÇLÜ BİR BEYLİK İLE KURDUKLARI SIHRİYET İLİŞKİLERİ

Zamanla güçten düşmüş olan beylikler siyasi ve askeri olarak kendilerinden daha güçlü beylikler ile akrabalık kurarak ittifak sağlamışlardır. Bu sayede siyasi varlıklarını bir süre daha sürdürebilmişlerdir. Bu başlık altında bu şartlar altında yapılmış evliliklere değineceğiz.

İnançoğlu Beyliği'ne ismini veren İnanç Bey'in babası Ali Bey, Sâhib Ata'nın kızı ile evlenmiştir (Öztuna, 2005, s. 69). Ali Bey'in tarih sahnesine çıkışı ile ilgili, Sultan II. İzzeddin Keykavus Moğollar tarafından desteklenen kardeşi Rükneddin IV.

Kılıçarslan'a karşı verdiği iktidar mücadelesini kaybetmiştir. İktidarı kaybeden II. İzzeddin Keykavus, Constantinopolis'e Bizans İmparatorunun yanına kaçmıştır. Sultan daha sonra Bizans'tan ayrılarak Altın Orda'ya geçmiştir. II. İzzeddin Keykavus'un Moğollara karşı olan bu mücadelesini Lâdik, Honas ve Dalaman çevresinde bulunan konar-göçer Türklerin beylerinden Mehmed Bey önderliğinde kardeşi İlyas Bey, damadı Ali Bey, Sevinç ve Salur Beylerin devam ettirdiğini görmekteyiz. Mehmed Bey, saltanatı Moğollara dayanan Rükneddin IV. Kılıçarslan'a karşı girişmiş olduğu mücadeleyi kazanamayacağını anladığında Moğollar ile anlaşmak için Hulagü Han'a elçi göndermiştir. Mehmed Bey, Hülagü Han'dan kendisini bey olarak tanımasını istediğinde Hülagü Han onu huzuruna çağırılmış ancak Mehmed Bey gitmemiştir. Bunun üzerine Hulagü Han, Mehmed Bey'in damadı Ali Bey ile anlaşmış ve Ali Bey, Mehmed Bey'e Moğollar ile olan savaşta ihanet etmiştir. Yenilgiye uğramış olan Mehmed dağlara çekilse de yakalanarak Borgulu Kalesi'nde öldürülmüştür. Mehmed Bey'in ölümünden sonra yerine damadı Ali Bey, bölgedeki konar-göçer Türklerin başına bey olmuştur.

Ali Bey 1262-1277 yılları arasında devletin merkezi olan Konya'ya sadık kalmıştır. Ancak Ali Bey, Cimrî hadisesinin yol açtığı karışıklıktan faydalanarak başına buyruk hareket etmeye başlamıştır. Cimrî'nin başlattığı hareketin bastırılması ile Ali Bey bölgeye gelen Sultana itaatlerini arz etmiş olsa da önceki başına buyruk hareketlerinden dolayı Karahisâr-ı Devle kalesine hapsedilmiş ve burada ölmüştür (Turan, 2016, s. 531-535). Ali Bey ile Sâhib Ata'nın kızının evliliğinin hangi tarihte olduğunu bilemesek de bu olay Ali Bey'in Denizli ve çevresinde tek başına bey olarak hüküm sürdüğü dönemde gerçekleşmiş olabileceğini düşünmekteyiz. Ali Bey'in, Sâhib Ata'nın kızı ile evlenmesinin ise birçok sebebi olabilir bunlar; Sâhib Ata'nın Türkiye Selçuklu Devleti'ndeki mevkîsi ve Moğollar nezdindeki güvenilirliği, bunun yanında Sâhib Ata'nın da eski Sultan II. İzzeddin Keykavus'un bendelerinden olmasından dolayı bir saygı ve sevgi bağı oluşması, son olarak da Sâhib Ata'nın evlatlarının uc beyliğine atanınca yeni metbuları ile iyi geçinmek istemesi gibi nedenler akla gelmektedir. Ayrıca hem Moğolların hem de Konya'daki Sultanın kendisine güveni olmadığı için Sâhib Ata ile yakınlaşmak düşüncesi gütmüş olabileceğini düşünebiliriz. Kısaca bu saiklerden birisi veya birden fazlasının bu evlilik için bir neden olmuş olma ihtimalini göz önünde bulundurabiliriz.

Ali Bey, Sâhib Ata'nın kızından başka Germiyan Beyi Kerîmüddîn Alişir Bey'in kızıyla da evlenerek bu beylik ile de akrabalık kurmuştur (Öztuna, 2005, s. 69).

Germiyanlıların da Kütahya ve çevresine yerleşmeleri ile birlikte Türkiye Selçuklu'nun uc bölgesine siyasi olarak önemli bir aktör katılmıştır. Ali Bey'in, Germiyan Beyinin kızı ile evlendiği tarihi bilemiyor olsak da bu evlilikle Sâhib Ata'nın, Osmancık Kalesi'ne hapsedilmesi ile bölge de oluşan otorite boşluğunda Ali Bey kendisini güvene almak istemiştir. Bu nedenle Ali Bey bölgedeki diğer bir güçlü siyasi nüfuzu olan Germiyanlılar ile sıhriyet yolu akrabalık kurarak beyliğinin varlığını garanti altına almaya çalışmış olması düşünülebilir (İbn Bîbî, 2021, s. 228-230).

Osmanlı hanedanının kurucusu Osman Bey ile Şeyh Edebalı'nın kızı evlenmişlerdir. Şeyh Edebalı'nın kızının adı Osmanlı kaynaklarında Malhun Hatun ve Rabia şeklinde verilmektedir (Aşıkpaşazâde, 2020, s. 19-20; Neşrî, 2013, s. 35-38; Oruç Bey, 2011, s. 25). Uzunçarşılı, Osmanlı kaynaklarının, Orhan ve Alaeddin beylerin Edebalı'nın kızından dünyaya geldiğini söylemelerine karşı çıkmış ve Edebalı'nın kızının adının Bala Hatun olduğunu, Bala Hatun'un sadece Alaeddin Bey'in annesi olduğu, Mal Hatun'un babasının Ömer Bey adına birisi olduğu ve Mal Hatun'un, Orhan Bey'in de annesi olduğunu ifade etmiştir (Uzunçarşılı, 1988, s. 105-106). Osman Bey, Şeyh Edebalı gibi ahilerin ve halkın önde gelen birisinin kızını alarak Ahilerin nüfuzundan istifade etmek istemiştir (Uzunçarşılı, 1969, s. 106). Parlaz, Osman Bey, Şeyh Edebalı'nın kızını alarak manevi otoritesi ve karizması güçlü olan kimseler ile ilişkileri güçlendirerek, ayrıca Ahi teşkilatı içinde nüfuzlu kişilerden biri olan Şeyh Edebalı ile kurulan bu bağ sayesinde Osman Bey'in halk nazarında önemli bir meşruiyet kazandığını ifade etmiştir (Parlaz, 2007, s. 56).

Osman Bey, Ömer Bey'in kızı olduğu anlaşılan Malhun Hatun ile evlenmiştir. Bu evlilikten Orhan Bey dünyaya gelmiştir. Turgut, Malhun Hatun'un babası Ömer Bey'in, Hamidoğlu Beyliğini ismini veren Hamid Bey'in kardeşi olabileceğini söylemektedir. Turgut, buna ek olarak Ömer Bey'in kızı Malhun Hatun ile Osman Bey ile evlenirken, Osman Bey'in amcası Dünder Bey'in kızının da Hamid Bey'in oğlu İlyas Bey ile evlenmiş olabileceğinden bahsetmektedir (Turgut, 2019, s. 69-71).

İnanç Bey'in ölümünden sonra İnançoğulları Beyliğinin başına geçen Murad Arslan Bey, Germiyan Beyi I. Yakub'un kızı ile evlenmiştir. Bu evliliğin saikleri de yine dedesi Ali Bey'in evliliğine benzerdir. Murad Arslan Bey çevresindeki potansiyel düşmanlara karşı güçlü bir beylik ile müttefik olmak için bu evliliği yapmış olması muhtemeldir.

Sâhib Ataoğullarından Nusretüddin Ahmed Bey, Germiyan Beyi I. Yakub Bey'in kızı ile evlenmiştir. Nusretüddin Ahmed'in beyliğinin güçsüz olmasına rağmen Germiyan Beyliği ile olan bu evliliği sayesinde İlhanlıların Anadolu valisi Timurtaş'ın saldırısından korunabilmiştir. (El-Ömerî, 2014, s. 158-159). Timurtaş'ın emriyle Karahisar-ı Devle kuşatılmış olsa da Nusretüddin Ahmed Bey, kayınpederi I. Yakub Bey'in yanına Kütahya'ya gitmiş ve burada canını muhafaza etmiştir (Uzunçarşılı, 1969, s. 151).

Germiyan Beyi Süleyman Şah'ın kızı Devlet Hatun ile Osmanlı Sultanı I. Murad'ın oğlu Bayezid evlenmişlerdir.

“Germiyan oğlu kendisini gördü ki çok ihtiyarladı, oğlu Yakup Beği çağırdı. Yanına getirdi: “Oğul! Dilersen ki bu il sizin elinizde kala, Osmanlı ile birlik edin.” dedi. “Kızımın birini onun oğlu Bayazıd'a verin.” dedi. İshak Fakı'yı elçi gönderdiler. Murad Han Gazi'ye geldi. İyi atlar hediye getirdi. O zamanlarda altın, gümüş, kumaş az idi. Denizli'de ak alemlî bezler olurdu. Hil'at olarak onu giydirebilirlerdi. Sırtak tekele dikerlerdi. Alaşehir'in kızıl iflâdisini sancak ederlerdi. Hil'at olarak giydirebilirlerdi.

İshak Fakı geldi. Denizli'nin o bezlerinden hediye getirdi. “Kızımızı oğlun Bayazıd Han'a alın. Kızımıza birkaç parça hisar verelim. Çehizine tutsun.” dedi. Murad Han Gazi dahi kabul etti. Kütahya, Simav. Eğrigöz ve Tavşanlı'yı, bu birkaç parça hisarı kızına çehiz verdi. Söz ve karar sağlama alındı.

Hazırlıklar tamamlandı. Etrafın beğlerine davetçiler gönderdiler. Karamanoğlu, Hamidoğlu, Menteşeoğlu, Saruhanoğlu, Kastamonu'da İsfendiyar ve Mısır Sultanını davet ettiler. Kendi ülkesinde olan sancak beğlerini de çağırdılar. Evrenüz Gazi'ye dahi gel dediler. Ondan sonra düğüne başladılar. Etrafın elçileri geldiler. Beğlerden hediyeler getirdiler. İyi atlar, katarla develer ve türlü fevkalâde şeyler getirdiler. Her kişi âdet üzere hediyesini verdi. Mertebelerine göre oturdular. Mısır Sultanının elçisi dahi geldi. O da hediyesini sundu. Ona bütün elçilerin üstünde yer gösterdiler. Oturdu. Bunlar tamam olup oturduktan sonra izin verildi. Kendi sancak beğleri geldi. Hepsi mertebelerine göre hediyelerini arzettiler. Evrenüz Gazi'nin hediyeleri ileri geldi: Yüz kul ve yüz kızıoğlu cariye. On oğlanın elinde on gümüş tepsi. İçi fı-löri dolu. Onunun elinde on altın tepsi. İçi istevret dolu. Sekseninin elinde gümüş maşrapalar ve mücüş ibrikler. Elhâsılı bu kulların birinin eli boş değil. Bütün etraftan gelen elçiler hayrette kaldılar ki bu hanın bir kulu böyle büyük hediyelerle geldi. Murad Han Gazi gör ki neylese gerektir? Evrenüz Beğ'in getirdiği kulları, laravaşları bu etraftan gelen elçilere taksim etti. O atlar ki etrafın elçileri getirdilerdi, hepsini Evrenüz'e verdi. O filöriden bir kısmını da Evrenüz'e verdi. Kalanını bilginlere, yoksullara dağıttı. Kendisine bir şey almadı. Nice müflis gelip zengin gitti.

Erenlerden Bursa Kadısı Koca Efendi, kapı kullarından Sancak Beği Aksungur Ağa ki onun neslinden şimdi de vardır, Çavuş-başı Süle Çavuş'un oğlu Temürhan Çavuş ve kapı kullarından da bin yarar Sipahiye beraber gönderdiler. Kadınlardan da Bursa Kadısının hatunu, Bayazıd Han'ın dadısı ve Aksungur'un hatunu birlikte idi. Elhâsılı bir iki bin kişi birlikte gitti. Kütahya'ya vardılar. Germiyan oğlu düğünü Kütahya'da yapmıştı. Saygı ile dünürleri misafir ettiler. Konak ağaları

bunlara iyi hediyeler getirdiler. Bunlar da o hediyeleri getirenlerin gönüllerini hoş ettiler. Kızı, Aksungur'un hatunu ile Bayazıd Han'ın dadısına emanet ettiler. Germiyanoglu da Çeşnigirbaşı Paşacık Ağa'yı gelinin atını yedmek için birlikte gönderdi. Paşacık Ağa'nın hatununu da yenge yaptı. Söz verip kızına verdiği hisarları bunlara verdi. İçine er koydular. Gelini aldılar. Bursa'ya getirdiler. Paşacık Ağa'yı Bayazıd Hünkâr, kayınatasından istedi. Koyuvermedi. Kendisine çeşnigirbaşı edindi. Onun oğlu Alvan Beğ dahi çeşnigirbaşı oldu. Alvan Beğ'i oğlanlarının üçü dahi çeşnigirbaşları oldular. Nesilleri boyunca Osmanlı hizmetinde kaldılar."

Yukarıda görüldüğü üzere Aşıkpaşazâde'nin eserinde bu düğün detaylıca anlatılmıştır.(Aşıkpaşazâde, 2020, s. 64-66.)

Yıldırım Bayezid ile evlenen Devlet Hatun'un adı tam olarak bilinmemektedir. Osmanlı tarihinde padişahların eşleri ve başka hükümdarlar ile evlendirilen kızları Devlet ya da Sultan Hatun gibi hükümdar ailelerine mahsus unvanlar ile anılmışlardır (Uluçay, 2001, s. 23). Karamanoğlu Beyi Alaeddin Ali Bey ile I. Murad'ın kızının evlenmesinden gelen akrabalık neticesinde Germiyan Beyi Süleyman Şah kendisini iki beyliğin arasında sıkışmaktan kurtulmak için Osmanlılar ile akrabalık kurma yolunu tutmuştur (Uzunçarşılı, 1969, s. 45). Germiyan Beyi Süleyman Şah'ın, Karamanoğulları ile Hamidoğulları'nın arasındaki mücadelede Hamidoğlu İlyas Beyin tarafını tutması neticesinde Germiyan ve Karamanoğlu beyliklerinin ilişkileri gerilmiştir. Germiyanlılar da kendilerini güvence altına alabilmek için topraklarının bir kısmından vazgeçerek Osmanlılar ile sühriyet kurmuşlardır (Varlık, 1974, s. 56-57)

Hüseyiniklioğlu, bu evlilik ile ilgili olarak iki tarafa da fayda getirdiğini ifade etmektedir. Osmanlılar topraklarına toprak katmış, Germiyanlılar ise Anadolu'daki siyasi çekişmede Osmanlılar'ın yanında yer almayı seçmişlerdir (Hüseyiniklioğlu, 2021, s. 321). Germiyan-Osmanlı düğününde I. Murad, Hamidoğlu topraklarından Akşehir, Beyşehir, Seydişehir, Yalvaç ve Karağaç'ın 1374'te seksen bin filoriye satıldığını Isparta ve Eğridir'in Hamid oğluna kaldığını söylemektedir (Uzunçarşılı, 1969, s. 65). Parlaz, bu evlilik ile ilgili Germiyan'ın, Karamanoğlu Beyliği'ne karşı Osmanlı ile bu evliliği istediğini ve bu evlilikten sonra iki hanedanlığın müttefik hareket ettiğini ifade etmiştir (Parlaz, 2007, s. 16). Germiyanlılar, Karamanoğlu'na karşı Hamidoğlu'nu desteklemesi neticesinde karşı karşıya gelmişlerdir. Osmanlı'nın da Hamid-ili topraklarını satın alması neticesinde Osmanlı-Karamanoğlu arasında sürtüşmeye yol açmıştır (Kofoğlu, 1997, s. 473-474). Karamanoğulları'nın ve Osmanlıların evlilik yolu ile akraba olmalarını nedeniyle Germiyan Beyi Süleyman Şah, iki beylik arasında kalarak elindeki topraklarını kaybetme ihtimalini görmüş ve Osmanlılar ile bir evlilik ayarlamıştır. Bu düğünde Hamid-ili topraklarının

birçoğunun Osmanlılar tarafından satın alınması neticesinde Germiyan Beyliği, Hamid-ili sorununu Karamanoğulları ile Osmanlıların arasında bir sorun haline gelmesine sebep olmuş ve Karamanoğlu-Osmanlı çekişmesinin meydana gelmesini sağlamış olduğu söylenebilir.

Karamanoğlu Alaeddin Ali Bey ile I. Murad'ın kızı Melek Hatun arasında 1378-1381 yılları arasında evlenmişlerdir. Melek Hatun'un bu evlilikten Alaeddin Ali, Mehmed ve Oğuz beyler adında üç evlat dünyaya getirmiştir (Uluçay, 2001, s. 22). Uzunçarşılı, Alaeddin Ali Bey ve Melek Hatun'un evliliklerinden sadece Mehmed ve Ali Beylerin dünyaya geldiğini zikretmektedir (Uzunçarşılı, 1969, s. 16). Parlaz, Osmanlıların daha Karamanoğulları'nı yıkacak güçte olmadıkları için onların güçlerini kırmayı veya etkisiz hale getirmeyi amaçladıklarını söylemiştir (Parlaz, 2007, s. 9). Alaeddin Ali Bey çevresindeki beyliklere karşı genişlemeci bir politika güderken Hamidoğulları'nın topraklarına doğru genişlediğinde Germiyan-Hamidoğulları yakınlaşmasına da aldırış etmemiş ve Germiyan Beyi Süleyman Şah'ın da topraklarını taciz etmiştir. Alaeddin Ali Bey, Eretna Beyi'nin elinde bulunan Kayseri'ye saldırmış ve Sivas Bey'i Kadı Burhaneddin ile de mücadeleye girmiştir. Osmanlıların Hamid-ili topraklarını satın almasından sonra I. Murad Rumeli'deki fütühatta iken Alaeddin Ali Bey, Osmanlı'nın Hamid-ili'nden almış olduğu topraklara saldırmıştır. Bunun üzerine I. Murad, Alaeddin Ali Bey'in üzerine yürümüş ve bunun neticesinde Alaeddin Ali Bey'den gelen barış teklifini kabul etmemiştir. Alaeddin Ali Bey, Konya'ya kadar gelen I. Murad'dan aman dilemek için eşi Melek Hatun'u göndermesi üzerine Hamidoğulları'ndan alınan toprakların Osmanlı'ya geri vermesi yoluyla barış tesis edilmiştir. I. Murad'ın Kosova'da şehit olmasından sonra Alaeddin Ali Bey tekrar Osmanlı topraklarına taarruz etmiştir. Yıldırım Bayezid'in Alaeddin Ali Bey'in üzerine yürümesi neticesinde Alaeddin Ali Bey, Candaroğlu Süleyman Bey ve Kadı Burhaneddin'den yardım istemiştir. İki beyin de Alaeddin Ali Bey'e yardım için Kırşehir'e kadar gelmesine rağmen onlara güvenmeyerek yanlarına gitmeyen Alaeddin Ali Bey, Beyşehir'i Osmanlı'ya vererek Yıldırım Bayezid ile tekrar barış yapmıştır. Bundan sonra Alaeddin Ali Bey, Kadı Burhaneddin ile çarpışmış ve 1398'de tekrar Osmanlılar ile savaşa tutuşmuş ve nihayetinde bu savaşın sonunda canından olmuştur (Uzunçarşılı, 1969, s. 13-16). Alaeddin Ali Bey'in güttüğü saldırgan politika neticesinde, Germiyan ile Osmanlı sihriyet kurmuş ve Hamidoğulları topraklarının bir kısmını Osmanlı'ya satmışlardır. Hamidoğulları'nın topraklarını satın alan Osmanlı ile Karamanoğlu komşu olmuş ve

aralarındaki çatışmalar da bu dönemde başlamıştır. Germiyan Beyi bu sayede kendi topraklarını tehdit eden Karamanoğlu Beyliği'nden kurtulmuş ve bu çalkantılı dönemi atlatmaya çalışmış denilebilir.

Osmanlı Beyi Orhan Bey'in hayattayken ölen oğlu Süleyman Paşa'nın kızı ile Candaroğlu Kötürüm Bayezid'in oğlu olan Süleyman Bey (daha sonra II. Süleyman Bey) evlenmiştir (1383) (Öztuna, 2005, s. 111). Kötürüm Bayezid, Candaroğlu Beyliği'ni kendisinden sonra en sevdiği oğlu İskender Bey'e bırakmaya meyletmıştır. Bunun üzerine babasının niyetini öğrenen Candaroğlu Süleyman Bey kardeşini ortadan kaldırmış ve I. Murad'a giderek beyliği almak için yardım istemiştir. Süleyman Bey, I. Murad'dan aldığı yardım ile babası Kötürüm Bayezid'i yenmiş ve Kastamonu'yu ele geçirmiştir. Daha sonra I. Murad, Süleyman Bey'i hapsetmiş ve onun topraklarını ilhak etmiştir. Ancak Candaroğlu topraklarındaki Süleyman Bey taraftarları Osmanlı yönetimine isyan etmiş ve Süleyman Bey'i tekrar başa geçirmişlerdir. Bundan sonra Kötürüm Bayezid oğlu Süleyman Bey'e karşı fırsatı kollamış ve fırsatı bulduğunda oğlunun topraklarına saldırmıştır. Kastamonu'yu babasına karşı kaybeden Süleyman Bey tekrar I. Murad'dan yardım istemiş ve istediği yardımı almıştır. Candaroğlu Süleyman Bey aldığı bu yardım ile tekrar Kastamonu'yu ele geçirmiştir. Bundan sonra Kötürüm Bayezid, Sinop'a çekilmiş ve ölene kadar burada kalmıştır. Süleyman Bey de II. Süleyman Bey olarak tarih sahnesindeki yerini almıştır. II. Süleyman Bey'in kardeşi İsfendiyar Bey de Sinop Bey'i olarak babasından sonra tahta geçmiştir. II. Süleyman Bey topraklarını daha sonra Yıldırım Bayezid'e kaptırmıştır (Uzunçarşılı, 196, s. 125-128). Balkanlara açılan Osmanlı Beyliği zenginleştikçe ve diğer beyliklerin arasında sıvrıldıkçe onlar ile olan politikasını değiştirmiş ve bazen evlilik yolu ile onların iç işlerine kadar karışmışlardır. Bu durumda Osmanlı'nın Anadolu Beyliklerinin topraklarını bünyesine kattığında beyliklerin beylerinin, Timur Han'ın yanına gitmesine ve Osmanlı'nın Fetret Devri'ne girmesinin nedenlerinden biri olduğu söylenebilir.

Saruhanoglu Hızır Bey ile Osmanlı'dan I. Murad'ın kızı evlenmişlerdir. I. Murad devrinde yapılan bu evlilikten sonra Yıldırım Bayezid'in başa geçmesiyle birlikte Osmanlı, Batı Anadolu Beyliklerinin topraklarını ilhâk etmiştir. Bu dönemde Yıldırım Bayezid eniştesi Hızır Bey'in beyliğini ele geçirdikten sonra onu Bursa'ya göndermiş ve bir müddet sonra zehirleyerek öldürmüştür (Dukas, 2020, s. 26-27). Emecen, Hızır Bey ile kardeşi Orhan Bey'in arasında bir taht mücadelesi olduğundan bahsetmiştir. Yıldırım Bayezid'in, Saruhanoglu Beyliği topraklarını ele geçirmek

için geldiğinde tahtta Hızır Bey'in olduğunu ve Hızır Bey'in, Bursa yerine muhtemelen Demirci, Kayacık, Kemaliye taraflarına gitmiş olabileceğini ifade etmiştir (Emecen, 2012, s. 188-190). Parlaz, her iki beyliğinde bu evlilikten tarafların farklı beklentilerinin olduğunu ifade etmektedir. Buna göre, Osmanlı, bu evlilikten Saruhan üzerindeki etkinliğini arttırmak ve olası seferlerinde Saruhan'ın da desteğini almak gayesini gütmüştür. Saruhan ise bu evlilik ile birlikte Osmanlılar ile olan ilişkilerinin daha yumuşak olabileceğini düşünmüş olabilir. Ayrıca Osmanlıların diğer Anadolu Beyliklerine nazaran Saruhanoğulları'na karşı daha ılımlı bir siyaset takip edeceklerini ve bağımsızlıklarını koruyabileceklerini umut etmişlerdir (Parlaz, 2007, s. 24-25). Emecen, I. Murad - II. Murad arasındaki dönemlerde Osmanlı'nın Batı Anadolu Beyliklerine karşı güttüğü siyaset için şunları ifade etmektedir; "*I. Murad devri vasallık, Yıldırım Bayezid devri tabilik, fetret devri yeniden istiklal, II. Murad devri ise izmihlal dönemlerini teşkil eder*" şeklinde açıklamıştır (Emecen, 2012, s. 186-187).

Yıldırım Bayezid, Alaşehir'i kuşatıp ele geçirmesi üzerine onun yanına gelen Aydınoğlu İsa Bey itaatini arz etmiştir. Aydınoğlu İsa Bey'in kızı Hafsa Hatun ile Yıldırım Bayezid evlenmiştir. Yıldırım Bayezid, İsa Bey'i, Ayasuluğ'dan Tire'ye naklettirilmiş ve Aydınoğlu Beyliği topraklarını ilhâk etmiştir (Uzunçarşılı, 1969, s. 113). Parlaz, Osmanlı, Aydınoğulları'nı ilhak etmiş ve onlar ile sıhriyet kurmuş olmasına rağmen Ankara Savaşında, Aydınoğlu Beyliği'nden gelen askerlerin taraf değiştirmesinin bu izdivaçtan Osmanlı'nın beklediği sonucun alınmadığını söylemektedir (Parlaz, 2007, s. 26). Görüldüğü üzere Yıldırım Bayezid, Batı Anadolu'daki Beylikleri ilhâk etmek suretiyle kendi hâkimiyeti altına dahil etmiş ve bunları bazen evlilik yolu ile savaşız ele geçirmeye çalışmıştır. Yıldırım Bayezid'in Ankara Savaşı yenilgisinden sonra beylikler Timur Han'ın onları tekrar canlandırmasıyla siyaset sahnesine çıkmışlardır. Yıldırım Bayezid'in siyaseten evlilik politikası Timur Han'ın Batı Anadolu Beyliklerini tekrar canlandırmış olması neticesinde boşa çıkmış görünmektedir.

Candaroğlu İsfendiyar Bey'in sağlığında Osmanlı'ya iltica etmiş ve Çankırı sancakbeyi olan oğlu Kasım Bey ile Çelebi Mehmed'in kızı Sultan Hatun kardeşi II. Murad'ın hüküm sürdüğü devirde evlenmişlerdir (1425) (Uluçay, 2001, s. 30; Uzunçarşılı, 1969, s. 130-131). Bu evlilik sayesinde Kasım Bey, Candaroğlu Beyliği'ne karşı Osmanlılar ile akrabalık tesis ederek kendini güvenceye almaya çalıştığı söylenebilir.

Osmanlı Sultanı II. Murad'ın oğlu Şehzade Mehmed ile Dulkadiroğlu Süleyman Bey'in kızı Sitti Hatun ile evlenmiştir. II. Murad, II. Kosova savaşını kazandıktan sonra Karamanoğulları'ndan gelebilecek olan muhtemel saldırıyı engellemek için bu evliliği planlamıştır (Uluçay, 2001, s. 40). Bu evlilik sayesinde Dulkadiroğulları, Osmanlı için Karamanoğulları'ndan gelecek herhangi bir tehlikeye karşı güçlü bir müttefik olmuşlardır. Osmanlı ise II. Mehmed zamanında Dulkadiroğlu Beyliği'nin iç işlerine müdahale imkanı bulmuştur. Fatih Sultan Mehmed'in iki kayınbiraderi Dulkadiroğlu Beyliği'nin taht mücadelesinde iken II. Mehmed, Süleyman Bey'in oğullarından Şeyhsüvar Bey'i desteklemiş ve onu Melik Arslan Bey'in yerine Dulkadiroğlu Beyliği tahtına geçirmiştir (Parlaz, 2007, s. 28-29).

Candaroğlu Beyliği'nden İsfendiyar Bey'in torunu Hatice Hatun ile Osmanlı Sultanı II. Murad evlenmiştir. Aynı zamanda Sultan Çelebi Mehmed'in kızı Selçuk Hatun ile İsfendiyar Bey'in oğlu İbrahim Bey evlenmiştir (1425) (Uluçay, 2001, s. 28-31). Çelebi Mehmed'in ölümü üzerine tahta yeni geçen II. Murad'ın iç savaşlar ile uğraşmasını fırsat bilen Candaroğlu İsfendiyar Bey, daha önce Osmanlı'ya sığınmış olan oğlu Kasım Bey'e bırakmak zorunda kaldığı toprakları geri almak için onun üzerine yürümüştür. Babasının geldiğini gören Kasım Bey'in kaçması üzerine İsfendiyar Bey onun terk ettiği toprakları ele geçirmiştir. Bununla yetinmeyen İsfendiyar Bey, Osmanlılara ait olan Taraklı Borlu (Safranbolu)'yu kuşatmıştır. II. Murad Osmanlı'ya sığınan Kasım Bey'e bir miktar asker vermiş ve onu önden salmıştır. II. Murad daha sonra kendisi Kasım Bey'in ardından İsfendiyar Bey'in üzerine yürümüştür. Candaroğlu Beyliği'nden bir kısım Kasım Bey taraftarları, İsfendiyar Bey'in ordusundan ayrılması üzerine ordusu iyice zayıflayan İsfendiyar Bey yenilmiş ve Sinop Kalesi'ne sığınmıştır. II. Murad, Candaroğlu topraklarını girmiş Kastamonu ve Bakır Küresi'ni işgal etmiştir. İsfendiyar Bey küçük oğlu Murad'ın aracılığıyla ve barış istemiştir. Aradaki barışı kalıcı tesis edebilmek için İsfendiyar Bey'in oğlu İbrahim Bey'in kızı ile II. Murad evlenmişlerdir. Sadece bu evlilik ile kalınmamış ve II. Murad'ın kız kardeşi Selçuk Hatun ile İsfendiyar Bey'in oğlu İbrahim Bey ile evlenmişlerdir. Barışın sağlanmasıyla birlikte Kasım Bey'in toprakları kendisine iade edilmiştir. Kastamonu ve Bakır Küresi İsfendiyar Bey'e bırakılmış ancak Bakır Küresinin gelirlerinin bir kısmı Osmanlı hazinesine verilmesi üzerine anlaşılmıştır (Uzunçarşılı, 1969, s. 132-134).

Bu evlilikler ile barışı sağlama almış olan Osmanlılar Anadolu'nun kuzeyinde huzuru sağlamışlar ve Bursa-Tebriz kuzey ipek yolu üzerinde bulunan Candaroğlu

ile de ittifak yapmışlardır (Parlaz, 2007, s. 20). Osmanlılar, Batı Anadolu Beyliklerinin topraklarını ele geçirdiği bu dönemde kendileri ile coğrafi yakınlığı bulunan Candaroğlu Beyliği'nin de iç işlerine karışmışlar ve onları kontrol etmeye çalışmışlardır. Nihayetinde Osmanlı, Candaroğulları ile sihriyet kurmuş ve Candaroğlu Beyliği'nin ekonomisi için öneme sahip olabilecek olan Bakır Küresi'nin gelirlerinin bir kısmını da kendilerine almışlardır.

2.4. BEYLİK-İÇİ EVLİLİKLER

Beylikler bazen kendi içlerindeki önemli şahsiyetler ile de evlilik yolu ile akrabalık kurmuşlardır. Bu sayede beylik içinde güçlenen şahsiyetleri hanedan ile akraba hale getirerek sadakatlerini sağlama alma çabası güdülmüş olabilir.

Germiyan Beylerinden Süleyman Şah kendi beyliğinin önde gelen isimlerinden Umur b. Savcı'nın kızı ile evlenmiştir. Bu evlilikten daha sonra beyliği devralacak olan II. Yakub Bey dünyaya gelmiştir (Varlık, 1974, s. 67). Germiyan Beyliği'nin kendi iç siyasetinde yapılan bu evliliğin Umur b. Savcı Bey'in gücünden çekinildiğinden ve sadakatinin güvence altına alınmak istenmesinden dolayı gerçekleştirilmiş olabileceği söylenebilir.

Bayezid'in kızı Erhond Hatun ile Osmanlı ümerasından Pars Bey oğlu Yakub Bey evlenmişlerdir. Bu evlilikten Umur Bey ve Mehmed Çelebi dünyaya gelmiştir (Uluçay, 2001, s. 26). Bu evlilik hakkında daha fazla bilgiye sahip değiliz.

Yıldırım Bayezid'in kızı Hundi Hatun ile Osmanlı'da bulunan "Emir Buhari", "Emir Sultan" ve "Şemseddin Mehmed" isminde bir şeyh ile evlenmiştir. Sultan Yıldırım Bayezid bu evliliği istememiş ve arkalarından Hundi Hatun ve Emir Buhari'yi öldürmesi için asker göndermiştir. Yıldırım Bayezid'in kızı ve damadını öldürmeleri için gönderdiği adamlar başarılı olamamışlar ve nihayetinde Sultan bu evliliğe rıza göstermiştir (Uluçay, 2001, s. 25-26). Yıldırım Bayezid'in Hundi Hatun için başka bir beylik, ülke veya Osmanlı içinde bir evlilik planlamış ancak kızının, Sultanın onayı olmadan kaçması onu sinirlendirmiş ve planlarını bozmuş olabilir.

Timur Han'ın 1402 Ankara Savaşı sonrası Batı Anadolu Beyliklerini tekrar canlandırmasından sonra Aydınolu II. Umur Bey geçmiştir. II. Umur Bey döneminde Aydınolu Beyliği bir iç karışıklığa sürüklenmiştir. Aydınolu Beyliği'nin Ulubeyliği için Aydınolu Cüneyd Bey ve II. Umur Bey mücadeleye

girişmişlerdir. II. Umur Bey Cüneyd Bey'in karşısında tutunamayınca akrabası Menteşe Beyi İlyas Bey'den yardım almıştır. Ancak bu yardıma rağmen Cüneyd Bey'e karşı başarılı olamamıştır. Bu savaşı bitirmek isteyen II. Umur Bey, Cüneyd Bey ile kızını evlendirerek aradaki düşmanlığa son verip beyliği birleştirmek istemiştir. Bu evlilik gerçekleşikten sonra II. Umur Bey ve Cüneyd Bey beyliğin topraklarını gezmişler ve gezdikleri şehirlere ve kalelere kendilerine sadık kimseleri yerleştirmişlerdir. Daha sonra ikisi Ayasuluğ'a dönmüşler ve bir süre burada vakit geçirmişlerdir. Ayasuluğ'dayken bir sabah II. Umur Bey'in vefat etmiş olduğu şaiyasından şehirde gürültü kopmuştur (Dukas, 2020, s. 66-68). II. Umur Bey iç savaşı bitirmek için Cüneyd Bey ile anlaşma ve akrabalıklarını evlilik ile pekiştirme yolunu tutmuş olsa da beyliğin her yerini damadı ile gezdikten sonra ölmesi akıllarda soru işareti bırakmıştır.

Çelebi Mehmed'in kızı Hafsa Hatun ile Sultan II. Murad döneminde vezir-i âzam olan Çandarlı Halil Paşa'nın oğlu Mahmud Çelebi evlenmişlerdir. Bu evlilikten İsfahan Şah, Ali Çelebi, Hüseyin Çelebi, Hasan Çelebi, Mustafa Çelebi dünyaya gelmiştir (Uluçay, 2001, s. 29-30). Parlaz, bu evlilik ile ilgili Mahmud Çelebi'nin Çandarlı Halil Paşa'nın oğlu değil kardeşi olduğunu ifade etmektedir. Mahmud Çelebi Bolu sancakbeyliği görevini yapmış ve 1444'te Macarlar ile girdiği mücadelede esir düşmüştür. Mahmud Çelebi bu esaretten yetmiş bin dukaya kurtarılmıştır (Parlaz, 2007, s. 58-59). II. Murad, Çandarlı ailesi ile sıhriyet kurarak onların tahta olan sadakatlerini güvenceye almaya çalışmış olabilir.

Çelebi Mehmed'in kızı Hatice Hatun ile Anadolu Beylerbeyi Karaca Paşa evlenmişlerdir. İlerleyen dönemde Karaca Paşa, Varna Muharebesinde şehit düşmüştür (Parlaz, 200, s. 61). Sultan II. Murad ile Amasyalı Şadgeldi Paşa'nın torunu ile evlenmiştir (Uluçay, 2001, s. 34). Bu evlilik ile ilgili bir diğer görüş ise Şadgeldi Paşa'nın torunu, II. Murad ile değil Çelebi Mehmed ile evlenmiş olduğuna dairdir (Alıç, 2021, s. 27). Sultan II. Murad'ın kızı Erhundu Hatun ile Yakub Bey evlenmişlerdir (Uluçay, 2001, s. 36). Sultan II. Murad'ın kızı Fatma Hatun ile Zağanos Paşa evlenmiştir. Uluçay, bunun olamayacağını, Fatma Hatun'un Çandarlı İbrahim Paşa'nın oğlu Mahmud Çelebi ile evli olduğunu ifade etmiştir (Parlaz, 2007, s. 58-59). Bu evlilikten Hamza Bey ve Ahmet Çelebi dünyaya gelmiştir. Zağanos Paşa, Fatih Sultan Mehmed'in döneminde de önemli devlet görevlerinde bulunmuştur (Parlaz, 2007, s. 61-62). Sultan II. Murad'ın kızı Şehzade Hatun ile Beylerbeyi Sinan Bey evlenmişlerdir (Uluçay, 2001, s. 37). Osmanlı'nın Fetret

Devri'nde ve sonrasında Çelebi Mehmed ve onun devamında Osmanlı tahtına geçen II. Murad iç savaflara çok fazla güç harcamak zorunda kalmıştır. Bu sultanlar bu sebepten dolayı kendi ümeraları ile sıhriyet kurarak onların sadakatlerini güvenceye almayı düşünmüş olabilir.

2.5. BEYLİK BEYİ/ŞEHZADESİ VE DİĞER BEYLİĞİN HATUNUN EVLENMESİ

Batı Anadolu Beyliklerinde bu tür evlilik türüne pek rastlanmamaktadır. Bu konuda ulaşabildiğimiz tek örnek, Karası Bey'in eşi Gülçiçek Hatun ile I. Murad arasındaki evliliğidir. Orhan Bey, Gülçiçek Hatun'u Balıkesir'in alınmasından sonra Bursa'ya getirmiş ve I. Murad ile evlendirmiştir. Bu evlilikten Yıldırım Bayezid ve Yahşi Bey dünyaya gelmiştir (Parlaz, 2007, s. 21). Bu evlilikle Karası Beyliği'nin ilhak ve beylik halkının, ümerasının Osmanlı'ya dahil olmasına kolaylaştırmak istenmesi düşünülmüş olabilir.

2.6. DİĞER EVLİLİKLER

Menteşe Bey'in damadı olan Sasa Bey'in hakkında kaynaklar çok fazla bilgi vermemektedir. Sasa Bey'in Mentese Beyliği'nin içinde olan birisi mi yoksa başka bir beylikten birisi mi olduğuna dair kesin bir bilgimiz bulunmamaktadır. Bu sebepten dolayı Sasa Bey ile Mentese Bey'in kızının evliliğini bu başlık altında incelemeye çalışacağız

Menteşe Bey'in kızı ile Sasa/Sasan Bey evlenmiştir. Ancak bu evliliğin hangi tarihte olduğunu bilememekteyiz. Sasa Bey, kayınpederi Mentese Beyin beyliğini kurduğu toprakların fethini neredeyse tamamladığı bir dönemde kendi hesabına bir ordu kurmuştur. Hatta Sasa Bey'in kurduğu bu ordu kayınpederi Mentese Bey'in ordusundan dahi güçlü olmuştur. Bu ordusu ile birlikte Efes ve Tire'yi ele geçirmiştir (Pachymeres, 2019, s. 105-106). Düsturnâme Sasa Bey için, Aydın-ilinin Aydınoglu Mehmed Bey'den önce Sasa Bey namıyla anılan gazi bir er tarafından fethedildiğini aktarmaktadır. Daha sonra Sasa Bey, Mehmed Bey'i çağırması ve fetihlere birlikte devam etmişlerdir. Ancak her ne olursa bir süre sonra Sasa Bey ile Mehmed Bey'in arası açılmış ve Sasa Bey, denizden gelen Frenkler ile birlik olmuş ve Mehmed

Bey'in karşısında savaşımıştır. Bu savaşın neticesinde Sasa Bey maktul düşmüştür (Enverî, 1954, s. 46-48). Wittek, Sasa Bey için Menteşe Bey'in ölümü ve Bizanslı komutan Alexsios Philanthropenos'un öldürülmesinden sonra tarih sahnesine çıkmış olabileceğini ifade etmektedir. Bu dönemde Bizans'ın Katalan Kumpanyası'nı Anadolu'ya getirmesi üzerine Sasa Bey'in ele geçirdiği topraklara Katalan Kumpanyası hücum etmiştir. Sasa Bey Katalanlar ile mücadele etmiştir. Ancak Katalanlar ile kendi gücü ile baş edemeyeceğini anlayan Sasa Bey, Germiyan Beyliği'nden yardım talep etmiştir. Bunun üzerine Aydınoğlu Mehmed Bey bölgeye gelmiş ve fetihleri birlikte yapmışlardır (Wittek, 1999, s. 41-43). Aydınoğlu Beyliği topraklarının ilk fatihi olarak tarih sahnesine çıkan Sasa Bey'in, Aydınoğlu Mehmed Bey tarafından ortadan kaldırılmıştır. Bunun üzerine Menteşe ile Aydınoğlu Beyliklerinin ilişkilerinin gerildiğine ya da kötü gittiğine dair herhangi bir tarihi bulguya rastlayamadık. Bu durum da Pachymeres'in ifade ettiği gibi Sasa Bey'in kayınpederinin beyliğinden daha güçlü hale gelmesi ve gelecekte Menteşe Beyliği'ni tehdit edebileceği için ortadan kaldırıldığında ses etmemiş olabilirler.

3. BÖLÜM: GAYRİMÜSLİMLER İLE SİHRİYET İLİŞKİLERİ

3.1. BEYLİKLER İLE BİZANS ARASINDA SİHRİYET İLİŞKİLERİ

Beylikler zamanla doğal sınırlarına ulaştıklarında Bizans İmparatorluğu ile iyi ilişkiler kurmuşlardır. Bazen bu ilişkilerini evlilikle güçlendirmeye çalışmışlardır. Siyasi sebepler ile gerçekleştirilen bu evlilikler sayesinde her iki tarafında farklı emelleri olmuştur. Ancak bazen bu evliliklerden beklenen emeller boşa çıkmıştır. Bu başlık altında Bizans İmparatorluğu ile Batı Anadolu Beyliklerinin evliliklerini inceleyeceğiz.

Bizans'ın Tekfuru iken Osman Bey ile birlikte hareket eden ve daha sonra Osmanlı Beyliği'ne katılan Köse Mihal'in kızı ile Göl-Flanoz Beyinin oğlu evlenmişlerdir. Köse Mihal yaptığı düğüne çevredeki Bizans tekfuruları ve soylularını davet etmiştir. Köse Mihal'in davetlileri arasında Bizans Tekfuruları ve soylularından başka Osman Bey de çağırılmıştır. Osman Bey, Köse Mihal'in kızının düğününe cömert hediyeler ile gelmiştir. Köse Mihal, Osman Bey'i düğüne gelen Bizans Tekfuruları ve soyluları ile tanıştırmıştır. Osman Bey daha önce yüz yüze görüşmemiş olduğu Bilecik Tekfuru ile bu düğünde yüz yüze görüşmüştür (Aşıkpaşazâde, 2020, s. 26-27). Osman Bey dostu Köse Mihal'in kızının düğününe katılarak çevredeki Bizans Tekfuruları ile tanışmış ve kendisini de onlara tanıtmaya fırsatı bulmuştur.

Osman Bey'in oğlu Orhan Bey ile Yar Hisar Tekfuru'nun kızı Lülüfer (Nilüfer) Hatun evlenmiştir. Orhan Bey ile Nilüfer Hatun'un evlenmesine giden süreç şöyle işlemiştir. Bilecik Tekfuru ile Yar Hisar tekfurunun kızı evlenmesi kararlaştırılmıştır. Bilecik Tekfuru düğün için çevredeki saygın kişilere davetçiler gönderilmiştir. Bilecik Tekfuru'ndan Osman Bey'e herhangi bir davetçi gitmemiş olduğu halde Osman Bey, Bilecik Tekfuru'na düğün için hizmet edenlere yedirsın diye sürü ile koyun göndermiştir. Osman Bey gönderdiği sürüden ayrı düğün zamanı hediyesini getireceğini temin etmiştir. Bilecik Tekfuru da bunun üzerine Köse Mihal'i Osman Bey'e altın ve gümüş eşyalar ile birlikte düğün davetçisi olarak göndermiştir. Köse Mihal, Osman Bey'i hem düğüne davet etmiş hem de Bilecik Tekfuru'na karşı tedbirli olması konusunda uyarmıştır. Osman Bey de Köse Mihal'e hediyeler vererek göndermiştir. Osman Bey, Köse Mihal'i uğurlarken Bilecik Tekfuru'na iletmesini istediği ricasını söylemiştir. Buna göre Osman Bey daha önce de yaptığı gibi yaylaya

göçtüğünde Osman Bey'in ve annesinin yaylaya götüremeyeceği eşyalarını Bilecik Tekfuru'nun korumasına bırakacağını söylemiştir. Osman Bey bu yaylaya göçüşünde ağırlıklarını hatunu ve kaynanasının götüreceklerini söylemiştir. Osman Bey'in, Hatunu ve kaynanasının, Bilecik Tekfuru'nun annesi ile tanışmak istediklerini Köse Mihal'den Bilecik Tekfuruna iletmesini istemiştir. Köse Mihal, Osman Bey'in isteklerini Bilecik Tekfuru'na iletmiştir. Bilecik Tekfuru, Osman Bey'in isteklerini sevinçle karşılamış ve kabul etmiştir. Bilecik Tekfuru ardından Köse Mihal'i tekrar Osman Bey'e göndermiş ve Osman Bey'in düğüne gelmesi için bir gün belirlemişlerdir. Osman Bey bu düğün için Bilecik'in dar olduğunu ve Çakır Pınarı adında bir yerde yapılması için haber göndermiştir. Bu teklif Bilecik Tekfuru tarafından kabul edilmiştir. Osman Bey ağırlıkları taşıyan kağnılara adamlarını keçelerin arasında saklamış ve bu kağnıları her zaman taşıyan kadınların eline vermiştir. Osman Bey'in ağırlıkları ile giden kadınlar ve kağnılara saklanan askerleri Bilecik Hisarına gitmişler ve orayı fethetmişlerdir. Osman Bey de düğüne gitmiş ve maiyetindeki adamların bir kısmına kadın kıyafetleri giydirmiş ve onların kadınların yanında oturmasını sağlamıştır. Düğünün akşamına doğru Osman Bey ve Köse Mihal atlarına atlayarak düğün alanını terk etmişlerdir. Bilecik Tekfuru da sarhoş bir şekilde Osman Bey'in peşine düşmüştür. Osman Bey Kaldırık Deresi yakınlarında durmuş ve Bilecik Tekfurunu yakalatarak başını kestirmiştir. Osman Bey, Yar Hisar'a gidip gelini ve Yar Hisar Tekfuru'nu esir etmiştir. Osman Bey düğüne gelenlerin de birçoğunu esir etmiştir. Osman Bey zaman kaybetmemek için Turgut Alp'i İnegöl'e göndermiş ve buranın tekfuru olan Ayanikola'yı kaçırmadan yakalatmak istemiştir. Nihayetinde İnegöl düşmüş ve Ayanikola da öldürülmüştür. Gelin olan Yar Hisar tekfurunun kızı Ülüfer Hatun da Orhan Bey ile evlendirilmiş ve bu fethedilen hisarlar da Osman Bey'in hâkimiyetine geçmiştir (1299 veya 1300). Orhan Bey ve Nilüfer Hatun'un evliliğinden I. Murad ve Süleyman Paşa dünyaya gelmiştir (Aşıkpaşazâde, 2020, s. 27-29). Uzunçarşılı, Osman Bey, Yar Hisar Tekfuru'nun kızı ile Bilecik Tekfuru'nun oğlunun evlenmesi için hazırlanan düğüne gitmiş ve önceden haber almış olduğu tuzaktan kurtularak bu iki hisarı ele geçirmiştir. Yar Hisar Tekfurunun kızını esir alarak oğlu Orhan ile 1299'da evlendirmiştir şeklinde ifade etmektedir (Uzunçarşılı, 1969, s. 107). Parlaz, bu evlilik için Osman Bey'in, Yar Hisar Tekfuru'nun kızını Orhan Bey ile evlendirmiş olmasının sebebini Nilüfer Hatun'un babasından ele geçirilen toprakların bir göstergesi olarak görmektedir. Bu durumun da Osmanlıların saygınlığını Anadolu'daki beyliklere ve

Bizans'a karşı arttırmış olduğunu ifade etmiştir (Parlaz, 2007, s. 39). Hüseyiniklioğlu, Orhan Bey ve Nilüfer Hatun'un evliliğine şüpheyile yaklaşılması gerektiğini Bizans kaynaklarının bu evlilikten bahsetmediğini ve Mekece vakıf kayıtlarını bu şüphe ile ilgili en önemli delil olarak sunmaktadır. Ayrıca Nilüfer Hatun'un, I. Murad'ın annesi olduğu ancak Süleyman Paşa'nın annesi olmadığını, Süleyman Paşa'nın annesi Efdenze Hatun olma ihtimalini ifade etmektedir (Hüseyiniklioğlu, 2021, s. 316-317). Osman Bey, Orhan Bey ve Nilüfer Hatun'u evlendirerek yeni fethedilen hisarların halklarının gönlünün alınmaya çalışılmış ve Osman Bey'in idaresine uyum sağlamalarını kolaylaştırmayı istemiş olduğu söylenilebilir.

Osmanlı'nın önemli gazilerinden Rahman Gazi ile Aydos Tekfuru'nun kızı evlenmiştir. Osmanlı'nın ümerasından Konur Alp ile Rahman Gazi Samandıra'yı fethettikten sonra Aydos Hisarı'nı kuşatmışlardır. Ancak Aydos Hisarı'nı alamamışlar ve tekfurun kızından aldıkları bilgi sayesinde Samandıra'yı ateşe vererek geri çekilmişlerdir. Konur Alp ve Rahman Gazi'nin çekilmesi üzerine Aydos Hisarı rehavete kapılmıştır. Rahman Gazi, Tekfur'un kızının yardımıyla Aydos Hisarı'na sızmış dışarıda bekleyen dostlarına kapıları açmıştır. Konur Alp ve Rahman Gazi bu şekilde Aydos Hisarı'nı fethedilmiştir. Rahman Gazi hisar fethedildikten sonra ganimet, Tekfur ve Tekfur'un kızı ile Orhan Bey'in yanına gitmiş olanları aktarmış ve emanetleri Orhan Bey'e teslim etmiştir. Orhan Bey gelen ganimetten bir miktarını Rahman Gazi'ye vermiş ve Rahman Gazi'yi Tekfur'un kızı ile evlendirmiştir (Aşıkpaşazâde, 2020, s. 42-44). Orhan Bey, bu evlilik ile birlikte hem fethedilen hisarın halkının Osmanlı Beyliğinin tebaası olmasını kolaylaştırmak hem de Rahman Gazi ve diğer Osmanlı gazi ve alplerinin gösterdikleri yararlı faaliyetlerin ödüllendirileceğini göstermek istemiş olabilir.

Orhan Bey ile III. Andronikos'un kızı Asporça Hatun evlenmiştir. Bu evliliğin tarihi bilinmemektedir. Bu evlilikten İbrahim Bey ve Fatma Hatun dünyaya gelmiştir (Uluçay, 2001, s. 19). Parlaz, bu evlilik için Bizans'ın Sırp ve Bulgarlara karşı Osmanlıların desteğini almak istediğini söylemektedir. Ancak istediklerini ulaşamamışlardır. Osmanlılar ise Bizans'ın Anadolu'da kalmış topraklarına doğru genişlemiştir. Osmanlılar ise bu evlilik ile Rumeli'ye geçmeyi düşünmüşler ancak emellerine ulaşamamışlardır (Parlaz, 2007, s. 39-40).

Karası Beyliği'nden Demirhan Bey'in oğlu olduğu düşünülen Süleyman Bey ile Bizans kumandanlarından İoannis Vatatzes'in kızı 1343 yılında evlenmişlerdir. Kantakuzenos, Bizans iç savaşında İoannis Kantakuzenos'un tarafına geçen İoannis

Vatatzes'in kızı ile Karasioğlu Süleyman Bey'i evlendirerek onu kendi tarafına çekmeyi amaçlamıştır (Öden, 1999, s. 64). Vatatzes daha sonra Kantakuzenos'un karşısında yer almış ve damadı Süleyman Bey'den asker istemiştir. Süleyman Bey Kantakuzenos'a destek olacağı düşüncesi ile asker göndermiştir. Süleyman Bey'in askerleri daha sonra olayın iç yüzünü öğrenince İoannis Vatatzes'i öldürmüşler ve Kantakuzenos'un şehirlerine dokunmadan geri dönmüşlerdir (1345) (Mükrimin Halil, 1930, s. 66-67).

Orhan Bey ile İoannis Kantakuzenos'un kızı Theodora 1346'da evlenmişlerdir (McLaughlin, 2017, s. 325-326; Dukas, 2020, s. 36-37). İoannis Kantakuzenos'un dostu olan İmparator III. Andronikos'un ölümü üzerine Kantakuzenos çocuk İmparator V. İoannis'in saltanat naibliğini yapmıştır. İmparatoriçe Anna, Apokavkos ve onların taraftarları bir bahane ile Kantakuzenos'u Balkanlara göndermiştir. İmparatoriçe Anna, Kantakuzenos'u başkentten uzaklaştırdıktan sonra Constantinopolis'deki Kantakuzenos taraftarlarını hapsedirmiştir. Bu yaşanan olaylar üzerine Bizans'ta iç savaş çıkmıştır. İoannis Kantakuzenos bu iç savaş döneminde dostu Umur Bey ve Balkanlardaki diğer güç sahibi kimselerin yardımı ile iç savaşı sürdürmüştür. Ancak Umur Bey 1344'te İzmir'in Liman Kalesi'ni kaybetmesi üzerine Kantakuzenos'a yardım edemeyecek hale gelmiştir. Bu durumda Kantakuzenos yeni ittifaklar aramaya başlamıştır. Kendisine yeni bir müttefik olarak Osmanlı'dan Orhan Bey ile evlilik yoluyla ittifak kurmuştur. Kantakuzenos, Orhan Bey'den aldığı destek ile Constantinopolis'i düşürmüş ve İmparator VI. İoannis Kantakuzenos olarak yükselmiştir (Dukas, 2020, s. 27-40). McLaughlin, Kantakuzenos kızı Theodora'nın Orhan Bey ile evliliği için dostu Umur Bey'in tavsiyesini ve onayını almış olduğunu söylemektedir (McLaughlin, 2017, s. 305-306).

Orhan Bey'in desteği ile Costantinopolis'in alınmasından sonra da Kantakuzenos ile Orhan Bey'in ittifakı devam etmiştir. Kantakuzenos'un 1349'da Sırp Kralı Duşan'a karşı olan mücadelesinde Orhan Bey, kayınpederine destek vermiştir. İmparator VI. İoannis Kantakuzenos ile merhum İmparator III. Andronikos'un oğlu İmparator V. İoannis Palaiologos'un arasındaki yeni taht mücadelesinde Orhan Bey bir kez daha kayınpederini desteklemiştir. Kantakuzenos bu destekleri için Orhan Bey'e Çimpe Kalesi'ni vermiştir. Kantakuzenos, Orhan Bey'in gönderdiği birlikler sayesinde Edirne'de kuşatma altında bulunan oğlu Mateos Kantakuzenos'u da kurtarmıştır. Sonunda bu taht mücadelesini Kantakuzenos kaybetmiş ve keşiş libasını giymiştir (Uzunçarşılı, 1969, s. 134-138).

Orhan Bey ile Theodora'nın evliliğinden Halil Bey dünyaya gelmiştir. Theodora, Halil Bey'in veliaht olması için Orhan Bey'e baskılar yapmıştır. Halil Bey 1356 yılında Cenevizli korsanlar tarafından ele geçirilerek Foça'ya götürülmüş ve burada tutulmuştur. Orhan Bey'de Halil Bey'in kurtarılması için Bizans İmparatoru V. İoannis'e başvurmuştur. Orhan Bey ve V. İoannis Halil Bey'i kurtuluş akçesi olarak yüz bin altını bölüşerek ödemişler ve Halil Bey'i kurtarmışlardır. Halil Bey kurtarıldıktan sonra teyzesinin kızı ile evlenmiştir (Parlaz, 2007, s. 42-43). İnalçık, bu olaydan Orhan Bey oğlu Halil Bey 1357'de on bir yaşındayken korsanlar tarafından ele geçirilerek Eski Foça'ya götürülmüştür. Orhan Bey oğlunun kurtuluşu için Bizans İmparatoru V. İoannis Palaiologos'a başvurmuştur. Bunun üzerine iki taraf arasında bir anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre Orhan Bey, İmparator V. İoannis Palaiologos'un yardımı için kayınbiraderi Mattheos Kantakuzenos'u desteklemekten vazgeçecek ve İmparator V. İoannis Palaiologos'u destekleyecektir. Bunun yanında Orhan Bey oğlunun kurtuluşu için gidecek olan gemilerin masraflarını karşılayacak, imparatorun borçlarını silecek ve Bizans topraklarına saldırmayacaktır. Orhan Bey'in oğlu kurtuluncaya kadar Rumeli'deki ilerleyiş durmuştur. Orhan Bey oğlu Halil Bey kurtuluşu için otuz bin duka altın ödemiştir. Halil Bey 1359 baharında kurtarılmış ardından Constantinopolis'e getirilmiş burada İmparator V. İoannis Palaiologos'un küçük kızı İrene ile nişanlanmış ve İzmit'e götürülmüştür. Burada İmparator V. İoannis, Orhan Bey'den Halil Bey için veliahtlık sözü almıştır. Ancak bu veliahtlık sözünün bir geçerliliği olmamış ve Orhan Bey'den sonra tahta I. Murad geçmiştir şeklinde bahsetmiştir. (İnalçık, 2017, s. 382).

Kantakuzenos'un kızı ve Orhan Bey'in evliliği sayesinde Bizans tahtı İmparator VI. İoannis Kantakuzenos'un olmuştur. Orhan Bey ile İmparator Kantakuzenos'un aralarındaki ittifak burada son bulmamış ve Kantakuzenos'u tahtta olduğu sürece bu destek devam etmiştir. Hatta Orhan Bey, İoannis Kantakuzenos tahttan el çektikten sonra dahi Kantakuzenos'un oğlu Mattheos'un mücadelesini desteklemiştir. Orhan Bey bu şekilde Bizans'ın iç işlerine de müdahale etmiş ve Rumeli'de ilerleme sağlamıştır.

3.2. BULGARLAR İLE KURULAN SİHRİYET İLİŞKİLERİ

Osmanlı Devleti, Rumeli'ye geçmesi ve Balkanlarda fetihlere başlaması ile birlikte burada hüküm süren Bulgarlar ile de temas etmişlerdir. Bu temaslar esnasında bazen savaş olmuş bazen de evlilik yolu ile akrabalıklar kurulmuştur. Bu başlık altında bu yapılan evliliklere değinmeye çalışacağız.

Osmanlı hükümdarı I. Murad ile Bulgar Kralı Şişman'ın kız kardeşi Tomara (Mara) ile evlenmiştir (1376) (Uluçay, 2001, s. 21). Osmanlı'nın Balkanlarda Bizans aleyhinde ilerlemesi Bizans'ı etkilediği kadar Bulgar Devletini de etkilemiştir. Bulgar Kralı İvan-Aleksandr Asen Osmanlıların Rumeli'de aldığı bazı toprakları zapt etmiştir. Kendisi Osmanlılar ile uğraşmak için hazırlandığı dönemde 1365'te vefat etmiştir. Kral İvan-Aleksandr'ın ülkesi oğulları Stratişimir ile Osmanlı tarihlerinde Sosmanos diye de geçen Şişman arasında paylaşılmıştır. Stratişimir kardeşi Şişman ile Bulgar Krallığı için mücadele ederken Eflak Prensi Vladislav ve damadı Bosna Kralı Tvartko'nun desteğini almıştır. Kardeşi tarafından sıkıştırılan Şişman da kız kardeşi Mara'yı takriben 1370'de I. Murad ile evlendirmiştir. Şişman bu evlilik ile I. Murad'ın desteğini alarak kardeşi Stratişimir ile mücadele etmiştir. I. Murad ve Mara evliliği ile Şişman ve onun kontrolündeki Bulgar toprakları topraklar Osmanlı himayesine girmiştir. Şişman, Osmanlılar çağırdığında asker göndermeyi kabul etmiştir. Şişman Balkanlarda Osmanlı'ya karşı kurulan Sırp, Arnavut, Bosna, Hırvat ittifakına kendisi dahil olmasa da buna dahil olmak için uygun ortamı kollamıştır. I. Murad dönemindeki Osmanlı'nın 1386'daki Ploşnik mağlubiyetinden sonra Şişman'ın Osmanlı'ya karşı örgütlenen bu ittifaka katılmasını engellemek istemiştir. Bu ihtimali ortadan kaldırmak isteyen I. Murad, Çandarlı Ali Paşa komutasında otuz bin kişilik bir orduyu Şişman'ın üzerine sevk etmiştir. Çandarlı Ali Paşa'nın komutasındaki ordu, Şişman'ın topraklarını ele geçirerek onu teslim olamaya zorlamıştır. Nihayetinde Şişman teslim olmuştur. Bunun üzerine Osmanlı Şişman'dan ele geçirilen toprakları ona geri verilmiştir. 1393'te Yıldırım Bayezid Bulgar Krallığına son vermiş ve topraklarını kendisine bağlı topraklar haline getirmiştir (Uzunçarşılı, 1969, s. 189-194).

Parlaz, Osmanlı ile Bulgarların söz konusu evlilikten sonraki ilişkileri ile ilgili, Osmanlı ile Bulgarların evlilikten sonra ilk zamanlar ilişkiler dostane şekilde devam etmiştir. Fakat 1387'de Karaman Beyi Alaeddin Ali Bey ile I. Murad'ın mücadele ettiği dönemde Bulgar Kralı Şişman bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Bunun üzerine

I. Murad Bulgarların üzerine veziri Çandarlı Ali Paşa kumandasında ordu sevk etmiş ve Bulgarların birçok kalesini ele geçirmiştir. Osmanlı daha sonra ele geçirilen bu toprakları tekrar Şişman'a vermiştir. 1389'a geldiğimiz de Şişman Osmanlı'ya göndermesi gereken askeri desteği göndermemiştir. 1393'te Yıldırım Bayezid Şişman'ın itaatsizliğini cezalandırmak için üzerine bir ordu sevk etmiştir. Bu ordu Doğu Bulgaristan çevresini ele geçirilmiş ve Osmanlı hakimiyetine almıştır. Bulgar Kralı Şişman, I. Murad ile evlilik sayesinde ittifak kurarak kardeşine karşı önemli bir müttefik elde etmek istemiştir. Bu şekilde Vidin'i ele geçirmeye çalışmışsa da bunda muvaffak olamamıştır demektedir. (Parlaz, 2007, s. 46).

Hüseyinklioğlu, I. Murad ile Mara'nın evliliği Bulgarların Osmanlı egemenliğine geçişlerini çeyrek asır geciktirmiş olduğunu söylemektedir (Hüseyinklioğlu, 2021, s. 19). Yıldırım Bayezid, I. Murad ve Mara evliliği ile Osmanlı'nın vassalı haline gelen Bulgar Kralı Şişman'ın idaresindeki Bulgarların siyasi varlıklarına son verilmiştir. Bulgar Kralı Şişman da Yıldırım Bayezid'in güttüğü siyaset sayesinde Osmanlı'nın bir parçası haline gelmiştir.

I. Murad Bulgarlar'dan Mara haricinde Köstendil Bulgar Beyi Konstantin'in kızı ile evlenmiştir. I. Murad ile evlenen kızın iki kardeşi de Şehzade Bayezid ve Şehzade Yakub ile evlenmişlerdir (Parlaz, 2007, s. 46-47).

3.3. SIRPLAR İLE KURULAN SİHRİYET İLİŞKİLERİ

Osmanlı'nın Balkanlarda ilerlemesi ile birlikte bölgedeki krallıklar ile evlilik gerçekleştirmiştir. Bu evliliklerin çoğu siyasi sebepler ile gerçekleştirilmiştir. Bu başlık altında Sırlar ile gerçekleştirilen evliliklere değineceğiz.

Yıldırım Bayezid I. Kosova Savaşından sonra Sırp Kralı Lazar'ın kızı Maria (Olivera Despina) ile 1390'da evlenmişlerdir. (Uluçay, 2001, s. 24-25). Yıldırım Bayezid'in evlilikten Paşa Melek ve Oruz/Uruz Hatun adında kızları dünyaya gelmiştir (Hüseyinklioğlu, 2021, s. 327). I. Kosova Savaşı'nda I. Murad'ın şehit edilmesi üzerine Sırp Kralı Lazar ve oğlu öldürülmüştür. Yeni Sırp Kralı olan Stefan Lazareviç'in kız kardeşi Maria ile Yıldırım Bayezid arasında evlilik yapılmıştır. Bu evlilik ile birlikte Stefan Lazareviç Osmanlıların vassalı olmuştur. Bu vassalık bağları ile Stefan Lazareviç Osmanlı'ya asker ve haraç vermeyi kabul etmiştir. Bu evliliği engellemek isteyen bazı Sırp beyleri, Yıldırım Bayezid'i şüpheye düşürecek

entrikalar çevirmişlerdir. Kral Stefan ve validesi bu entrikalar neticesinde Bursa'ya gitmiş ve durumu Yıldırım Bayezid huzurunda açıklığa kavuşturmuşlardır (Uzunçarşılı, 1969, s. 200-201). Yıldırım Bayezid ile Maria evliliği sayesinde Osmanlı Devleti şöhretini arttırma fırsatı bulmuşlardır. Yıldırım Bayezid Balkanlarda yapılacak fetihler için ordusuna yardımcı kuvvetler bulmuştur. Sırlar ise merhum Sırp Kralı Stefan Duşan'ın döneminde ulaştıkları güç seviye ulaşmak istemişlerdir. Sırp Kralı Stefan Lazareviç Macarlar ve Osmanlılar arasında kalmış ve bu iki taraftan Osmanlıları tercih etmişlerdir. Osmanlı'nın tarafında olan Sırlar, Macarlara karşı Osmanlılardan destek almak istemişlerdir (Parlaz, 2007, s. 48-49). Yıldırım Bayezid, Maria ile olan evliliği sayesinde kayınbiraderi Stefan Lazareviç aracılığıyla Sırbistan'ı yönetmiştir. Bu evlilik başlangıçta siyasi olarak yapılmış olsa da eşler daha sonradan birbirlerine duygusal açıdan yakınlaşmış olabilir (Hüseyiniklioğlu, 2021, s. 325). Bu evlilik ile birlikte Sırp Kralı Stefan Lazareviç, Yıldırım Bayezid'den Semendire'yi istemiştir. Yıldırım Bayezid bu isteği kabul etmiş ve Güvercinlik'i dahi vermiştir. Ancak Niğbolu'yu vermemiştir (Neşrî, 2013, s. 139). Yıldırım Bayezid'in bu evliliği sayesinde Sırp Kralı ordusu ile birlikte 1402 Ankara Savaşı'nda Osmanlı ordusunun yanında yer almış ve hakkıyla savaşmıştır (Aşıkpaşazâde, 2020, s. 83). Osmanlı'nın Balkanlarda ilerlemesi ve her geçen zamanda gücünü kanıtlamış olmasıyla birlikte çevredeki devletler zaman zaman Osmanlı hanedanlığı sıhriyet kurmuşlardır. Stefan Lazareviç Macarlara karşı yalnız kalmak istemediği için Yıldırım Bayezid ile yakınlaşmıştır. Bu yakınlaşma sayesinde siyasi varlığını sürdürebilmiştir.

Osmanlı Sultanı II. Murad ile Sırbistan Kralı Jorj Brankoviç'in kızı Mara (Despina) ile evlenmiştir (Uluçay, 2001, s. 35). Osmanlılar Arnavutluk bölgesini ele geçirdikten sonra Sırbistan bölgesine de yayılmak istemişlerdir ancak bunu ilk aşamada Sırbistan ile savaşarak değil sıhriyet kurarak sağlamak istemiştir. Bu sayede II. Murad ile Mara evliliği gerçekleşmiştir. Sırbistan'ın beklentileri ise Osmanlılar ile evlilik sağlayarak haraç vermek yoluyla topraklarının Osmanlılar tarafından ele geçirilmesini engellemek istemişlerdir. Ancak bu istediklerine ulaşamamışlardır (Parlaz, 2007, s. 51-53).

3.4. BEYLİK, LATİNLER VE BİZANS ARASINDA BAHSİ GEÇEN FAKAT GERÇEKLEŞMEYEN EVLİLİKLER

Bizans İmparatoru II. Andronikos Palaiologos, 1294/5 yıllarında Menteşe Beyliği'nin fethettiği bölgeleri geri almak amacıyla Bizans'ın ünlü generali Aleksios Filanthrôpinos'u görevlendirmiştir. Aleksios Filanthrôpinos bölgeye gelmiş ve çevredeki Türklere karşı başarılar giriştiği mücadeleleri kazanmıştır. General Aleksios bu başarıları sayesinde bölgedeki Türkleri, Büyük Menderes'in güneyine itmeyi başarmıştır (Ayönü, 2016, s. 7-8). Güneye ilerlemeye devam eden Aleksios Filanthrôpinos, Karia'daki Menteşe topraklarına girip bölgede Bizans hükümrânlığını tesis etmeye çalışmıştır. Generalin bu teşebbüsü esnasında merhum Menteşe Bey'in hatunu ağırlıkları ile birlikte Latmos (bugün Aydın-Muğla sınırlarını ayıran Beş Parmak Dağı) körfezinde olması muhtemel olan Melanudion yakınlarında bir kaleye sığınmıştır. General Aleksios Filanthrôpinos bu kaleyi ele geçirmek için kuşatmak yerine merhum Menteşe Bey'in eşine evlenme teklifi etmiştir. Merhum Menteşe Bey'in Hatunu bu teklife itibar vermemiş ve reddedilmiştir. General de bu durumda kaleyi zor kullanarak ele geçirmiştir (Witteck, 1999, s. 40-41).

Aleksios Filanthrôpinos bölgedeki bu başarıları sayesinde Bizans ahalisi tarafından kurtarıcı olarak görülmüştür. Hatta bölgedeki Bizanslılar, Aleksios Filanthrôpinos'a imparator olması teklifinde bulunmuşlardır. Aleksios Filanthrôpinos bu teklifleri ilk başta geri çevirmiştir. Ancak General bu tekliflere daha fazla ilgisiz kalamayarak 1295'te imparatorluk iddiası ile isyan etmiştir. Aleksios Filanthrôpinos'un Bizans merkezine karşı başlattığı bu isyan diğer Bizanslı komutanlar tarafından yeterli destek verilmediği için kısa sürede bastırılmış ve Generalin gözlerine mil çekilmiştir (Ayönü, 2016, s. 7-8). General Aleksios'un gözlerine mil çektilmesinin ardından ordusunda hayatta kalan Türk unsurlar General'in öldürülmüş olduğunu düşünmüşlerdir. Generalin intikamını almak isteyen bu Türk unsurlar Bizans topraklarına akınlar etmişlerdir. Sasa Bey, Aleksios Filanthrôpinos'un da bölgeden gitmesi ile birlikte Büyük Menderes'in kuzeyinde boşalan toprakları ele geçirmek için harekete geçmiştir. Sasa Bey uzun yıllar savaşımlardan yıpranmış olan Büyük Menderes'in kuzeyinde fetihler gerçekleştirmiştir. Nihayetinde Sasa Bey 1304'te Bizans'ın hizmetine giren Katalan Kumpanyası karşılaşmıştır (Witteck, 1999, s. 41). Aleksios Filanthrôpinos isyanından yaklaşık otuz yıl sonra İmparator II. Andronikos tarafından affedilmiş ve Türkler tarafından

kuşatılan Alaşehir'i kurtarmak için tekrar Batı Anadolu'ya gönderilmiştir. Aleksios yaşlı ve gözlerinin kör olmasına rağmen ismini duyan Türkler kuşatmayı kaldırmışlardır (Ayönü, 2016, s. 8). Bizans İmparatoru tarafından Batı Anadolu'da kaybedilen toprakları tekrar ele geri alması için gönderilen General Aleksios, Büyük Menderes havalisi ve Karia'da bazı başarılar kazanmıştır. Bunun yanında savaştığı Türklerden de kendisine asker devşiren Aleksios, Menteşe Bey'in eşi ile evlenerek Türkler nezdinde daha fazla itibar kazanarak İmparatorluk yolunda kendisine daha güçlü bir askeri destek kazanmayı düşünmüş olabilir.

Aydınoğlu Umur Bey, yanında Ehed Subaşı, Yusuf Bey, İlyas Bey, Dündar Bey, kardeşi İbrahim Bahadır Bey ve 250 gemi ile Adalar Denizi'ne gazaya çıkmıştır. Umur Bey ve donanması karşılarına çıkan birçok adaya akın etmişlerdir. Umur Bey bu adaların bir kısmını haraçgüzar haline getirmiştir. Umur Bey ve donanması yoluna devam ederek Mumdiniça'ya çıkmışlardır. Burada Tahta Kale diye anılan kaleyi kuşatmışlardır. Orada bulunan Katalan ve Frenkler ile savaşmışlardır. Yenilen Frenk ve Katalanlar Mumdiniça Kalesi'ne sığınmışlardır. İbrahim ve İlyas beyler Frenkleri takip ederek kaleyi kuşatmışlardır. İbrahim ve İlyas beyler kaleye teslim olmaları için çağrı yapmışlardır. Ancak kale teslim olmamış ve kale yakınında bir çarpışma daha gerçekleşmiştir. Bu çarpışmada yenilen Frenkler tekrar kaleye çekilerek beklemekteyken Umur Bey bölgeye gelmiştir. Mumdiniça Kalesi'nin kadın yöneticisi, Umur Bey'i karşılamış ve ona ziyafet vermiştir. Mumdiniça Kalesi'nin Sahibesi bu ziyafette Umur Bey'e bol bol altın ve gümüş hediyeler getirmiştir. Kalenin Sahibesi bu hediyelerin yanında Umur Bey'e on üç kalesinin olduğunu ve tüm servetini Umur Bey'e vererek onunla evlenmek istediğini belirtmiştir. Umur Bey bu teklifi kabul etmemiş ve oradan ayrılmıştır (Enverî, 1954, s. 64-68). Mumdiniça Kalesi'nin Sahibesinin bu teklifi neden ettiği ayrı bir soru işareti olarak durmaktadır. Umur Bey'in bu evlilik teklifini reddetmesinin gerekçesi Adalar Denizi'ndeki Venedik ve Cenevizlerin varlığının ve sahip oldukları deniz gücünün üstün olmasından bu adalardaki Umur Bey'in hâkimiyetini tehdit edebileceği düşünülmüş olabilir.

Düsturnâme'nin anlattığına göre İoannis Kantakuzenos Bizans iç savaşı sırasında Umur Bey'i yardıma çağırmıştır. Umur Bey bu yardım çağrısına olumlu cevaplamış ve yardım için Dimetoka'ya gitmiştir. Burada İoannis Kantakuzenos'a yardım etmiştir. Kantakuzenos ise Umur Bey'e üç kızından birisi ile evlenmesini istemiştir. Umur Bey, İoannis Kantakuzenos'u kardeşi gibi gördüğü için bu teklifi reddetmiştir.

Hatta Kantakuzenos'un kızı Despina bu evlilik için yalvarmış ancak Umur Bey kesin bir dil ile reddetmiştir (Enverî, 1954, s. 106-108). Böyle bir evlilik olayının gerçekleşip gerçekleşmediği şüpheli olsa da kaynaklarda yer aldığından aktarmayı gerekli gördük.

SONUÇ

Cengiz Han önderliğindeki Moğol İmparatorluğu kısa sürede Orta Asya'ya hâkim olmuştur. Moğol İmparatorluğu'nun önünden kaçan konar-göçer Türk kitlelerin uğradığı yerlerden birisi de Türkiye Selçuklu Devleti'nin hüküm sürdüğü Anadolu coğrafyası olmuştur. Köseadağ Savaşı'ndan sonra Türkiye Selçuklu Devleti'nin Moğol tahakkümü altına girmesi ile birlikte ülkenin doğusunda bulunan konar-göçer Türk kitleleri ülkenin batısına Bizans İmparatorluğu sınırına doğru hareket etmişlerdir. Bölgeye yığılan bu konar-göçer kitleler zamanla sivrilen beylerin etrafında toplanmışlardır. Diğer kişilerin arasında sivrilen bu kişiler bir ara Moğollara karşı gösterdikleri mücadeleler ile ortaya çıkmışlardır. Ancak daha sonra Bizans tarafında şartların oluşması ile birlikte batıya doğru genişlemiştir. Batı Anadolu Beylikleri bu şekilde Türkiye Selçuk Devleti'nin uc'unda oluşmuşlardır.

Batı Anadolu'da kurulan bu beyliklerin kökeni ile ilgili yukarıda bahsettiğimiz gibi çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlerden ağır basan kısım Germiyan, Menteşe, Karası, Aydınoğlu, Saruhanolu beyliklerinin Kıpçak kökenli olma ihtimali üzerinedir. Bunun yanında Germiyan Beyliğinin Kürt ve Türk karışımı ve Menteşe Bey'in bir Kürt Beyi olduğu üzerine de görüş bulunmaktadır. Osmanlıların kökeni için çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Osmanlı kaynakları Oğuzların Kayı boyundan olduğu yönünde fikir belirtmişlerdir. Modern araştırmacılardan bazıları ise Kayı'nın Oğuzların Kayı boyu olmadığını ve Kay boyu adında başka bir boy olabileceğini ileri sürmektedirler. Kısacası beyliklerin kökenleri üzerine bir fikir birliği bulunmadığını söyleyebiliriz.

Batı Anadolu Beyliklerinin kurulduğu uc bölgesinde çeşitli boy ve kökenlerden insanların toplanmış oldukları için evliliklerini siyasi olarak kendilerine fayda sağlayabilecek şekilde yapmayı düşünmüşlerdir. Bu beyliklerin yaptıkları evliliklerde kökenlerin etkisine pek rastlanılmamış ancak beylikler yaptıkları evliliklerde önceliği yakınlarında bulunan beylikler veya halk nezdinde nüfuzlu aileler ile evlilik yapmışlardır. Yapılan evliliklerde köken birincil öncelik olarak görülmemiştir. Evliliklerde önceliklerini siyasi ittifak elde etmek veya barışı sağlamak amacı teşkil etmiş olduğunu düşünebiliriz.

Hemen her devlet ya da siyasi teşekkül gibi Batı Anadolu Beylikleri kendi sınırları içindeki halkın, çevredeki beyliklerin ve dönemin önemli kişilerinin üzerinde bir nüfuz kurmak istemişlerdir. Bu sebeple bölgedeki önemli zatların aileleri ile evlilik yoluyla akrabalık kurmak yoluna gitmişlerdir. Bu şekildeki

evliliklere Osmanlı Beyliği'nin kurucusu Osman Bey ile Şeyh Edebalı'nın kızı Bala Hatun'un evliliği, Germiyan Bey'i Süleyman Şah'ın Mevlana'nın oğlu Sultan Veled'in kızı Muhtahare Â'bide Hatun'un evliliği örnek olarak verilebilir. Bu evlilikler ile çevresinde beylikler ve halkın nezdinde nüfuz elde etmeyi düşünmüş olabilirler.

Batı Anadolu Beyliklerinin nüfuz ve etrafındakilerden daha üst bir konumda bulunmak için de evlilikler yapmışlardır. Bu evliliklere örnek olarak Sâhib Ata'nın oğlu Taceddin Hüseyin ile Sultan II. İzzeddin Keykavus'un dayısı Kir Haye'nin kızının evliliği, Karası Beyliği'nin ümerasından olduğu düşünülen Melik İshak ile Sultan II. Mesud'un kızının evliliği, İnançoğlu Beyliği'nin kurucusu İnanç Bey'in babası olan Ali Bey'in Sâhib Ata'nın kızı ve Germiyan Bey'i Kerîmüddîn Alishir'in kızı ile evlenmesi örnek olarak verilebilir. Beylikler yaptıkları bu evlilikler ile birlikte çevrelerindeki diğer nüfuzlu kişilere karşı daha güçlü bir konuma gelmeyi düşünmüş olabilirler.

Batı Anadolu Beylikleri bazen çevrelerindeki beylikler ile ilişkilerini güçlendirmek ve onlardan gelebilecek tehditleri önlemek amacıyla da evlilikler düzenlemişlerdir. Bu amaca uygun olabilecek evlilikler, Aydınölu Beyliği ile Menteşe Beyliği arasında gerçekleşen evlilikler, Aydınölu Mehmed Bey'in kızı ile muhtemelen kendisinden sonra Germiyan Beyliği'nin subaşıı olan Sâdeddin Mübârek Kâbız'ın evliliği, İnançoğlu Murad Arslan ile Germiyan Bey'i I. Yakub'un kızının evlilikleri bu tür evliliklere örnek teşkil edebilir. Beylikler bu evlilikleri gerçekleştirerek sınırlarını güvenceye almayı ve güçlü müttefikler edinmeyi düşünmüş olabileceklerini söyleyebiliriz.

Batı Anadolu Beyliklerinin etrafında yeni bir güç olarak yükselen Osmanlı ile Türkiye Selçuklu'nun devamı olma yolunda ilerleyen Karamanoğlu Beyliği arasında evlilikler gerçekleşmiştir. Bu evlilikler sayesinde iki güç aralarındaki mevcut ve gelecekte çıkabilecek sorunları önlemeyi düşünmüş olabilirler. Bu amaçla yapılan evliliklere I. Murad'ın kızı Melek Hatun ile Karamanoğlu Alaeddin Ali Bey'in evliliği ve Çelebi Mehmed'in üç kızının üç Karaman Bey'i ile evliliği örnek olarak verilebilir.

Batı Anadolu Beyliklerinin bazıları zamanla eski güçlerini koruyamamış ve zayıflamışlardır. Beylikler bu duruma düştüklerinde hayatta kalabilmek için kendilerinden daha iyi durumda olan beylikler ile evlilik yoluyla akrabalık kurmuşlardır. Bu akrabalık sayesinde beyliklerinin siyasi ömürlerini uzatmayı

düşünmüş olduklarını düşünebiliriz. Sâhib Ataoğulları Beyliği'nin Beyi Nusretüddin Ahmed Germiyan Bey'i I. Yakub Bey'in kızı ile olan evliliği, Germiyan Bey'i Süleyman Şah'ın kızı Devletşah Hatun ile Yıldırım Bayezid'in evliliği ve Candaroğlu Kasım Bey'in Çelebi Mehmed'in kızı ile olan evlilikleri bu amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilmiş diyebiliriz.

Batı Anadolu Beylikleri bazen aralarındaki savaşları ve anlaşmazlıklara son vermek amacıyla evlilik düzenlemişlerdir. Aydınolu Beyliği Timur Han'ın Batı Anadolu Beyliklerini tekrar canlandırmasından sonra II. Umur Bey ve Cüneyd Bey'in mücadelesi ile iç savaşa sürüklenmiştir. Bu iç savaşı bitirmek için II. Umur Bey kızı ile Cüneyd Bey'i evlendirme yolunu tutmuştur. II. Umur Bey muhtemelen bu şekilde beyliğe huzur ve barışı getirmeyi düşünmüştür. II. Murad, Candaroğlu İsfendiyar Bey ile olan savaşını sonlandırmak için kız kardeşi Selçuk Hatun ile İsfendiyar Bey'in oğlu İbrahim Bey'i evlendirmiş kendisi de İsfendiyar Bey'in torunu ile evlenmiştir. Bu şekilde iki taraf arasındaki barışı tesis etmeyi düşünmüş olabilirler.

Osmanlı I.Murad döneminde Rumeli'de yapılan fetihler ile birlikte hızla güç kazanmaya başlamıştır. Bu genişleme ve büyüme Yıldırım Bayezid döneminde de devam etmiştir. Bu genişlemede siyasi varlıklarını kaybetmek istemeyen beylikler Osmanlı hanedanlığı ile evlilik yoluyla akrabalık bağı kurarak siyasi varlıklarını sürdürmeyi düşünmüş olabilirler. Bu tür evliliklere Saruhanoğlu Hızır Bey ile I. Murad'ın kızının evliliği, Candaroğlu Kötürüm Bayezid ile Orhan Bey'in oğlu Süleyman Paşa'nın kızı Efenzed Hatun'un evliliği ve Yıldırım Bayezid ile Aydınolu İsa Bey'in kızı Hafsa Hatun'un evlilikleri örnek olarak gösterilebilir.

Batı Anadolu Beylikleri kendi aralarında yaptıkları evliliklerin yanında gayrimüslimler ile de evlilikler yapmışlardır. Osmanlı ve Karası Beyliği ile Bizans'ın iç savaşı sırasında Kantakuzenos'un aradığı müttefikler olarak evlilikler gerçekleştirmişlerdir. Osmanlı'nın Rumeli'ye geçişi ile birlikte orada Bulgar Devleti ve Sırp Devleti ile de evlilikler yapmıştır. Bu sayede bu ülkelerin iç işlerine karışma imkanı bulmuş olabilir. Bunun yanında gündeme gelmiş ancak gerçekleşmemiş evliliklerden de söz edebiliriz.

Çalışma boyunca görüldüğü üzere evlilik müessesesi beyliklerin siyasi hayatında çok önemli roller oynamıştır. Bu yüzden evlilikler beyliklerin siyasetinde önemli bir konumda olmuş ve adeta bazen her kapıyı açan maymuncuk görevi üstlenmiştir.

KAYNAKÇA

1. El Kaynaklar

Anonim Selçuknâme, (2014). Gök, H. İ., Coşguner, F., (çev.), Ankara: Atıf Yayınları.

Ahmed Eflâkî, (2020). *Ariflerin Menkıbeleri*. Yazıcı, T., (çev.), İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.

Ahmedî, (2018). *İskendernâme*. Öztürk, F., (çev.), İstanbul: Türkiye İşbankası Kültür Yayınları.

Aşıkpaşazâde, (2020). *Aşıkpaşaoğlu Tarihi*. Atsız, H. N., (çev.), İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Dukas, (2020). *İstanbul'un Fethi Dukas Kroniği 1341-1462*. Mirmiroğlu, V., (çev.), İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Enverî, (1954). *Düsturnâme-i Enverî*. Melikoff-Sayar, I., (çev.), Paris.

Hasan El Bayati, (2017). *Cam-ı Cem Ayin*. Ali Emiri (nşr.), Ankara: Pergole Yayınları.

İbn Battuta, (2020). *İbn Battûta Seyahatnâmesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

İbn Bîbî, (2021). *Selçuknâme*. Yinanç, M. H., (çev.), İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, (2000). *Müsâmeretü'l-Ahbâr*. Öztürk, M., (çev.), Ankara.

Mclaughlin, B. S. (2017). *An Annotated Translation of John Kantakouzenos' Histories. Book III, Chapters 1-30*, London: Yayınlanmamış Doktora Tezi, Royal Holloway University of London.

Mevlana Mehmed Neşrî, (2013). *Cihânnümâ (Osmanlı Tarihi 1288-1485)*. Öztürk, N., (haz.), İstanbul: Bilgi Kültür Sanat Yayınları.

Mükrimin Halil, (1930). *Düsturnamei Enverî, Medhal*. İstanbul: Evkaf Matbaası.

Oruç Bey, (2011). *Oruç Beğ Tarihi*. Atsız, H. N., (çev.), İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Pachymeres, G. (2019). *Bizanlı Gözüyle Türkler*. Barlas, İ. B., (çev.), İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayınları.

Şihabeddin b. Fazlullah El-Ömeri, (2014). *Türkler Hakkında Gördüklerim ve Duyduklarım Mesaliku'l Ebsâr*. Batur, A., (çev.), İstanbul: Selenge Yayınları.

Şikârî, (2005). *Karamannâme [Zamanın Kahramanı Karamanîlerin Tarihi]*. Sakaoglu, N., (çev.), İstanbul: ÇEKÜL Vakfı.

Şükrullah, (2011). *Behçetü't Tevârih*. Atsız, H. N., (çev.), İstanbul: Ötüken Neşriyat,.

Yazıcızâde Ali, (2017). *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Oğuznâme-Selçuklu Tarihi)*. Bakır, A., (haz.), İstanbul: Çamlıca Yayınları.

Araştırma Eserler

Akın, H. (1968). *Aydın Oğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Alıç, S. (2021). *Anadolu Beyliklerinde Siyasi Evlilikler*. İstanbul: Selenge Yayınları.

Ayönü, Y. (2016). “XII. Yüzyılın İkinci Yarısı ve XIV. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Menteşe Beyliği'nin Güneybatı Anadolu'daki Faaliyetleri” *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyet Sempozyumu, Menteşeoğulları Tarihi*, Ankara: TTK, ss. 3-12.

Ayönü, Y. (2009). *Katalanların Anadolu ve Trakya'daki Faaliyetleri (1302-1311)*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.

Ayönü, Y. (2018). “Sâhib Ataoğullarının Türkmenler İle Mücadelesine Dair Bazı Değerlendirmeler”, *Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Sempozyumu*, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Kültür Yayınları, ss. 87-93.

Cahen, C. (1979). *Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler*. İstanbul: Moran, Y. (çev.) e yayınları.

Çavuşdere, S. *Ortaçağ'da Venedik, Papalık ve Türkler*. (2017). Yeditepe Yayınevi.

Daş, M. (2013). “Aydınoglu Umur Bey'in Tartışılan Epir ve Tuna Seferi”, *Aydınogulları Tarihi, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih Kültür ve Medeniyet Sempozyumu*, Ersan, M., Şeker, M., Kanat, C., (ed.), Ankara: TTK, ss. 73-82.

Donald, M. N. (2001). *Bizans'ın Soylu Kadınları On Portre, 1250-1500*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Deniz, A., Kaya, S., (2018). “Sahipataoglu Nusretüddin Ahmed”, *Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Sempozyumu*, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Kültür Yayınları, ss. 169-180.

Divitçioğlu, S. (2008). *Meta Tarih-Ege Beylikleri- Meta History Egean History*. İstanbul: Eren Yayınları.

Emecen, F. (2012). *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Emecen, F. (2009). “Saruhanogulları”, *TDVİA*, 36, İstanbul: 170-173.

Gibbons, H. A. (2017). *Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu*. Özden, R. H., (çev.), Ankara: Altınordu Yayınları.

Gök, H. İ. (2012). “Cimri Hadisesinde Sahip Ata Oğullarının Rolü” *Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Sempozyumu*, Ankara: TTK, ss. 127-142.

Heyd, W. (2000): *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, Karal, E. Z. (çev.), Ankara: TTK.

Hüseyiniklioğlu, A. G. (2021). “Osmanlı Kroniklerinde Hanedan Gelini Algısı”, *Prof. Dr. Mustafa Öztürk Onuruna Tarih Yazıları 1*, Bostancı, I. I., Hüseyiniklioğlu, A., Değerli, A., Kılıç, O., (ed.), Ankara: İdeal Kültür Yayıncılık, ss. 313-349.

İmber, C. (1999). “Osmanlı Hanedanı Efsanesi”. Erşahin, S., (çev.), Ankara: *İslami Araştırmalar Dergisi*, 12/1, ss. 17-26.

İnalcık, H. (2007). “Osman I”, *TDVİA*, C. 33, İstanbul, 443-453.

İnalcık, H. (2007). “Orhan” *TDVİA*, C. 33, İstanbul, 375-386.

İnalcık, H. (2006). “Murad I” *TDVİA*, C. 31, İstanbul, 156-164.

İnalcık, H. (1992). “Bayezid I”, *TDVİA*, C. 5, İstanbul, 231-234.

İnalcık, H. (2003). “Mehmet I” *TDVİA*, C. 28, İstanbul, 391-394.

İnalcık, H. (2006). “Murad II” *TDVİA*, C. 31, İstanbul, 164-172.

İnalcık, H. (2009). “Batı Anadolu’da Yükselen Denizci Gâzî Beylikler, Bizans ve Haçlılar”, *Türk Denizcilik Tarihi*, Bostan, İ., Özbaran, S., (ed.), İstanbul: Deniz Basımevi Müdürlüğü, ss. 31-47.

Kofoğlu, S. (1997). “Hamîdoğulları”, *TDVİA*, C. 15, İstanbul, s. 471-476.

Köprülü, M. F. (2013). *Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Merçil, E. (2004). “Menteşeoğulları”, *TDVİA*, C. 29, Ankara, 152-153.

Merçil, E. (2008). “Sahib Ata”, *TDVİA*, C. 35, İstanbul, 515-516.

Merçil, E. (2008). “Sâhib Ataoğulları” *TDVİA*, C. 35, İstanbul, 518.

Ostrogorsky, G. (2015). *Bizans Devleti Tarihi*. Ankara: TTK.

Öcalan, H. B. (2017). “Germiyan Sarayından Bursa Sarayına Bir Gelin Gider: Devlet Hatun”, *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyet Sempozyumu, Germiyanogulları Beyliği*, Ankara: TTK, ss. 23-38.

- Öden, Z. G. (1999). *Karası Beyliği*. Ankara: TTK.
- Öztuna, Y. (2005). *Devletler ve Hanedanlar (1074-1990)*. Ankara: Öncü Basımevi.
- Parlaz, S. (2007). *Osmanlı Devletinde Siyasi Evlilikler*, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Sevim, A. (2003). “Malazgirt Muharebesi”, *TDVİA*, C. 27, Ankara, 481-483.
- Sümer, F. (2002). “Kösedağ Savaşı”, *TDVİA*, C. 26, Ankara, 272-273.
- Turan, O. (2016). *Selçuklular Zamanında Türkiye*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Turan, Ş. (2017). “Moğol Gölgesinde Selçuklu-Germiyan Rakabeti”, *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyet Sempozyumu*, Ankara: TTK, ss. 51-62.
- Turgut, V. (2019). “Osman Gazi’nin Hanımları ve Çocukları”, *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, ss. 67-80.
- Turgut, V. (2016). “Batı Anadolu Beyliklerinin Menşei Meselesi”, *Sosyal ve Kültürel Araştırma Dergisi*, 2/3, ss. 55-89.
- Togan, Z. V. (1981). *Umumî Türk Tarihi’ne Giriş*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Uluçay, Ç. M. (2001). *Padişahın Kadınları ve Kızları*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1969). *Anadolu Beylikleri, Akkoyunlu ve Karakoyunlu Devletleri*. Ankara: TTK.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Osmanlı Tarihi*. Ankara: TTK.
- Varlık, M. Ç. (1974). *Germiyan-oğulları Tarihi (1300-1429)*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Witteck, P. (1999). *Menteşe Beyliği*. Ankara: TTK.
- Witteck, P. (2013). *Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu*. Berktaş, F., (çev.), İstanbul: Pencere Yayınları.